

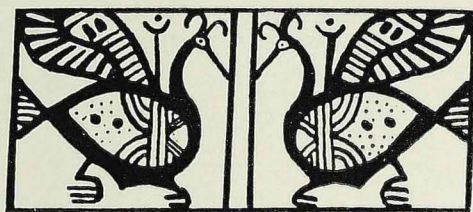

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΕΛΛΗ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ, ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΟΣ, ΜΑΡΙΑ ΠΑΤΤΙΧΗ, J.
PRÉVERT, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΝΙΤΣΑ Φ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ,
ΣΟΦ. ΛΑΖΑΡΟΥ, ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ, Α. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ, ΧΡΥΣΟΥ-
ΛΑ ΣΚΑΝΔΑΜΗ, ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ, Α. LIFFNER, Π. ΠΕΡΣΙΑ-
ΝΗΣ, ΚΛΕΙΤΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, Κ. ΣΕΡΕΖΗΣ.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ PRÉVERT

77

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
'Ανδροκλέους 2, Λευκωσία.

'Ετησία συνδρομή £ 1,250 μίλς
'Ετησία συνδρομή εξωτερικού £ 1,500 μίλς
Τιμή τεύχους £ 0,125 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίαι ἐπιστρέφονται.

Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΛΛΗΣ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ: Βρέξε βροχή (ποίημα)	σ. 129
ΝΙΚΟΥ ΣΠΙΛΑΝΟΥ: Τὸ λογοτεχνικὸ 1966 τῆς Κύπρου (δμίλια)	131
ΜΑΡΙΑ Σ ΠΑΤΤΙΚΗ: Παιδί τοῦ Βιετνάμ (ποίημα)	136
J. PREVERT (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Ποιήματα	137
ΝΙΤΣΑΣ Φ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ: 'Ο δάσκαλος (διήγημα)	140
ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΛΑΖΑΡΟΥ καὶ Π. ΚΡΙΝΑΙΟΥ: Τὸ νόημα τῆς ποίησης (ἔρευνα)	144
Α. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ: 'Αντιφώνηση σὲ τιμητικὴ γι' αὐτὸν ἐκδήλωση	148
Α. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ: Τὸ κίτρινο φουστάνι καὶ Μητρότης (πίνακες)	150—151
ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ:	
ΧΡΥΣΟΥΛΑΣ ΣΚΑΝΔΑΜΗΣ: Τὸ χαμομηλάκι (ποίημα)	152
ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ: 'Εκδρομὴ (ποίημα)	152
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Τὸ δάφνινο στεφάνι τοῦ Πάνου (διήγημα)	153

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — A. L i f f n e r: Στὸν ἴσχιό μᾶς κουλτούρας — Π. Π ε ρ σ ι -
ἀ ν η: Γ. Ζαφείρης — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Κ λ ε ῖ τ ο υ 'Ι ω α ν ν ῖ δ η: 'Α. Λυκάγη «Μετὰ τὰ
φυσικά» — ΠΙΕΡΛΑΕΙΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ — ΓΕΝΙΚΑ — Κ. Σ ε ρ έ ζ η: 'Απὸ τὴν ξένη
πνευματικὴ ζωὴ — ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ (Κ. Χρυσάνθη: Θεοτόκε ἢ 'Ελπίς...).

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεία ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία-Κύπρος.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα: ΦΡΙΞΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Γραμματέας: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ζ'

ΦΛΕΒΑΡΗΣ 1967

ΑΡ. 77

ΒΡΕΞΕ ΒΡΟΧΗ

I

Μιά στάλα που κρεμιάστηκε στην
πευκοβελόνα ύστερ' από τη βροχή
μαρτύρησε την πάσα αλήθεια.
Δέν μās χωράνε πιά τὰ μονοπάτια
που άνοιγάμε χρόνια και χρόνια
καλοι συνέταιροι έμεις, ή ιστορία κι' ή
συνείδηση.

Γι' αυτό κι' ή στάλα που κρεμιάστηκε
στην πευκοβελόνα ύστερα από την βροχή
άναρωτήθηκε πολύ — να πέσει να μήν πέσει.
Ψηλά, διαμάντι άπατηλό, που παιγνιδίζει με
το φως.
Στή γή, θυσία άνώδυμη μέσα στο πλήθος.

Διώξε τις έγνοιες σου, μητέρα.
Τό χελιδόνη, που μās έφυγε κάποιο πρωί
γύρισε, κουβαλώντας καρματάκια την
καρδιά του.
Ποιός τ'έπε πώς τὰ χελιδόνα δέν έχουν
πατρίδα;

Ένα νογέννητο παιδί βυζαίνει,
ίδιο σταφύλι κρεμασμένο στην κληματαριά,
τό γάλα της μητέρας του και τον καημό της.
—Ωϊμέ μου, δίχως άντρα
άϊμέ σου δίχως κήρη
νανούρισμα και μοιρολόι.

Βρέξε βροχή — πλύνε βροχή
ποτάμι κύλησε ως βαθειά μας
ξέρα πολλή — πίκρα πολλή
μες την καρδιά μας.

Κατηφόριζες μεσημέρι την πλαγιά
κι' ή ψυχή σου λαχτάρισε νερό βουνίσιο·
έσκαψες με τὰ νύχια την άσπρη γή,
ή χούφτα σου γέμισε ξερολιθιές
νοτισμένες άπ' τό τραγούδι του τζιτζικα.
—Άχ, ό ταπεινός σου τροβαδούρος
πόσο σου κράτησε συντροφιά
αίώνες καλοκαίρια κι' άνοιξες...

Ή χούφτα σου γέμισε ξερολιθιές,
που άπάνω τους με κόπο ριζώνει τό στάρι μας,

που άπάνω τους σμίγουν σαν σε μαλακό κρεβάτι
ή δίψα κι' ή πίκρα σου αίώνων καλοκαιριών
αίωνων...

Διώξε τις έγνοιες σου, μητέρα·
Τ' άγιόκλημα που φύτεψες
κείνο τό άπόβραδο στη γωνιά
της αλλής της πλακόστρωτης
κείνο τό άγιόκλημά σου τ'όδεσε
δυό κόμπους, ένα στο χέρι τό δεξιό σου κι' ένα
βαθειά στη γή.
Άπάνω του μελίσινα φτιάξανε κυφέλες
Άπάνω του σκαρφάλωσαν τὰ μελαψά μας
τά παιδιά
ώ, τί καμάρι, τὰ μελαψά μας τὰ παλληκαρό-
πουλα.

Ποιός να μās τ'όλεγε...

Μά να, ή στάλα που κρεμιάστηκε
στην πευκοβελόνα, ύστερα από τη βροχή
τρεμόπαιξε σαν δάκρυ σε μικρού
παιδιού τό βλέφαρο.

Βρέξε βροχή — πλύνε βροχή
ποτάμι κύλησε ως βαθειά μας
ξέρα πολλή — πίκρα πολλή
μες την καρδιά μας.

II

Ένα καιρό μετρούσα τις θύελλες
με τρελλά κτυποκάρδια
ύστερα από κάθε άστραπή.
Τώρα ό κύκλος στένεψε, τώρα
και μιά σταγόνα βροχής
μπορεί να φέρει την καταιγίδα.

Άγαπήσαμε τούτη τη γαλήνη του δειλινού
μακριά τό πονεμένο τραγούδι του χότζα
δίπλα τὰ παιδιά που κνηγιώνται στις αλλές
με τ' άπλωμένα άσπρόρουχα.

Άγαπήσαμε τό Τώρα και τό Πάντα
όπως τό πήραμε καθισμένοι κατάχαμα
μ' ένα κομμάτι ψωμοτύρι στο χέρι
ή σκαρφαλωμένοι στις συκιές
τό μεσημέρι.

Σεβαστήκαμε τις σιωπές της θάλασσας
 κάτω βροδινές με φεγγάρι
 Ίδια άσπρισμένη γιαγιά
 που άπλώνει και πάλι και πάλι
 άπλώνει με φροντισιά το φύλλο από ζυμαρί
 να φτιάξει μυρωδάτα γλυκά
 για τα έγγονια και τα δισέγγονα.

Τώρα ο κύκλος στένεψε, τώρα
 και μιιά σταγόνα βροχής
 μπορεί να φέρει την καταγίδα.

Μάννα με τη μαύρη μαντήλα
 Μάννα με τη μαύρη καρδιά
 Είναι ένα κυπαρίσσι στα μέτρα του γιού σου
 Είναι ένα κυπαρίσσι όργισμένο κι' όλόρθο.
 Κρατήσου άπ' το χέρι μου
 Είναι ένα κυπαρίσσι όργισμένο κι' όλόρθο.
 Κι' είσαι μιιά χαρουπιιά με σπασμένο τον κλώνο.

III

Γνωριστήκαμε μιάν άφέγγαρη νύκτα
 ανάμεσα σε δυο κτύπους του ρολογιού.
 Γνώρισα την μυρουδιά του κορμού σου
 Βρεμένο χώμα, πεύκο και θάλασσα.
 *Αν με ρωτούσες τώρα θάλεγα:
 Βρεμένο χώμα, πεύκο και θάλασσα.
 *Όμως δεν θάμouνα σίγουρη.

Γνωριστήκαμε μιάν άφέγγαρη νύκτα
 κι' από τότε σε μελετώ.
 *Ήσουν φαράγγι κι' ήμουν άετός,
 *Ήσουν άνοιξιιάτικος κάμπος,
 ήμουν πετολούδα και μέλισσα
 κι' άγριοπερίστερο.
 Εσπλώναμε μαζί μες τη θάλασσα
 καρτερώντας τον ήλιο.
 Εσπλώναμε μαζί μες το λινόφωτο
 καρτερώντας λευκά και κόκκινα χρίνα.
 Κι' από τότε σε μελετώ.

IV

Κουκλίτσα με το πήλινο χαμόγελο
 Πόσο μετριέται ή παγωνιά;
 Σ' άγκάλιαζε, σ' έκοίμιζε παλιά
 πολύ παλιά
 ένα κορίτσι με σγουρά μαλιά
 Θυμάσαι;

Βουβές Σαλαμίνες, βουβά έσεις φαντάσματα
 *Ήλιε, πού κρύβεις το πρόσωπο
 ούτε καν μυρουδιά λιθαινού
 *Ένα τίποτα, σε δυο τρία χαλάσματα.

V

Δέν ήσουν Διγενής, δέν ήταν Χάρος.
 *Ήσασταν μόνο δυο παιδιά
 με μαυρομάλλια κεφάλια.

Ρουφήξατε μαζί τη φρέσκια μυρουδιά
 του σοκίνου

και της τρεμυθιάς.
 Μασήσατε στο στόμα σας θυμάρι.
 Παίξατε τον κρυφτούλι ανάμεσα
 στα πωρωμένα στάχια
 Και πιπλίσσατε τη ρόγα την κεχομπαριά,
 στ' άμπέλι με το ξινιστέρι.

*Ήσασταν μόνο δυο παιδιά.
 Τό Σαββατόβραδο κολλαριστό πουκάμισο
 παπούτσι καλογιαλισμένο κι' δξο.
 Κι' ή λεβεντιά καμάρωσε στην ξώπορτα

*Ήσασταν μόνο δυο παιδιά...

Μάννα με τη μαύρη μαντήλα,
 μά να με την άδεια ματιά.
 *Ό χάρος δεν σε ρώτησε
 *Ό χάρος δεν σε ρώτησε
 Τουρκάλα άν είσαι ή Ρωμά.
 *Ό χάρος δεν σε ρώτησε
 *Ό χάρος δεν σε ρώτησε
 άν κι' άλλα έχεις παιδιά.
 Μόνο δρασκελίσει το μαυρο σου κατάφλι
 κι' έκατσε άπέναντί σου στο τραπέξι.

Βάλε λάδι στην καντήλα και κουβέντιασε
 με την Παναγιά.
 Βάλε χώμα μες τη γλάστρα και τραγούδησε
 στη γαρουφαλιά.
 Βάλε βάλσαμο μες την πληγή και μωρολόγα
 με τη δόλια σου καρδιά.

*Ω!!!

Βρέξε βροχή, πλυνε βροχή
 Ποτάμι, κύλησε ως βαθειά μας.
 Ξέρα πολλή, πίκρα πολλή μες την καρδιά μας.

VI

Τό πρωί, ύστερα από τη βροχή
 ή μέρα γαληνεύει.
 Παίξει σαν παιδι τσουλίθρα
 με το ουράνιο τόξο.

Τό πρωί ύστερα από τη βροχή
 οί άνθρωποι γαληνεύουν.
 Φυτεύουν στις αδιές τους λεμονιές
 και στα χωράφια τους έλιές.
 Κι' ύστερα κάθονται και λογαριάζουν
 το δούνα και λαβειν τους.
 Κι' είναι σαν να μην ύπήρξε ποτε
 ή καταγίδα.

Τό πρωί, ύστερα από τη βροχή
 ή στάλα στην πευκοβελόνα γλύστερησε
 άθόρωνα, στη γή.

ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ 1966 ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ*

Θά επιχειρήσουμε εδώ μιὰ σύντομη ἐπισκόπηση τῆς Κυπριακῆς ποίησης καὶ πεζογραφίας τοῦ 1966. Θά δοῦμε τί ἀξιόλογο γράφτηκε καὶ ποιῆς οἱ προοπτικὲς γιὰ τὸ μέλλον.

Ὁ φιλόλογος κ. Γιάννης Παπαδόπουλος ἐμφανίστηκε στὴν Κυπριακὴ λογοτεχνία ἀπὸ τὸ 1946 μὲ ποιήματα. Δημοσίευε κυρίως σὲ περιοδικὰ ἔγτυπα καὶ ἔτσι δὲν μπορούσαμε νὰ σχηματίσουμε μιὰ εἰκόνα γιὰ τὸν ποιητὴ καὶ τὸ ἔργο του. Τὸν χρόνο ποὺ πέρασε ὅμως, μάζεψε ὅλα τὰ ἔργα του σ' ἓνα τόμο μὲ τὸν τίτλο «Συλλογὴ» ποὺ κυκλοφόρησε στὴν Ἀθήνα.

Ὁ Γιάννης Παπαδόπουλος ξεκινᾷ ἀπὸ μοτίβα τοῦ Δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, μπαίνει στὴν παραδοσιακὴ ποίηση καὶ ὕστερα υἱοθετεῖ τὸν ἐλεύθερο στίχο. Σ' ὅλα του τὰ ποιήματα, καὶ σ' αὐτὰ ποὺ θά ὀνόμαζε κανένας μοντέρνα, ἀντικρῆσεις μιὰ σαφήνεια καὶ μιὰ καθαρότητα.

Ὁ ποιητὴς δὲν θέλει νὰ κρύφει τίποτε δέχεται ἀπλὰ τὶς συγκινήσεις καὶ τὶς μεταφέρει στοὺς στίχους του. Ἄν στὰ ποιήματα τῆς πρώτης περιόδου διακρίνουμε ἓνα συγκρατημένο ρητορισμὸ, στὴ δεύτερη περίοδο βρίσκουμε μιὰ ἀπλότητα, ποὺ μᾶς δίνει τὸ αἶσθημα πὼς ὁ ποιητὴς δὲν παρεμβαίνει ἀνάμεσα στὸν ἀναγνώστη καὶ τὴν ἄμεση αἴσθηση τῶν πραγμάτων.

Ὁ Γιάννης Παπαδόπουλος θάλεγα πὼς εἶναι ποιητὴς ἀφηγηματικὸς, μὲ τὴν ἔννοια πὼς περιγράφει τὰ πράγματα, τὶς καταστάσεις, τὰ γεγονότα καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μᾶς ἀφήνει μέσα ἀπὸ τὶς σχέσεις τους, τὶς ἀντιθέσεις, τὶς ὁμοιότητες, τὶς μεταμορφώσεις καὶ τὶς τραγικὲς μεταποιήσεις τους νὰ συλλάβουμε τὸ αἶσθημα ποὺ θέλει νὰ μεταδώσει.

Στὴν ποίηση τοῦ Γιάννη Παπαδόπουλου διακρίνουμε 3 πυρῆνες ἀπ' ὅπου ὁ ποιητὴς ἐμπνέεται: τὴν πατρίδα σὰν ἰδέα, φυσικὴ καὶ ἱστορικὴ πραγματικότητα, τὴν πίστη μὲ κυρίαρχη τὴν μορφή τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν ἄνθρωπο μέσα στὸν πολιτισμὸ του καὶ σὲ συνάφηση μὲ τὴν ἱστορία καὶ τὴν Μοίρα του.

Ὁ Γιάννης Παπαδόπουλος ἀνησυχεῖ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, νοσταλγεῖ τὴν ἀγάπη, θλίβεται γιὰ τὴ δυστυχία καὶ τὴν κατάρπωση, ἀναζητεῖ ν' ἀκουμπήσει ἓνα νέον κόσμο. Χαίρεται ὅταν ἀντικρῆζει τὸν Χριστὸ νὰ περπατεῖ στὸν κόσμο. / «Κάποτε μαζεύει ρῆξι στοὺς βάλτους τῆς Κίνας / κάρβουνο μὲ τοὺς Σκαποσέζους ἀνθρακωφύχους στὶς γαλαρίες / μὰ πῶ συχνὰ τὸν βλέπω στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου / γιὰλδ - γιὰλδ μὲ τοὺς ψαράδες νὰ τραβᾷ τὰ δίχτυά τους / νὰ κομᾶται στὰ λευκὰ ξωκκλήσια ὁ βοσκὸς ὁ καλὸς».

Ἡ ἀναζήτηση τῆς πρωταρχικῆς εὐτυχίας, τῆς ἀπόλυτης, ἀλλὰ χαμένης τώρα εὐδαμονίας εἶναι ὁ πυρῆνας ἀπ' ὅπου ἀντλεῖ τὴν ποίησή του ὁ Γιάννης Παπαδόπουλος. Δὲν τὴν βρίσκει ὁ ποιητὴς καὶ κάνει τὸν πόνο του τραγουδῶν.

Ὁ ποιητὴς Ἄνθος Λυκαύγης κυκλοφόρησε φέτος τὴν τρίτη ποιητικὴ συλλογὴ του μὲ τὸν τίτλο «Μετὰ τὰ φυσικά». Τὸ βιβλίο παίρνει τὸν τίτλο του ἀπὸ μιὰ ποιητικὴ σύνθεση, ποὺ βρίσκεται πρῶτη στὴ σειρά τῶν ποιημάτων. Ὁ Λυκαύγης σκοπεύει ψηλά στὴν ποιητικὴ του σύνθεση «Μετὰ τὰ φυσικά». Πάει νὰ συλλάβει σὲ βάθος μεταφυσικὸ καὶ ἱστορικὸ τὸν ἑαυτὸ του νὰ βρεῖ τὶς βαθύτερες πηγὲς καὶ τὶς ρίζες τοῦ εἶναι του.

Στὸ δεύτερο μέρος τῆς σύνθεσης, ποὺ ἔχει τὸν πλαγιότιτλο «Μνήμη ἑαυτοῦ», ὁ ποιητὴς πάει νὰ δημιουργηθεῖ παλεύοντας μὲ τὸν ἑαυτὸ του.

«Συμπλήρωμα πορείας / ὁ πραγματικὸς ναρκισσομὸς ποὺ τέμνει / τὸν ἑαυτὸ μου σ' ἓνα καὶ σὲ δυὸ / καὶ σ' ἓνα πλῆθος / Φτιάχνω ἑαυτοῦς: Ἐγὼ / κι' ἐσὺ κι' αὐτὸς / φτιάχνω τὸν πόλεμο σὰν σκίζω τοὺς ὄρμους μου / Γιὰ νὰ κραυγᾶσω: Ἐπάγχω. / Κι' ἔχω γιὰ τοῦτο τὸ προῖνὸ κάποιον ἀντίλογο / στὸν αἰώνιο μονόλογο τῆς ἐρημιάς».

Στὰ μέρη «Ἐπιστροφή...» καὶ «Μεταλλαγὴ» ὁ ποιητὴς βρίσκει τὸν ἑαυτὸ του, ἡ συνείδησή του διευρύνεται καὶ φορτωμένη μνήμη μπορεῖ μέσα ἀπὸ τὴν σύλληψη τοῦ κόσμου νὰ ἐρημνεύει τὸν ἑαυτὸ της.

Στὸ μέρος «Πρῶτες Πηγές» ὁ ποιητὴς βρίσκει τὴν οὐσία τοῦ κόσμου, τὴν πρώτη δύναμη τῶν πραγμάτων, τὸν Ἔρωτα, ποὺ, ὅπως μᾶς εἶπε στὸ τρίτο μέρος, ἦταν πρῖν ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα κι' ἀπὸ τὸ κενό, κι' ἀπὸ τὸ χῶμα, κι' ἀπὸ τὸ νερὸ κι' ἀπὸ τὸν ἀέρα.

Ὁ Ἄνθος Λυκαύγης ξανοίγεται σὲ μιὰ μυστικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸ σύμπαν. Αἰσθάνεται

* Τὸ κείμενο αὐτὸ μὲ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ βιβλία καὶ τὰ περιοδικὰ στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται μεταδόθηκε στὴν ἐκπομπὴ «Θέματα Λόγου καὶ Τέχνης» τοῦ ΡΙΚ σὲ δυὸ ἡμῶρα προγράμματα (τῆς 21/12 καὶ 28.12.1966).

νά ταυτίζεται με τόν κόσμο, τήν ύλη και τὸ ἄπειρο. Ἡ οὐσία τοῦ κόσμου παραμένει, μόνο ἡ μεταμόρφωση καὶ ἡ μετάπλαση δημιουργοῦν τὶς νέες μορφές.

Ἡ ἀγωνία ποὺ διακατέχει τὸν ποιητὴ εἶναι ἀγωνία μεταφυσική. Προβληματίζεται πάνω στὴ θέση του μέσα στὸ σύμπαν. Ζητᾷ νὰ ταυτισθεῖ με τὸ σύμπαν καὶ βλέπει τὸν ἑαυτό του σὰν ἔκφραση μιᾶς ἐνόητης διασπασμένης γιὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ πρωταρχικῆς καὶ ἀδιάσπαστης γιὰ τὸν ἴδιο. Ἔλη και πνεῦμα δὲν ξεχωρίζουν. Εἶναι μορφές τῆς ἴδιας ἀρχῆς ποὺ καταναγάζει τὸν κόσμο. Κι' ὁ ἴδιος δὲν εἶναι παρὰ μιὰ μορφή τῆς ἐνιαίας δυνάμεις τοῦ Θεοῦ ποὺ συνέχει τὸν κόσμο.

Ὁ Λυκαύγης ξανοίγει καὶ κάνει συμπαντικὴ τὴν συνειδήσή του, ἕνα γεγονός ποὺ συγγενεὺν με τὸν μυστικισμό. Τὸ ὕφος τοῦ ποιήματος ἔχει μιὰ καθαρότητα, ποὺ δείχνει μιὰν ἀληθινὴ ἀγωνία τοῦ ποιητῆ, μιὰ εὐλιχρίνεια στὶς ἀναζητήσεις του. Γιὰ τὴν ὥρα εἶναι τὸ καλύτερο ποίημα τοῦ Λυκαύγῃ, καὶ δείχνει πὼς ὁ ποιητὴς μπορεῖ νὰ ἐπιχειρεῖ μεγαλύτερες συνθέσεις.

Ὁ πεζογράφος Πάνος Ἰωαννίδης μᾶς πρόσφερε τὸ 1966 μιὰ ποιητικὴ συλλογὴ με τὸν τίτλο «Ποιήματα». Τὸ βιβλίο χωρίζεται σὲ τρία μέρη: «Τραγούδια γιὰ τὸν Σιγκέρου», «Ὁ ἀνθρώπινος Μῦθος» καὶ «Δοξολογία».

Μιὰ πρώτη γενικὴ παρατήρηση ποὺ πρέπει νὰ γίνει εἶναι πὼς ὁ Πάνος Ἰωαννίδης μᾶς ἔδωσε μιὰ σειρά καλὰ ποιήματα, ἀν καὶ τὸ ὕφος του δὲν εἶναι ἐνιαῖο σ' ὅλη τὴν συλλογὴ. Δοκιμάζει δυὸ βασικά ἔκφραστικὸς τρόπους τῆς σύγχρονης ποίησης. Ὁ ἕνας δείχνει διαύγεια καὶ καθαρότητα, ἐνῶ ὁ ἄλλος στρέφεται πρὸς τὸν σουρρεαλισμό. Στὸ πρῶτος ὕφος εἶναι γραμμένα τὰ τραγούδια γιὰ τὸν «Σιγκέρου» ἐνῶ στὸ δεύτερο, τὸ σουρρεαλιστικὸ, τὰ ἄλλα δυὸ μέρη. Δείγμα τῆς δεύτερης γραφῆς παραθέτω ἀπὸ τὸ ποίημα «Ὁ Νέος Κόσμος».

Ἐνας καινούργιος οὐρανὸς / φέγγει ἀπόψε στὰ σπαθόχορτα / Στὶς ἐπιπεδομένες πράσινες καρίνες / πάνω στοὺς ἀξύπνητους βολβοὺς / ποὺ σημαδεύουν τὴν κρύπτη τους / Στανροὶ συρμὸι πολυποδοῦσες / κάμπιες χνουδατῆς / Τεμνόμενοι ἀπὸ ἀσημιᾶς γραμμῆς / Ἀκρωτηριασμένης νέας σαυρας.

Σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ ποιήματα ὁ Πάνος Ἰωαννίδης αἰσθάνομαι πὼς δὲν μπόρεσε ν' ἀφομοιώσει τὶς ἐπιδράσεις καὶ νὰ δημιουργήσει ἕνα ὕφος προσωπικὸ. Νομίζω πὼς καλύτερα βρισκόμαστε τὸν ποιητὴ στὰ ποιήματα γιὰ τὸν Σιγκέρου, ὅπου τὸ αἶσθημα κυλᾷ ἀβίαστα καὶ ἡ τεχνικὴ δὲν παρεμβαίνει γιὰ νὰ ρυθμίσει τὴν πορεία τοῦ λόγου.

Ὁ Σιγκέρου εἶναι ἕνα τυφλὸ δεκάχρονο Γιαπωνεζόπουλο ποὺ μαθαίνει γλυπτικὴ σ' ἕνα σχολεῖο γιὰ τυφλὰ παιδιὰ στὸ Κόμπε τῆς Ἰαπωνίας. Τὸ ἔργο «Θέλω τὰ μάτια μου» τοῦ μικροῦ γλύπτη ἔδωσε ἀφορμὴ στὸν ποιητὴ νὰ τραγουδήσει γιὰ ὅλους τοὺς ἀδικημένους τῆς ζωῆς, ποὺ μποροῦν νὰ σωθοῦν με τὴν ἀγάπη μας. Ὁ ποιητὴς ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἐνοχὴ ὄλων μας, ποὺ καταστρέφουμε τὴν ὁμορφιά με τ' ἁμαρτήματά μας.

Ἐπάρχει ὅμως γιὰ τὸν ποιητὴ ἡ ἐλπίδα, ἡ συμπόνια, ὑπάρχει τὸ φῶς ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς θγάλει στὴν λύτρωση:

«Δάχνω με δάχνω ράβουμε τὶς χάντρες / στὸ Νυφικὸ τῆς Νέας Μέρας».

Ἐπάρχει ἡ ἀγάπη, ἡ προσφορά, ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὴ χαρὰ:

«Α κεφαλαῖο ἀγαπῶ / α μικρὸ ἀγαπιέμαι / Β κεφαλαῖο Βυζαῖνω τὸν καϊμὸ σου / β μικρὸ Ὅπως βύζαξα τὸ φῶς σου / Δ κεφαλαῖο, σοῦ δίνω τὴν καρδιά μου / δ μικρὸ, μού τὴ γυρνᾷς με μιὰν ἀγάπη».

Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ὁμορφῆνει τὸν κόσμο δίνοντας τὰ χέρια, δίνοντας τὴν καρδιά του. Μπορεῖ ν' ἀπαλείψει τὶς λαθωματοῦς, ν' ἀνοίξει δρόμους στὴν σκληρὴ καρδιά, καὶ νὰ μαντρίσει τὰ περηφάνια ποτάμια κι' ἄγριες θύελλες».

Ὁ Πάνος Ἰωαννίδης τραγουδᾷ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τραγουδᾷ γιὰ ὅλους μας, τραβάει στὶς ρίζες τοῦ πόνου, ἐπικαλεῖται τὴν συμπόνια καὶ τὴν ἀγάπη, γιὰ νὰ σωθοῦμε, νὰ σώσουμε τοὺς ἑαυτοῦς μας καὶ τοὺς ἄλλους. Μένει ὅμως μέσα στὸν κόσμο τῆς ποίησης καὶ με τὸν δικό του σπαραγμὸ μᾶς κερδίζει.

Στὴ σειρά τῶν μικρῶν ἐκδόσεων τοῦ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος», ὁ ποιητὴς Κύπρος Χρυσάνθης ἔχει κυκλοφορήσει τρία μικρὰ βιβλία του με τίτλους: Τὸν «Διθύραμβο τοῦ Κυριάκου Μάτση», «Δώδεκα σελίδες ἕμμετρα δοκίμια» καὶ «Δέκα ἀντιποιήματα πάνω σὲ ὑφασματογραφίες». Στὴν ἴδια σειρά κυκλοφόρησαν ἐπίσης μεταφράσεις του ἀπὸ τὰ ἀγγλικά πενήντα Κινέζικων καὶ ἑκατὸν τριάντα Γιαπωνέζικων ποιημάτων. Σὲ ποιητικὸ λόγο ἔχουμε ἐπίσης τοῦ Κύπρου Χρυσάνθῃ τὴν θεατρικὴ εἰκόνα «Ἰπποκράτης» καὶ τὸ μυστήριον «Θεοτόκε ἡ Ἐλπίς...».

Ἐπὶ τὰ καλύτερα ποιήματα τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη στὸν χρόνον ποὺ πέρασε εἶναι τὰ «Ἄδεια ἀντιποιήματα» πάνω σὲ ὑφασματογραφίες τοῦ Χριστόφορου Σάββα. Σύντομα ποιήματα, διάχυτα εἰρωνεῖα θέλουν νὰ μεταγράψουν τὸ αἶσθημα τοῦ ζωγράφου στὴν γλῶσσα τοῦ ποιητῆ. Αἰσθάνονται μέσα στὴ λιτότητά τους νὰ περνᾶ ζωντανὴ ἢ συγκίνηση.

Στὴν ἄλλη μικρὴ συλλογὴ του μετὸν τίτλο «Δώδεκα σελίδες ἔμμετρα Δοκίμια», ὁ Κύπρος Χρυσάνθη ἀκολουθεῖ μὴν ἄλλη ποιητικὴ «τεχνικὴ». Μέσα στὸ σύντομο ἐπιγραμματικὸ ποίημα συμφωνεῖ τὴν εὐαισθησία καὶ τὴν ἐμπειρία του ἀπὸ τὴν ποιητικὴ δημιουργία καὶ τὴν μετάφραση ποιητικῶν ἔργων:

Ὅταν ἀρχίσῃ ὁ ἦχος μέσα μου / σπαίρνουν γύρω μου οἱ πηγῆς / δὲν ἔχει βῆμα ὁ χρόνος,
 χῶρο ἢ ἔκταση, / ὁ δριζόντιος στερογγυλὸ μάτι / ὁ λογικὸς ρυθμὸς δὲ συγκρατᾷ τὴν
 κρίση / ἢ διασπορά, ὁ διασπασθιμὸς κι' ἡ ἀσωτεία στὸν ὄρθρο, / καὶ νά! προβάλλει ἡ
 κόκκινη πρωία: ὁ στίχος.

Στὸ δεύτερο μέρος τῆς ἴδιας συλλογῆς βρίσκουμε τὸ «Λυρικὸν ἡμερολόγιον τῆς μισῆς χρονιάς τοῦ 1965». Ὁ ποιητὴς καταγράφει ὅτι τοῦ προσφέρεται σὰν ποίηση σὲ διάφορες μέρες στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 1965.

Στοὺς στίχους τοῦ ἡμερολογίου βρίσκουμε μιὰ νέα αἴσθησις στὴν ποίηση τοῦ Χρυσάνθη. Ἡ ματαιότητα, ἡ μνήμη, ἡ νοσταλγία, αἴσθησις πὼς κάτι χάνεται χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ ξαναγυρίσει, κυριαρχοῦν στὰ ποιήματα.

Στὸν «Διθύραμβο τοῦ Κυριάκου Μάτση» ὁ Κύπρος Χρυσάνθη ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ γνωστὸ ἐπεισόδιον ποὺ ὁ Κυριάκος Μάτσης σκόθοντας στὸν Πενταδάχτυλο γιὰ κοησφύγετο ἀνοίγει ἕνα ἀρχαῖο τάφο. Ὁ ἦρωας βρίσκεται σ' ἕνα τάφο μ' ἕνα κρανίον καὶ λυχναρία, μπροστὰ στὸν θάνατον καὶ τέλος ἀντιμέτωπος μετὸν ἑαυτὸν: Προαισθάνεται πὼς ὁ τάφος φέρνει προμήνυμα καὶ γιὰ τὸν δικὸν του θάνατον.

Τὸ ποίημα εἶναι γραμμένον σὲ διπλὴ μορφή. Ἐναλλάσσονται ἀφηγηματικὰ καὶ δραματικὰ μέρη μετὰ λυρικά.

Τὸ ποίημα κινεῖται σὲ μιὰ ποικιλία αἰσθημάτων. Ὁ ἦρωας ζυγιάζεται μετὰ τὴν μοῖρα καὶ τὸν θάνατον, μετὰ τὴν ἱστορία, μετὰ τὴν δική του ζωὴ καὶ τὸν δικὸν του θάνατον. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ νοσταλγικὴ ἀνάμνησις, ἡ φρίκη, τὸ μᾶζεμα τῆς ψυχῆς στὸν ἑαυτὸν της, ἡ βεβαιότητα τῆς ζωῆς, ἡ αἴσθησις τοῦ μηδενὸς καὶ ἡ τραγικὴ ἀπορία γιὰ τὴν ἀξία καὶ τὴν ματαιότητα τοῦ ἀγῶνα.

Ἡ ψυχὴ βρίσκεται ἀντιμέτωπη μετὰ τὸν θάνατον καὶ φρικτὰ στὰ τρίσθια της. Μόνον ὅποιος δοκίμασε αὐτὴ τὴν ἐμπειρία μπορεῖ νὰ νιώσει τὸ βαθὺν τοῖξιμον τῶν ἀρμῶν τῆς ὑπαρξῆς.

Στὸ τέλος τοῦ ποιήματος ὁ Μάτσης σώζει τὴν ἀρετὴν του. Νικᾷ μέσα του ὅλες τὶς ἀντιμαχόμενες δυνάμεις, τὴν κρίση τοῦ θανάτου, καὶ τὸν πειρασμὸν τῆς ἀμφιβολίας καὶ τὸ ποίημα τελειώνει μετὰ τὸν στίχον:

«Τὸ χρέος μου θὰ τὸ κάμω».

Ὁ ποιητὴς μᾶς ἔδωσε ἐμπειρία γιὰ τὸν ἥρωισμό: εἶναι νίκη τοῦ μέσα μας κόσμου, μετὰ ἀπὸ συγκλονιστικὴ μεταφυσικὴ πάλη ἀνάμεσα στὸ γεγονός τῆς ζωῆς καὶ στὸν νόμον τοῦ θανάτου.

Στὸ μυστήριον «Θεοτόκε ἢ Ἐλπίς...» ὁ Κύπρος Χρυσάνθη σὲ ἑπτὰ πράξεις θέλει νὰ μᾶς δώσει τὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν γέννησις μέχρι τὴν κοίμησις τῆς Παναγίας. Πληροῦσαι τὸ θέμα του μετὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ πιστοῦ ποὺ δίνεται στὸ Θεῶμα, δέχεται τὰ γεγονότα καὶ τὰ μεταλλάθει σὲ ποίηση, μέσα σ' ἕνα κόσμον, ὅπου τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον συναδελφώνονται. Ὁ Χριστὸς δὲν παρουσιάζεται στὸ μυστήριον, ἀλλὰ ἡ παρουσία του εἶναι παντοῦ αἰσθητὴ. Ἡ Παναγία εἶναι ἡ ἀγνὴ καὶ γεμάτη ἀγάπην μητέρα, ποὺ νοιώθει τὸν κόσμον σὰν ἄνθρωπος ἀλλὰ δέχεται καὶ τὸν κόσμον τοῦ θαύματος σὰν φυσικὰ δοσμένον.

Καλὴ ἐμφάνισις ἔκαμε στὴν Λογοτεχνία μας ὁ Ἄνδρέας Ἰακώβου μετὰ μιὰ μικρὴ συλλογὴν του μετὸν τίτλον «Ἐνέδρα». Περιλαμβάνει ἑπτὰ ποιήματα μερικὰ ἀπὸ τὰ ὅποια δεῖχον τὸν Ἄνδρέα Ἰακώβου, σὰν ἰκανὸν νὰ προσφέρει στὴν ποίησιν μας. Ἐκεῖ ὅπου ὁ ρητορισμὸς λείπει καὶ ἡ ἀφηρημένη ἔννοια δὲν ὑποχρεώνεται μετὰ τὴν βίαν νὰ λειτουργήσῃ μέσα στὸν στίχον ὁ ποιητὴς φτάνει σὲ καλὰ ἀποτελέσματα.

Σημειώνουμε τέλος τὰ ἀκόλουθα ποιητικὰ ἔργα ποὺ κυκλοφόρησαν Κύπριοι ποιητὲς στὰ 1966:

Εὐγενίαν Παλαιολόγου—Πετρῶνδα: Ὁρατόριον τῆς Κύπρου. Τεύχρον Ἀνθία: Λαμπρακιάδα. Τεύχρον Ἀνθία: Σ' ἀγαπῶ. Κ. Γραικοῦ: Ντερβίς Ἀλῆ Καβάζογλου ἀδελφῆ μου καὶ Γεωργίου Μοράση: Ποιήματα.

Στὸν τομέα τῆς πεζογραφίας ἔχομε νὰ σημειώσουμε τὰ δοκίμια τοῦ Ἀντρέα Χριστοφί-

δη, πού έχουν τόν τίτλο «Θέματα και απόψεις», τήν συλλογή διηγημάτων τοῦ Γιάννη Κατσούρη μέ τίτλο «3 ὄρες» καί δύο μικρά βιβλία τοῦ Γιάννη Λεύκη.

Σ' ἓνα τόμο 200 περίπου σελίδων ὁ Ἄνδρέας Χριστοφίδης συγκέντρωσε 17 δοκίμια καί μελέτες του καί ἕνα ἀπάνθισμα ἀπό κριτικές λογοτεχνικῶν ἔργων, πού δημοσιεύτηκαν κατά διαστήματα σέ περιοδικά ἔντυπα τῆς Κύπρου. Ὁ τόμος ἔχει τόν τίτλο «Θέματα καί απόψεις», πού δείχνει πῶς γιά τόν συγγραφέα, πολλά ἀπό τά προβλήματα πού πραγματεύεται, θ' ἀποτελέσουν καί στό μέλλον ἀντικείμενον ἔρευνας.

Τό βιβλίον διαίρεται σέ τέσσερα μέρη. Στό πρώτο περιλαμβάνονται δοκίμια γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, στό δεύτερο θέματα τῆς Λογοτεχνίας, στό τρίτο, μέ διάλεξη πάνω στήν σύγχρονη Ἀμερικάνικη πεζογραφία καί σύντομες μελέτες γιά δικούς μας καί ξένους λογοτέχνες καί στό τέταρτο μέ ἐπιλογή ἀπό κριτικές τοῦ συγγραφέα πάνω σέ λογοτεχνικά ἔργα.

Ὁ Ἄνδρέας Χριστοφίδης ἔχει στό κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντός του τήν Λογοτεχνία καί τά προβλήματά της. Κινεῖται ἀνετα τόσο μέσα στήν Ἑλληνική ὅσο καί μέσα στήν ξένη πεζογραφία καί ποίηση, προβληματίζεται σέ ζητήματα αἰθιτικῆς καί Κριτικῆς καί ἔχει στό κάθε θέμα μέ γνώμη νά ἐκφέρει καί νά τήν τεκμηριώσει. Σημειῶνω ἐδῶ τά ἐξῆς δοκίμια: «Σχεδίασμα γιά μέ ἐριμνεία τῆς θεατρικῆς δράσης», «Δυό ἀπόψεις γιά τήν τέχνη καί μερικές παρατηρήσεις», «Ἐπική καί Λυρική ποίηση» καί «Τό σύγχρονο Μυθιστόρημα».

Μέ τό βιβλίον του αὐτό ὁ συγγραφέας παρουσιάζεται σάν ὁ πῶ καταρτισμένος κριτικός στήν Κυπριακή Λογοτεχνία, πού μπορεῖ νά πάρει θέση δίπλα στούς καλύτερους Ἑλλαδίτες κριτικούς. Πατά σέ στέρεο ἔδαφος, δηλαδή καί θεωρητικά καί ἀπό τήν ἀποψη τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων ὑποστηρίζει τίς ἀπόψεις του.

Ὁ φιλόλογος Γιάννης Κατσούρης ἀπό καιρό ἀσχολεῖται μέ τό διήγημα καί στά 1966 κυκλοφόρησε τήν πρώτη του συλλογή μέ τίτλον «3 ὄρες», πού περιλαμβάνει 8 διηγήματα. Ὁ Γ. Κατσούρης δέν ἀκολουθεῖ τήν μορφή τοῦ κλασσικοῦ διηγήματος. Στόχος του εἶναι καταστάσεις τῆς ζωῆς, τίς ὁποῖες ἐπισημαίνει στόν πυρήνα τους καί τίς ἀναπτύσσει σέ σύντομα διηγήματα. Ὅπου προβάλλουν οἱ χαρακτηριστες τοῦτο γίνεται γιά νά φαισιστεῖ τό γεγονός, ἡ κατάσταση πού σκοπεύει ὁ πεζογράφος. Ἡ μοναξιά, ἡ ἀνία, «τά κατά συνθήκην ψεύδη», ἡ ἀγάπη γιά τήν ζωή, ὁ προσπονητός ἡρωϊσμός ἀποτελοῦν τοὺς στόχους τοῦ συγγραφέα.

Ὁ Γιάννης Κατσούρης ἀναζητᾷ στά διηγήματά του ἕνα προσωπικό ὕφος. Ὁ διάλογός του εἶναι σύντομος καί κοφτός, ἡ περιγραφή λιτή καί σύντομη, ὥστε περισσότερο νά ὑποβάλλει παρά νά λέγει.

Στά διηγήματά του διαλέγει ἐκεῖνα τά ἐπεισόδια, ὅπου ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται μέσα στήν ἀντίθεση τοῦ τί εἶναι καί τοῦ πῶς φαίνεται» ἢ πῶς θέλουν νά τόν βλέπουν οἱ ἄλλοι. Ἔτσι φαίνεται πῶς σαρκάζει, ἐνῶ στό βάθος πονεῖ γιά τόν ἄνθρωπο καί τήν μοίρα του.

Εἴμαστε αὐτό πού εἴμαστε κ' ὅμως οἱ περιστάσεις, ἡ θέληση τῶν ἄλλων, ἡ κοινωνική συμβατικότητα καί ἄλλα αἴτια μέσ παραμορφώνουν. Αὐτή τήν κατάσταση τήν βρισκόμεν στό ἔξοχο διήγημα τοῦ Κατσούρη «Τό μνημόσυνο», στά «Μπροντίνζινα ἀγάλματα», στό «Φυλάκιο Νο 1» καί ἄλλα. Αὐτή ἡ παραμόρφωση προκαλεῖ τήν εἰρωνεία καί τόν σαρκασμό κάποτε τοῦ πεζογράφου. Ἀπό αὐτό ὅμως τό αἶσθημα δέν ἀφήνει ἔξω οὔτε τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του.

Τοῦ ποιητῆ Γιάννη Λεύκη κυκλοφόρησαν στά 1966 σέ ἀνατύπωση δυό μικρά βιβλία. Τό ἕνα ἔχει τόν τίτλο «Ἀπό ἀφορμή μέ κριτική τοῦ καθηγητῆ Ι. Σινκουρῆ» καί τό ἄλλο «Πῶς πρέπει νά μελετηθῆ ἡ νώτερη Κυπριότητα Λογοτεχνία». Τό δεύτερο παρουσιάζει ξεχωριστό ἐνδιαφέρον, γιατί προέρχεται ἀπό ἕνα πνευματικόν ἄνθρωπο, πού ἔζησε μέσα στούς λογοτεχνικούς κύκλους τῆς Κύπρου πάνω ἀπό μισόν αἶωνα καί γνωρίζει πρόσωπα καί πράγματα. Οἱ εἰσηγήσεις τοῦ Γιάννη Λεύκη εἶναι ἐνδιαφέρουσες καί πρέπει νά τίς ἔχει ὑπ' ὄψη του ὅποιος θά ἀναλάβει στό μέλλον νά γράφει τήν ἱστορία τῆς νεότερῆς μας λογοτεχνίας.

Ὁ Γιάννης Λεύκης προτείνει τίς ἐξῆς περιόδους γιά τήν Κυπριακή Λογοτεχνία. Πρώτη περίοδος: 1878—1900, Δεύτερη περίοδος 1900—1914, Τρίτη περίοδος 1914—1935..

—Ἀφιερωμένη στόν Κύπριο ζωγράφο Ἀδαμάντιο Διαμαντῆ κυκλοφόρησε ἡ «Φιλολογική Κύπρος» τοῦ 1966, ἐτήσια ἔκδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου. Ὁ τόμος αὐτός ἀποτελεῖται ἀπό 250 σελίδες καί ἕνα παράρτημα μέ 27 πίνακες τοῦ τιμώμενου ζωγράφου.

Γιά τόν Ἀδαμάντιο Διαμαντῆ γράφουν οἱ Δρ Κ. Σπυριδάκης, Ἐπιμετογός Παιδείας, ὁ ζωγράφος Τηλέμαχος Κάνθος, ὁ τιμώμενος ζωγράφος σύντομα αὐτοβιογραφικά καί ἡ Ἀγγελική Πιερίδου. Δημοσιεύονται ἐπίσης ποιήματα τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη, ἐμπνευσμένα ἀπό πίνακες τοῦ Κύπριου ζωγράφου.

Ἀπό τήν πλευρά τῆς Λογοτεχνίας ὁ τόμος περιλαμβάνει πολλά καί ἀξιόλογα κείμενα:

Τὰ διηγήματα τῶν Ἀνδρέα Ἀντωνιάδη καὶ Σπύρου Παπαγεωργίου, ποὺ βραβεύτηκαν στὸν Διαγωνισμὸ Διηγήματος τοῦ ΕΠΟΚ τοῦ 1965, τὸ διήγημα τοῦ Παναγιώτη Περασιᾶνη «Ἐτσι ἄρχισε ὁ πόλεμος», ποὺ πῆρε ἔπαινο στὸν Διαγωνισμὸ τοῦ Ὀμίλου τοῦ 1964 καὶ τοῦ Γεωργίου Φιλίππου Πιερίδη τὸ διήγημα «Ὁ Καλέφ».

Στὸν τόμο τῆς «Φιλολογικῆς Κύπρου» βρισκόμε ποιήματα τῶν ἐξῆς Λογοτεχνῶν μας: Ἄντη Περασιᾶνη, Ἄνθου Λυκαύγη, Κώστα Μόντη, Μιχαῆλη Πασιαρδῆ, Εἰρήνης Παναγιῆ, Παύλου Κριναίου, Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Νίκης Λαδάκη—Φιλίππου, Κύπρου Χρυσάνθη, Γιάννη Παπαδόπουλου καὶ Τάξη Φυλακτοῦ.

Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τῆς «Φιλολογικῆς Κύπρου» σημειώνουμε ἀκόμα τὶς μελέτες τῶν ἐξῆς: Γιάννη Κουτσάκου, Γεωργ. Προδρόμου, Μαρίας καὶ Παναγιώτη Παττίχη, Κώστα Μιχαηλίδη, Γ. Παπαχαρολάμπους, Μιχαῆλη Μαραθεύτη, Κ. Πιλαβάκη, Χρυσάνθου Κυπριανοῦ καὶ τέλος 43 ἐπιστολὲς τοῦ Πέτρου Βλαστοῦ πρὸς τὸν Γλαῦκον Ἀλιθέροη ποὺ παρουσιάζει ὁ Κύπρος Χρυσάνθη.

Τέλος ὁ Κώστας Στεφάνου δημοσιεύει μὲ τὸ δεκαδικὸ σύστημα καταταγμένη τὴν Κυπριακὴ Βιβλιογραφία τοῦ 1965.

Τὸ λογοτεχνικὸ περιοδικὸ «Κυπριακὰ Χρονικά» κυκλοφόρησε τὸν χρόνον ποὺ μᾶς πέρασε πέντε τεύχη τὸν, στὰ ὅποια περιέχονται κυρίως ποιήματα, μελέτες καὶ διηγήματα.

Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τῶν «Κυπριακῶν Χρονικῶν» σημειώνουμε δημοσιεύματα τῶν Ἄνθου Λυκαύγη, Ἄντη Ἰωαννίδη, Ἐλένης Κύρη, Κώστα Μιχαηλίδη, Ἀνδρέα Παστελλά, Ντίνας Παγιάση, Κυριάκου Χαραλαμπίδη καὶ Ἐλένης Παπαδημητρίου.

Τὸ λογοτεχνικὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» συνέχισε κανονικὰ τὴν ἐκδοσὴ του καὶ στὶς 350 σελίδες του περιλαμβάνεται πλούσια λογοτεχνικὴ ὕλη. Τὸ τεύχος 73 εἶναι ἀφιερωμένο στὸν Κύπριο πεζογράφον κ. Μελεῖ Νικολαΐδη, τὸν ὁποῖον ἡ «Ἐθνικὴ Ἐταιρεία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου» τίμησε τὸν Μάιο τοῦ 1966 σὲ εἰδικὴ συγκέντρωση.

Στὸ περιοδικὸ περιέχονται διηγήματα, ποιήματα, μελέτες, συζητήσεις, εἰδήσεις γιὰ τὴν Κυπριακὴ, Ἑλλαδικὴ καὶ ξένη πνευματικὴ κίνηση. Στὰ προσαρτήματα τοῦ περιοδικοῦ κυκλοφόρησε τοῦ Πῶλ Βαλερῦ τὸ δοκίμιό «Ποίηση καὶ ἀφηρημένη σκέψη», σὲ μετάφραση Θεοδ. Παπαδόπουλου, τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη ἡ συλλογὴ «Δέκα Ἀντιποιήματα» πάνω σὲ ὑφασματογραφίες, μὲ πάναες τῶν ὑφασματογραφῶν τοῦ Χριστόφορου Σάββα, καὶ τὸ μυστήριον «Θεοτόκε ἡ Ἑλπίς...».

Στὸ περιοδικὸ περιέχεται συνεργασία Ἑλλαδιτῶν λογοτεχνῶν καθὼς καὶ μεταφράσεις ποιημάτων καὶ διηγημάτων ἀπὸ τὴν ξένη λογοτεχνία.

Τὴν ἐκδοσὴ του τὸν χρόνον ποὺ πέρασε συνέχισε καὶ τὸ περιοδικὸ «Νέα Ἐποχὴ», ποὺ κυκλοφορεῖ κάθε τρίμηνο. Στὸ περιοδικὸ βρισκόμε κυρίως μεταφράσεις ἀπὸ τὴν ξένη λογοτεχνία καὶ σὲ μικρότερο βαθμὸ πρωτότυπα ἔργα Κυπρίων λογοτεχνῶν. Περιέχονται ἀκόμα ἔργα, ποιήματα καὶ διηγήματα, ἀπὸ Ἑλλαδίτες λογοτέχνες. Τακτικῶς οἱ στήλες τῆς κριτικῆς παρακολουθοῦν τὴν κίνηση τοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου, τοῦ θεάτρου, τοῦ κινηματογράφου καὶ τῶν ἄλλων καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἑλλάδας.

Ἀπὸ τὸν περασμένο Ὀκτώβριον κυκλοφόρησε ἓνα νέο περιοδικὸ τὰ «Θέματα Κριτικῆς», τρίμηνη ἐκδοσὴ τοῦ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος». Τὰ «Θέματα Κριτικῆς» πλαισιώνονται ἀπὸ ἑπταμελὴ πνευματικὴ ομάδα, ποὺ ἀπαρτίζονται οἱ Γιάννης Κουτσάκος, Ἀνδρέας Μισιδῆς, Θεόδ. Παπαδόπουλος, Ἄντη Περασιᾶνη, Νίκος Σπανός, Κύπρος Χρυσάνθη καὶ Ἀνδρέας Χρυσόχοης. Σκοπὸς τοῦ περιοδικοῦ εἶναι νὰ παρουσιάζει κυρίως βιβλία Ἑλληνικὰ στὸ εὐρύτερο κοινὸ καὶ νὰ ἀσκήσει ὑπεύθυνη κριτικὴ παραχωρώντας τὶς σελίδες του καὶ σὲ θέματα γενικότερα αἰσθητικῆς καὶ κριτικῆς.

Ὁ φιλόλογος Θεοδόσιος Νικολάου κυκλοφόρησε ἓνα ἐνδιαφέρον βιβλίο 80 σελίδων μὲ τίτλο: «Πῶς ἀναλύουμε αἰσθητικὰ ἓνα ποίημα». Σκοπὸς τοῦ βιβλίου εἶναι νὰ βοηθήσει κυρίως τὸν μαθητὴ, ἀλλὰ καὶ τὸν καθηγητὴ καὶ ὁποιοδήποτε ἀναγνώστη νὰ μπεῖ στὸν κόσμον τοῦ ποιήματος καὶ νὰ μπορεῖ νὰ τὸ αἰσθανθεῖ ἀναλύοντάς το πρῶτα στὰ συστατικὰ του στοιχεῖα καὶ ὕστερα συνθέτοντάς το σὲ μιὰ ἐνιαία αἰσθητικὴ ἐντύπωση. Τὸ βιβλίο εἶναι μεθοδικὸ καὶ εὐχρηστο καὶ μπορεῖ νὰ βοηθήσει πολὺ τὸν ἀναγνώστη νὰ μπεῖ στὰ πρῶτα μυστικὰ τῆς ποίησης.

Ἄνκαι δὲν πέφτουν μέσα στὸν κύκλον τῆς Λογοτεχνίας, πρέπει νὰ ἀναφέρουμε τὶς ἐκδόσεις τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Ἰδρύματος Κύπρου μὲ κείμενα ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τὸ «Ραδιοφωνικὸ Πανεπιστήμιον». Τὸ 1965 εἶχε κυκλοφορήσει τὸ πρῶτον βιβλίο τῆς σειρᾶς, τοῦ Μιχαῆλη Μαραθεύτη «Τὰ χρόνια τῆς ἐφηβείας». Τὸ 1966 κυκλοφόρησαν ἄλλα τέσσερα βιβλία τὰ ἐξῆς:

Γιάννη Κουτσάκου «Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία», Κώστα Μιχαηλίδη «Φιλοσοφική Ἀνθρωπολογία», Ἀθανασίου Παπαγεωργίου «Εισαγωγή στη Βυζαντινὴ Ζωγραφικὴ» καὶ τοῦ Ἀνδρέα Χριστοφίδη «Εισαγωγή στην Προπαγάνδα». Ὅλα τὰ βιβλία τῆς σειρᾶς παρουσιάζουν ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον, γιατί μὲ ὕφος εὐχάριστο καὶ σὲ γλώσσα ἀπλὴ προσφέρουν στὸν μέσο ἀναγνώστη ἐκλαϊκευμένα θέματα ἀπὸ τὴν ἐπιστῆμη.

Τελειώνοντας αὐτὴ τὴν ἐπισκόπηση τοῦ Λογοτεχνικοῦ 1966 ἔχουμε νὰ κάνουμε τὶς ἑξῆς παρατηρήσεις: Τὰ λογοτεχνικά περιοδικὰ παραμένουν τὰ κύρια ἐκφραστικά ὄργανα τῶν λογοτεχνῶν μας. Κατὰ τὸ 1966 ἔχουν ἐκδοθεῖ λιγότερα βιβλία ἀπὸ τὸν προηγούμενο χρόνο, ἀλλὰ ἡ ποιότητά τους γενικὰ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ προηγούμενα χρόνια. Οἱ νέοι μας λογοτέχνες εἶναι πολὺ προσεκτικοὶ στὴν δουλειά τους, ἔχουν ἰσχυρὴ κριτικὴ αἴσθηση καὶ δημοσιεύουν, κατὰ κανόνα, μόνο ὅ,τι ἀξίζει νὰ διαβαστεῖ ἀπὸ ἄλλους. Παρατηροῦμε ἀκόμα μὰ βαθματὰ ὀρίμανση τόσο στὴν τεχνικὴ ὅσο καὶ στοὺς πνευματικούς προσανατολισμούς. Ἡ μίμηση ἀρχίζει σιγά-σιγά νὰ παραμερίζεται καὶ ὅσοι γράφουν προσπαθοῦν νὰ βροῦν ἓνα τρόπο προσωπικῆς ἔκφρασης. Ὅλα αὐτὰ σημαίνουν πὼς οἱ λογοτέχνες μας αἰσθάνονται σοβαρὴ εὐθύνη γιὰ τὴν δουλειά τους καὶ ἀπέναντι στοὺς φίλους τῆς λογοτεχνίας, πρᾶγμα ποὺ μᾶς κάνει νὰ ἐλπίζουμε πὼς πρέπει νὰ περιμένουμε καλύτερα ἔργα γιὰ τὸ μέλλον.

ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΟΣ

ΠΑΙΔΙ ΤΟΥ ΒΙΕΤΝΑΜ

Ἡ γῆς κατάπτε τὰ κορμὰ τῶν ἐφήβων
μὲ τ' ἀγίνωτ' ὄνειρα.
Ἡ γῆς κατάπτε τοὺς μεστωμένους πόθους
γιὰ γάμους καὶ χαρὲς καὶ γεννητοῦρια.

Παίδι,
κοιμήσου στὸ ξέφωτο.
Τ' ὄνειρό σου
τῆς εἰρήνης τὸ ἄτι
φέρειναι στὴ καρδιά μας.

Παίδι,
τί τὴν θέλεις τὴν κόκκινη ζώνη
στὴ μέση;
Σβῦσε τὴ φωτιά στὶς ἀχυρόνιες στέγες.
Λυῶσε τ' ἀτσάλι τῆς καρδιάς.

Ἡ μάχη φρουμάζει
κι' οἱ οὐτίδες τοῦ βουνοῦ Κόν - σὸν
παγιδεύουν τοὺς δικούς σου.

Κοίτα,
ἡ πολιτεία γίνηκε φόνεμα τῆς λαίμαργης
φωτιάς,
φασκισμένα μωρὰ
τὸ γάλα — φαρκὰκι θυσαίνουν.

Παίδι,
προχώματα σκαμμένα
τοὺς παιδικούς σου φίλους ἔχουνε θάψει
ξύλινοι πάσσαλοι τῶν τάφρων
— νεκρικὰ σημάδια —
δείχνουν τ' ἄσπρα τους κόκκαλα.

Παίδι
στὸ συρτὸ τῶν νεκρῶν
μὴ χορέψης.

Δοκίμασα τὴ γεύση τῆς θλίψης
μαζί σου,
Παίδι μικρὸ τοῦ Βιετνάμ.

ΜΑΡΙΑ ΠΑΤΤΙΧΗ

JACQUES PRÉVERT

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Η ΩΡΑΙΑ ΕΠΟΧΗ

Ένα κορίτσι τῶν δεκάξη
Χαμένο πεινασμένο παγωμένο
Μόνο χωρίς δεκάρα
'Ακόμα στέκει στήν
Πλατείαν 'Ομοιοίας
Μεσημεράκι Δεκαπέντε Αύγουστου.

ΑΛΙΚΑΝΤΗ

Πά στο τραπέζι πορτοκάλι
Κι' ή ρόμπα σου πὸ στο χαλί
Κι' ἐσὺ στο στρώμα μου
Μιά παρουσία γλυκειά τῆς παρουσίας
Δροσιά τῆς νύχτας
Τῆς ζωῆς μου ζεστασιά.

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Ένα ἄλογο πεθαίνει μὲς τῆ μέση τῆς ἀλέας
Τὰ φύλλα πέφτουν πάνω του
Καὶ τρέμει ἡ ἀγάπη μας
Κι' ὁ ἥλιος.

ΤΟ ΜΠΟΥΚΕΤΟ

Μικρὸ κορίτσι τί θὰ κάνης
Μ' ἐκεῖνα τὰ νεοθέριστα λουλούδια
Νεαρὸ κορίτσι τί θὰ κάνης πέρα
Μ' ἐκεῖνα τὰ ξερὰ λουλούδια
Κομψὴ κοπέλλα τί θὰ κάνης
Μ' ἐκεῖνα τὰ πὸν μάραναν λουλούδια
Γηραιὰ κυρία μου τί θὰ κάνης
Μ' ἐκεῖνα τὰ ξερὰ λουλούδια

Τῆ νίκη περιμένω.

ΕΙΔΑ ΜΕΡΙΚΟΥΣ

Ένα ἀπ' αὐτοὺς τὸν εἶδα καθισμένο πάνω
σὲ ἄλλου τὸ καπέλλο
ἦταν χλωμὸς
ἔτρεμε
κάτι νὰ καρτεροῦσε... τί δὲν ἔχει σημασία
πόλεμος... τέλος τοῦ κόσμου...
ἀδύνατο γι' αὐτὸν μὰ κίνηση νὰ κίνη ἢ νὰ
μιλήση
κι' ὁ ἄλλος
κι' ὁ ἄλλος κυνηγώντας τὸν καπέλλο του
ἦταν πὸ χλωμὸς
ἐπίσης ἔτρεμε
κι' ἀδιάκοπα μιλοῦσε στὸν ἑαυτό του
τὸ καπέλλο μου... τὸ καπέλλο μου...

κι' ἤθελε νὰ κλάψη.

Ένα ἀπ' αὐτοὺς τὸν εἶδα νὰ διαβάξη ἐφημερίδες
ἕνα ἀπ' αὐτοὺς νὰ χαιρετάει τὸν εἶδα τῆ σημαία
ἕνα ἀπ' αὐτοὺς τὸν εἶδα νὰ φορῆ τὰ μαῦρα
εἶχε ρολόι
μιὰν ἄλυσίδα ρολογιού
μιὰ σάκκα

τῆ λεγεώνα τῆς τιμῆς
καὶ ματογυάλια χαμηλά στὴ μύτη.

Ένα ἀπ' αὐτοὺς τὸν εἶδα νὰ τραβάη ἀπὸ τὸ
χέρι ἕνα παιδί

καὶ νὰ φωνάζη

Ένα ἀπ' αὐτοὺς τὸν εἶδα μ' ἕνα σκύλλο

ἕνα ἀπ' αὐτοὺς τὸν εἶδα μ' ἕνα ξίφος

ἕνα ἀπ' αὐτοὺς τὸν εἶδα νὰ δακρύζη

ἕνα ἀπ' αὐτοὺς τὸν εἶδα πὸν ἔμπαινε στὴν

ἐκκλησία

ἔν' ἄλλον εἶδα πὸν ἔβγαينه...

ΤΟ ΠΡΟΓΕΥΜΑ

Στὸ κύπελλο
ἔρριξε τὸν καφέ
ἔρριξε τὸ γάλα
στοῦ καφέ τὸ κύπελλο
ἔρριξε τὸ ζάχαρι
στὸ καφέ — ὁ-λαί
τὸ ἀνακάτεψε
μὲ τὸ κουταλάκι τοῦ καφέ
ἦπαι τὸ καφέ — ὁ-λαί
κι' ἔβαλε κάτω πιά τὸ κύπελλο
χωρὶς μιὰ λέξη νὰ μοῦ πῆ
ἄναψε
τὸ τσιγάρο
ἔφτιαξε δακτυλιδάκια τοῦ καπνοῦ
μὲ τὸν καπνὸ
ἔριξε τῆ στάκτῃ
στὸ στακτοδοχεῖο
χωρὶς μιὰ λέξη νὰ μοῦ πῆ
χωρὶς νὰ μὲ κοιτάξη
σηκώθηκε
ἔριξε
τὸ καπέλλο στὸ κεφάλι του
ἔριξε ἄπάνω του τὸ μουσάμ του
γιατί ἔβρεχε
κι' ἀναχώρησε
μὲς τῆ βροχῇ
χωρὶς μιὰ λέξη νὰ μοῦ πῆ
χωρὶς νὰ μὲ κοιτάξη
κι' ἐγὼ κι' ἐγὼ ἄδραξα
στὰ χέρια μου τὴν κεφαλὴ μου
κι' ἔκλαψα.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΔΕΙΠΝΟΣ

Είμαι στο τραπέζι
Δέν τρώνε
Μήτε άγγίζουνε τὰ πιάτα τους
Καί τὰ πιάτα τους στέκουν όλόρθα
Πίσω άπ' τὰ κεφάλια τους.

Ο ΙΣΙΟΣ ΚΑΙ ΣΤΕΝΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

Σέ κάθε μίλι
κάθε χρόνο
γέροι με πρόσωπα κλειστά
δείχνουν τὸ δρόμο στά παιδιά
με χειρονομίες από τοιμέντο
σιδηροδεμένο.

ΣΧΕΔΟΝ

Σ τὸ Φοντενελλά
Στοῦ Μαύρου Ἀητοῦ μπροστά τὸν Οἶκο
Βρίσκεται ταῦρος ἔργο γλυπτικὸ τοῦ
Ρόζα Μπονέο

Λίγο πὸ πέρα καὶ τριγύρω
Ἐπάχει δάσος
Καὶ λίγο ἀκόμα πὸ παρῆκει
Ἐραϊό κορμί
Ἐπάχει δάσος πάλιν
Καὶ δυστυχία
Δεξιά καὶ κατὰ μῆκος εὐτυχία
Εὐτυχία με κύκλους κάτω ἀπὸ τὰ μάτια
Εὐτυχία στὴ ράχη με πευκοβελόνες
Εὐτυχία πὸ τίποτε δὲ συλλογίζεται
Εὐτυχία καθὼς τὸν ταῦρο
πὸ σκάλισε ὁ Ρόζα Μπονέο
Κι' ὕστερα δυστυχία
Δυστυχία με χρυσὸ ρολόι
Μ' ἕνα τραῖνο πὸ θά πιάσης
Δυστυχία με σκέψεις γιὰ τὸ καθετί...
Γιὰ καθετί...
Γιὰ καθετί... γιὰ καθετί... γιὰ καθετί...
Γιὰ καθετί
Πὸν ὄλα τριγύρω μας σχεδὸν κερδίζει
Σχεδόν.

ΟΙΚΕΙΟ

Ἐ μάνα πλέκει
Ἐ γιὸς τῆς πόλεμᾶ στὸν πόλεμο
Τὸ βρίσκει ἡ μάνα φυσικὸ
Ἐλλά ὁ πατέρας — τί ὁ πατέρας κάνει;
Δουλεύει
Πλέκει ἡ γυναίκα του
Ἐ γιὸς του πολεμᾶ
Αὐτὸς δουλεύει
Τὰ βρίσκει αὐτὰ ὁ πατέρας φυσικὰ

Κι' ὁ γιὸς κι' ὁ γιὸς
Πῶς βρίσκει ὁ γιὸς τὸ γιὸ;
Δὲ βρίσκει τίποτε τὸ γιὸ ἀπολύτως
Δουλεύει ὁ πατέρας του καὶ πλέκει ἡ μάνα του
καὶ τοῦτος πολεμᾶ

Ἐταν τελειώσει ὁ πόλεμος
Θά πάη δουλειὰ με τὸν πατέρα του
Συνέχεια ὁ πόλεμος, συνέχεια ἡ μάνα πλέκει
Συνέχεια στὴ δουλειὰ ὁ πατέρας
Σκοτώθηκεν ὁ γιὸς καὶ πᾶ δὲν πολεμᾶ

Ἐ μάνα κι' ὁ πατέρας στὸ νεκροταφεῖο
Τὸ βρίσκουν τοῦτο φυσικὸ ὁ πατέρας κι' ἡ
Συνέχεια ἡ ζωὴ με κέντημα ἐπιχείρηση καὶ πόλεμο

Πόλεμο κέντημα ἐπιχείρηση καὶ πόλεμο
Συνέχεια ἐπιχείρηση
Ζωὴ με νεκροταφεῖο.

ΟΔΟΣ ΣΗΚΟΥΑΝΑ

Ἐδὸς Σηκούανα δέκα καὶ μισὴ
τὸ βράδυ
κάποιος κλονίζεται στοῦ δρόμου τὴ γωνία ἐκεῖ...
ἕνα νεαρὸ
μ' ἕνα καπέλλο
κι' ἀδιάβροχο
μιὰ γυναίκα τὸν κουνάει...
τὸν κουνάει
καὶ τοῦ μιλά
καὶ κείνος τὸ κεφάλι του κουνάει
εἶν' τὸ καπέλλο του λοξὰ
καὶ τῆς γυναίκας τὸ καπέλλο λὲς θά πέση πίσω
εἶναι χλωμοὶ κι' οἱ δυὸ
σίγουρα ὁ ἄντρας πεθυμᾶ νὰ φύγη μακριὰ
καὶ νὰ χαθῆ... καὶ νὰ πεθάνη...
ἀλλὰ ἡ γυναίκα μιὰ ἔντονη ἔχει πεθυμᾶ νὰ ζήση
κι' ἡ φωνὴ τῆς
ἡ ψιθυρίζουσα φωνὴ τῆς
δὲν τὴν ἀκούει κανεὶς
εἶναι ἕνας θρηῆνος
μιὰ προσταγή...
μιὰ κραυγὴ...
τόσο θερμὴ ἡ φωνὴ
καὶ λυπημένη
καὶ ζωντανή...
ἕν' ἄρρωστο νιογέννητο ριγῶντας πάνω σ' ἕνα
τάφο
σ' ἕνα χειμερινὸ νεκροταφεῖο...
κραυγὴ ἑνὸς πλάσματος με δάκτυλα πιασμένα
ὡς μιὰ πόρτα
ἕνα τραγοῦδι
μιὰ πρόταση
πάντοτε ἡ ἴδια

επαναλαμβανομένη...

χωρίς τέλος

χωρίς απόκλιση...

ὁ ἄντρας κοιτᾶ την μὰ τὰ μάτια του μακρὰ
γυρνᾶνε

μὲ τοὺς θραχιόνες του μὰ κίνηση διαγράφει
σὺν ζαλισμένος ἄνθρωπος
κι' ἡ πρόταση ἐπιστρέφει
ὁδὸς Σηκουάνα στὴ γωνιά μᾶς ἕλλησ πάροδου
μὰ γυναίκα συνεχίζει

ἀκούραστα

τ' ἀνήσυχτα ρωτήματά της συνεχίζει

ἀδύνατο νὰ ντύσῃς τὴν πληγὴ

Πιερ πές μου τὴν ἀλήθεια

Πιερ πές μου τὴν ἀλήθεια

θέλω τὸ καθετὶ νὰ ξέρω

ὦ πές μου τὴν ἀλήθεια...

καὶ πέφτει τὸ καπέλλο τῆς γυναίκας

θέλω τὸ καθετὶ νὰ ξέρω Πιερ

ὦ πές μου τὴν ἀλήθεια...

ἠλίθιο καὶ μεγαλειώδες ρώτημα

δὲν ξέρει τι ν' ἀποκριθῆ ὁ Πιερ

τᾶχει χαμένα

αὐτὸς ποὺ λέγεται Πιερ...

ἔνα χαμόγελο ἔχει ποὺ ἴσως θᾶθελε νᾶν'

τριφερό

καὶ ξαναλέει

"Ἐλα πὰ κάμσαρε τρελλή

ὅμως δὲν ξέρει ἂν ἔχη δίκιο

ὅμως δὲ βλέπει

δὲ δύναται νὰ δῆ ἀκριβῶς ἂν

τὸ στόμα τοῦ ἄντρα στρίβεται μὲς τὸ

χαμόγελό του...

εἶναι πνιγμένος

ὁ κόσμος κεῖται πάνω του

τὸν πνίγει

εἶναι ἔγκλειστος

καὶ δέσμα στὴ γωνιά ἀπ' τὶς ὑποσχέσεις του

ἐκλήθηγε λογαριασμὸ νὰ δώσῃ...

ἀντικρῦζοντάς τον...

μὰ μηχανὴ ὑπολογιστικὴ

μὰ μηχανὴ ποὺ γράφει ἐπιστολὲς ἐρωτικὲς

μὰ μηχανὴ ὑποφέρουσα

τὸν συλλαμβάνει...

καὶ τὸν κρεμάζει...

Πιερ πές μου τὴν ἀλήθεια.

Ο ΒΛΑΚΑΣ

"Οχι λέει μὲ τὸ κεφάλι του

μὲ τὴν καρδιά του ναι.

λέει τὸ ναι γιὰ ὅτι ἀγαπᾶ

ὄχι λέει στὸ δάσκαλο

στέκει

ρωτιέται

ἀμηχανία γεννοῦνε τὰ προβλήματα

ξάφνου τὸν πιάνουν γέλια

κι' ὅλα ἐξαφανίζει

τὶς λέξεις τὶς εἰκόνες

ὀνόματα ἡμερομηνίες

προτάσεις καὶ παγίδες καὶ

παρὰ τὶς ἀπειλὲς τοῦ δάσκαλου

τοὺς χλευασμοὺς τῶν παιδικῶν τεράτων

μὲ κινωλία τοῦ κάθε χρώματος

στὸ μαυροπίνακα τῆς δυστυχίας

τὸ πρόσωπο τῆς εὐτυχίας ζωγραφίζει.

Ο ΣΠΑΣΜΕΝΟΣ ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

Ὁ ἀνθρωπάκος ποὺ συνέχεια τραγουδοῦσε

ὁ ἀνθρωπάκος ποὺ μὲς τὸ μυαλό του χόρευε

τῆς νύχτης ὁ ἀνθρωπάκος

ἔσπασε τῶν παπουτσιῶν του τὰ κορδόνια

τὰ παραπήγματα ὅλα τῆς πανήγυρης

μεμᾶς κατάρρευσαν

καὶ στὴ σιωπὴν ἐτούτης τῆς πανήγυρης

στὴν ἐρημιὰ αὐτοῦ τοῦ κεφαλοῦ

ἄκουσα τὴν εὐτυχιμένη σου φωνὴ

τὴ σκισμένη κι' εὐθραυστη φωνὴ σου

τὴν παιδικὴ κι' ἐρημικὴ

νᾶρχεται ἀπὸ πέρα μακρὰ καλῶντας με

κι' ἀπόθεσα τὸ χέρι στὴν καρδιά μου

ὅπου ριγοῦσαν αἱμάσσοντας

τὰ ἑπτὰ κομμάτια ἀπὸ γυαλὶ τοῦ ἀστρόφεγγου

σου γέλιου.

Ἀπὸ τὴ συλλογὴ "Paroles".

Μετ. ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ

(διήγημα)

Ἡ παρουσία του μοῦ ἴφρανε στὸ μυαλὸ τῆς φράσεις «ἀκατέργαστος ὄγκος», «ἀσουλῶ-
ποτη μορφή», «σερνόταν στὴ γῆ». Τὸν γνώρισα ντυμένο στὰ ἄσπρα, χρῶμα ἀσυνήθιστο καὶ
ἀσυμβίβαστο σὲ ἀνθρώπους τῆς ἡλικίας του, καὶ ἔτσι τὸν εἶδα γιὰ τελευταία φορὰ τὴν ἡμέρα
τοῦ ἀποχαρτισμοῦ. Μᾶς εἶχε συνηθίσει νὰ τὸν βλέπουμε ἀσπροντυμένο καὶ ὅταν στὰ κρῶνα
ἔρχοι πάνω του κάποιον γκριζὸ ἢ μπλὲ μάλλινο μᾶς ξένιζε, μᾶς πείραζε θὰ ἴεγα. Τὸν
προσποιούσαμε βουτηγμένο μέσα στ' ἄσπρα του. Ἄγαπούσαμε τὸ χρῶμα αὐτὸ τὸ λευκὸ, τὸ
χιονᾶτο, ποῦ ἦταν ἡ συνέχεια τῆς λευκῆς κεφαλῆς του. Γιὰ τὴ δική μου ψυχὴ ἦταν σημεῖο
αἰσιοδοξίας καὶ ἐλπίδας, ἦταν τὸ πρῶτο σκασμένο μπουμπουκὶ τῆς μυγδαλιάς στὸ πυκνὸ χειμω-
νιατικὸ σκοτάδι. Στ' ἄσπρα ντυμένο τὸν εἶδα καὶ κεῖ μέσα, ὅπου τὸν τοποθέτησαν χωρὶς νὰ
ρωτήσουν κανένα, χωρὶς νὰ πάρουν τὴν ἄδειά του, γιατί δὲν θὰ τὴν ἔδινε, ἦταν πολὺ γι αὐτόν,
τὸ χειρότερο ποῦ μποροῦσαν νὰ τοῦ κάμουν, νὰ τὸν κλείσουν μέσα στὴ μαύρη ἐκείνη θήκη
ποῦ θὰ τὸν μετέφερε τόσο μακριά. Ἄν τοῦλάχιστο τὴ μογιὰτιζαν ἄσπρη! Ἄλλὰ τί ἔξε-
ραν αὐτοί... Ποιὸς εἶχε παραμερίσει ποτὲ τὰ λευκὰ πέπλα ποῦ τὸν σκέπαζαν, γιὰ νὰ σκίψη
πάνω στὴ μοναχιασμένη ψυχῇ, ν' ἀκούση τοὺς κτύπους τῆς καρδιάς ποῦ δὲ στέναζε, δὲν
ὁμολογοῦσε;

Οὔτε καὶ γὼ τόκανα. Ἄργα ἔμαθα, δὲν εἶχα τὴν εὐκαιρία, δὲν πρόφθασα νὰ σκίσω
τὰ πέπλα καὶ νὰ τὸ ἐπιχειρήσω, ὅστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ἀναμονῆς, ὅστερα ποῦ ἡ καρδιά εἶχε
προτάξει τείχη ἡψηλά καὶ εἶχε γίνει ἀπροσπέλαστη μέσα στὸ ταμποῦρι τῆς προσμονῆς. Δὲν
ἔπαινα νὰ ρίχνω φταιξίμο στὸν ἑαυτὸ μου, γιατί, παρ' ὅλη τὴν εὐγενεῖα ψυχρὴ συμπεριφορὰ
του, ἔπρεπε νὰ τὸν πλησιάσω, ἔπρεπε νὰ μὴ ἀφήσω νὰ σβυστῇ ἡ ἐσώτερη ἐκείνη φλόγα ποῦ
ἔβλεπα κάποτε μέσα στὰ μάτια του, ἔπρεπε ν' ἀπαντήσω στὴν παράκληση ἐκείνη ποῦ ξεθωρια-
σμένη τρεμόπαιζε σὰν ἡ συζήτηση ἀναβε καὶ φούντωνε.

Ἐρχόταν τρεῖς φορὲς τὴ βδομάδα στὸ σπίτι μας. Παράδινε μαθήματα Ἀγγλικῆς στὸν
ἀδελφὸ μου καὶ σὲ μένα. Τὸν ἀδελφὸ μου προετοίμαζε γιὰ εἰσαγωγικὲς ἔξετάσεις σ' Ἀγ-
γλικὸ Πανεπιστήμιο. Ἐγὼ βελτίωνα τῆς γνώσεις μου γιὰ κάποια προαγωγή στὴ δουλειά μου.
Ἐπὶ δυὸ ὀλόκληρα χρόνια ἦταν γιὰ μᾶς ἕνας καλὸς δάσκαλος καὶ ἔγινε ἕνας ἀξιαγάπητος
μεγάλος σύντροφος, ὁ ἀπαραίτητος, ὁ ἀναντικατάστατος φίλος ποῦ δεχόταν ὅλα τὰ προβλή-
ματα καὶ τῆς ἀγωνίας μας μὲ ὑπομονή, ποῦ ἀγάπησε τῆς νεανικῆς παρορμήσεις μας καὶ τῆς
ἀξιολόγησε καὶ τῆς ἀξιοποίησε μέσα στὸ δικὸ του βαθυστόχαστο τρόπο, ποῦ ἀνύφωνα καὶ
ἐξύφωνα ὅ,τι καλὸ ἀνακάλυπτε μέσα μας. Πῆρε τὴ ψυχὴ μας ἀπὸ τὰ χέρια του, τὴ ζέ-
στανε ὅπως κανεὶς ἄλλος, οὔτε γονεὶς, οὔτε ἄλλοι δάσκαλοι, ἔσκυψε καὶ τῆς φύσηξε πνοὴ
δημιουργικὴ καί, ὅταν βεβαιώθηκε πὼς τὸ πουλὶ ἦταν ἐλεύθερο καὶ δυνατό, μᾶς ἄφισε καὶ ἀθό-
ρυβα ξεγλύστρησε καὶ χάθηκε ἀπ' τὴ ζωὴ μας. Ὅχι ὅμως καὶ ἀπ' τὴ μνήμη μας.

—Ἡ ζωὴ εἶναι ἕνα ποίημα, εἶπε, στὴ γλῶσσα ποῦ μᾶς δίδασκε πάντα. Εὐτυχεῖς ὅσοι
μάθουν ν' ἀπαγγέλλουν τὸ ποίημα αὐτό, πρόδρομοι καὶ ἀπόστολοι τῆς εὐτυχίας τῶν ἄλλων ὅσοι
μελοποιήσουν τὸ ποίημα. Τοὺς πρώτους στίχους του — καὶ μᾶς κοίταξε μὲ ἀγάπη — τοὺς
γράφετε σεῖς, τὰ παιδιά, οἱ ἔφηβοι. Κι εἶναι οἱ ὠραιότεροι. Μιλοῦν γιὰ ὄνειρο, γιὰ ὁμορ-
φία, γι' ἀγάπη. Τοὺς πρώτους τούτους στίχους, γεμάτους ρωμαντισμὸ, δὲν θὰ ἴερε κανεὶς
νὰ ἐπιχειρῇ νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸ ποίημα, μὰ οὔτε καὶ νὰ θιάζεται νὰ μεταστρέφῃ. Γιατί, πὸ
κάτω, στὴ συνέχεια, θὰ τοὺς βοῇ μεστωμένους καρπούς, πραγματικότητα καὶ ἐμπειρία, πράξη
καὶ ἀνταπόκριση.

Δὲν ξέρω ἂν ἦταν ὁ ἦχος τῶν λέξεων στὴ ξένη γλῶσσα, ὅπως τῆς πρόφερε, ἢ μόνον ὁ
τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μιλοῦσε ἢ καὶ τὸ ὠραῖο φθινοπωρινὸ ἀπόγευμα ποῦ ὁμορφαινε μέσα
στὴν ἀτμόσφαιρά του πρόσωπα καὶ ἀντικείμενα, ὅλα ἕνα σύνολο, ποῦ γέμιζαν γοητεία τὴ
στιγμὴ καὶ ἔχαναν τὰ λόγια τραγοῦδι. Τὸν ἀκούγαμε ξεχασμένοι, βυθισμένοι μέσα στὸ ἀπό-
μακρο βῆθος τῶν ματιῶν του, ἐκεῖ ποῦ σὲ τέτοιες στιγμὲς ἔβλεπα τὴ φλόγα καὶ ἀνυπομονοῦσα
γιὰ τὴ συνέχεια.

—Τὸ ποίημα, φώναξα ἀκράτητα σὲ μιὰ στιγμῇ. Πέστε κατὶ ἀπὸ τὸ ποίημα, ἀπὸ τὸ
ποίημα ὁποιασδήποτε ζωῆς ποῦ γνωρίζετε. Πέστε μας ποῦ ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ ποιήματα, ποῦ
νὰ τὰ ἀναζητήσουμε, ν' ἀδράξουμε τὴ σημασία τους, νὰ νοιώσουμε τὴ ζωὴ σὲ κάθε μορφῇ τῆς,
μέχρι καὶ τὴν τελειωτικὴ τῆς ἔξαρχη, τὴ θυσία.

Τὰ μάτια του φτερούφισαν. Ἡ φλόγα πήρε νὰ δρθώνεται, νὰ δυναμώνη. Τ' ἀχείλια του ἀπλωσαν φαρδύ χαμόγελο καὶ φώτισαν τὸ γερασμένο πρόσωπο. Μά ἀλί, ὅταν μίλησε, ἡ φλόγα δὲν ὑπῆρχε, τὸ πρόσωπο ἦταν σοβαρό. Μόνο ἡ φωνή ἦταν γεμάτη στοχασμὸ καὶ παράπονο.

—Οἱ ζωὲς ποὺ γνώρισα, παιδιὰ μου, ἦταν ἓνα ποίημα, τέτοιο ποίημα ποὺ δὲ θάθελα νὰ ἀπαγγείλω οὔτε ἓνα στίχο του. Κι' ὅσο γιὰ τὸ ποὺ ὑπάρχουν ποιήματα ἄξια νὰ διαβασθοῦν καὶ νὰ γνωρισθοῦν — μίλουσε σὰ δάσκαλος — σεῖς μόνοι θ' ἀνακαλύψετε. Καὶ, πρῶτα, ξεκινώντας ἀπὸ τὴ δική σας ζωὴ, ποὺ γράφει τώρα τοὺς πρώτους στίχους καὶ θ' ἀποτολήση σὲ λίγο νὰ προχωρήση στὸ δύσκολο μέρος, στὴ συγγραφὴ τοῦ κύριου, τοῦ κεντρικοῦ νοήματος. Καὶ ἀξίζει νὰ γνωρίσετε πρῶτα τὸ ποίημα τῆς δικῆς σας ζωῆς.

Συνεχίσαμε ἔτσι συζητώντας γιὰ πολλὴ ὥρα μετὰ τὸ μάθημα ἐκεῖνο τ' ἀπόγευμα. Δὲ νοιαζόταν γιὰ τὸ χρόνο ὁ δάσκαλός μας. Δὲν τὸν ἀντιμετώπιζε θὰ ἔλεγε. Γι' αὐτὸ καὶ σ' ἔκανε νὰ μὴ βλέπης τὴν ἡλικία του καὶ νὰ τὸν δέχεσαι ἀκούραστα καὶ νὰ σοῦ μεταδίδη νεανικὴ ὄρεξη καὶ κέφι καὶ νὰ παρασέρνεσαι μέσα στὴ μάθηση καὶ στὴ δουλειὰ πρόθυμα καὶ ἄνετα.

Ὅταν τέλειωσαν τὰ μαθήματα κι ὅταν ὁ ἀδελφός μου μὲ τὸν ὁποῖο μοροῦσα νὰ συζητῶ ἔφυγε, ἔνοιωσα ὅτι μοῦ ἔλειπε ἡ παρέα του, ἡ κουβέντα του, ἡ φιλοσοφία του. Ταυτόχρονα ὅμως κατάλαβα ὅτι δὲν ἤξερα τίποτα γι αὐτὸν σὰν ἄνθρωπο μὲ ἰδιωτικὴ ζωὴ. Οἱ ὥρες ποὺ περάσαμε μαζὶ του, ἦταν τόσο γεμάτες κι' εὐχάριστες, ποὺ δὲν ἄφιναν χωρὸ γιὰ τίς σκέψεις ποὺ μοῦ ἦλθαν τώρα ξαφνικὰ ὅλες μαζὶ, ἀνάκατες, βιασμένες γιὰ ἀπάντηση. Ποιὸς ἦταν ὁ ἄνθρωπος αὐτός. Πῶς ζοῦσε, πῶς ἔζησε; Ἀπὸ ποῦ εἶχε ἔλθει; Εἶχα κυριευτῆ ἀπὸ ἀκράτητη περιέργεια νὰ μάθω τὰ πάντα γι αὐτὸν καὶ συγχρόνως ἀπὸ ζωνερὴ ἐπιθυμία νὰ τὸν ξαναδῶ. Ἐνοιωθα πῶς εἶχα φερθῆ ἐγωϊστικὰ ὅλο τὸν καιρὸ τῆς γνωριμίας μας. Ἐπειρῶνα διαρκῶς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο αὐτό, χωρὶς νὰ δώσω τὸ ἐλάχιστο. Καὶ ἦσαν πολλὰ αὐτὰ ποὺ πήρα καὶ δὲν ὑπῆρχε τίποτε ποὺ ἔδωσα. Ἡ ψυχὴ μου εὐφρανῆθηκε, ὁ νοῦς διευρύνθηκε, ἡ καρδιά μου ἔμαθε ν' ἀνακαλύπτει τίς χαρὲς καὶ νὰ τίς ζῆ. Κι' ὅλο αὐτὸ τὸ ἀνασῆκωμα τοῦ εἶναι μου, ὅλο αὐτὸ τὸ πλήρωμα τὸ ὄφειλα στὸ γέρο δάσκαλό μας, στὸν ἄνθρωπο ποὺ μὰ καλὴ μοῖρα ἔστειλε στὸ δρόμο μου. Στὸν ἄνθρωπο ποὺ βιάστηκα νὰ θεωρήσω ὀλοκληρωμένο, χωρὶς καμιὰ ἀπὰ κανένα ἀνάγκη.

Ἐνας φίλος — ἡ μοῖρα ἀλί; — παρουσιάστηκε στὸ γραφεῖο μου ἐκεῖνες τίς μέρες ζητώντας πληροφορίες γιὰ τὸ δάσκαλο ποὺ μοῦ παράδινε μαθήματα Ἀγγλικῆς. Ἡ μορφὴ ποὺ ζητοῦσα, τὸ πρόσωπο. Ἐνα βροχερὸ φθινοπωριάτικο σούρουπο κτυποῦσα τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ ποὺ ἔμενε νοικάρης. Ἐνα πηδηχτὸ βῆμα κι ὕστερα ἓνα παιδικὸ κεφάλι, ποὺ πρόβαλε χαριτωμένα στὸ ἄνοιγμα, μοῦ ἀναπτέρωσαν τίς ἐλπίδες. Μέσα μου βαθεῖα φοβόμουν μήπως δὲν τὸν εὗρισκα.

—Θὰ ἦθελα νὰ δῶ τὸν κ. Ζαρμάνο, εἶπα στὸ κοριτσάκι, ποὺ μὲ κοιτοῦσε ἐξεταστικά, χωρὶς νὰ μεγαλῶνῃ τὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας.

—Ἐπάνω εἶναι, περάστε, ἔκανε δειλὰ καὶ ἄνοιξε τὴν πόρτα ὅσο χρειαζόταν γιὰ νὰ περάσω. Ἐκλείσε πίσω μου καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο μέρος ἀρφώσε τὸ βλέμμα στὴ σκάλα ποὺ ξεκινοῦσε ἀπὸ τὸ χῶλ καθοδηγώντας με ἄφωνα.

«Τὶ τοῦ εἶναι τὰ παιδιὰ», σκέφθηκα, ἀνεβαίνοντας κιόλας τὰ πρῶτα σκαλιά. Ἐστρεψα καὶ χαμογέλασα μὲ μιὰ κλίση τοῦ κεφαλιοῦ. Τὸ κοριτσάκι καθόταν μπροστὰ στὸ τραπέζι, ὅπου ἦταν ἀπλωμένα μερικὰ βιβλία καὶ τετράδια. Ἀπὸ τὸ βάθος ἄνοιξε μιὰ πόρτα καὶ πρόβαλε μιὰ γυναῖκα μὲ ποδιά. Ἀσφαλῶς θὰ ἦταν ἡ νοικοκυρά. Σταμάτησε ἐκκλητικὴ ἀντικρίζοντάς με. Δὲν εἶχε ἀκούσει τὸ κτύπημα.

—Τὶ θέλετε; ὥρτησε μὲ κομμένη φωνὴ καὶ ἡ ματιὰ της ἐπιτιμητικὴ στύλωθηκε στὸ κοριτσάκι. Ἦθελε νὰ τημορήση τὴ μικρή, ποὺ ἄνοιγε τὴν πόρτα μόνη τὰ βράδια κι ἔμπαζε ἀγνώστους στὸ σπιτι.

—Θέλει τὸν κ. Ζαρμάνο, ψέλλισε ἀχνὰ ἡ μικρή.

—Παρακαλῶ, ἐπενέθηκα προσπαθώντας νὰ ἐνθαρρῶνῶ τὴ μικρή, μπορῶ νὰ δῶ γιὰ λίγα λεπτὰ τὸν κ. Ζαρμάνο; Εἶναι ἀνάγκη.

Ἡ γυναῖκα μαλάκωσε.

—Πρώτῃ πόρτα δεξιὰ, εἶπε. Καὶ μὴν ἀργήσετε, σὰς παρακαλῶ. Ὁ κ. Ζαρμάνος θὰ δειπνήση νωρὶς ἀπόψε καὶ τὸ δεῖπνο εἶναι ἔτοιμο.

«Τοῦλάχιστον εἶχε κάποιους ποὺ τὸν φρόντιζαν», σκέφθηκα μὲ ἀνακούφιση. Εὐχαρίστησα καὶ βρέθηκα μεμῶς στὸ κεφαλίσκαλο. Δὲν θὰ μὲ σταματοῦσε τίποτα πιά. Γύρισα δεξιὰ

και κτύπησα. Ἡ φωνή του ἀκούστηκε ἀχνή. Μπήκα και στάθηκα μπρός στην κλειστή πόρτα. Καθόταν, σὲ μιὰ κουνιστὴ πολυθρόνα στραμμένος πρὸς τὴ τζαμιένια μπαλκονόπορτα. Τὸ λευκοντυμένο πελώριό σῶμά του, ξεπλωμένο, στὴν πολυθρόνα ποὺ ἔτριξε καθὼς πηγαινοερχόταν, ἦταν ἀπόλυτα ταριασμένο μὲ ὅ,τι τὸν τριγύριζε στὸ δωμάτιο. Λευκὲς χοντρές κουρτίνες, τραβηγμένες στὴν ἄκρη, λευκὸ ἀπανοστρώμι στὸ κρεβάτι, λευκὸ πρόβιο χαλάκι στὸ πλάι τοῦ κρεβατιοῦ. Λὲς κι' ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πάσχιζε νὰ σκεπάσει κάποια θολούρα, νὰ θάψῃ κάθιοι μαυρίλα κάτω ἀπὸ τὴ λευκὴ ἐπιφάνεια. Γύρισε ἀργὰ πρὸς τὸ μέρος μου και γιὰ μιὰ στιγμή τὰ μάτια του στυλώθηκαν ἀπορημένα, ἐρωτηματικά, μὲ μιὰ φευγαλέα λάμψη χαρᾶς ὅμως — ἀρόφθασα νὰ τὴ δῶ — ἀπάνω μου. Γιὰ μιὰ στιγμή. Ἐπειτα πήραν νὰ ἀποκοιτῶν τὴν εὐγενικά ψυχρὴ ἔκφρασή τους, αὐτὴ ποὺ γινώριζα, κι' ἡ φωνή του ἦταν ψύχραμη και συγkraτημένη.

—Μαθήματα; Καμμιά καινούργια θέση;

—Ὁχι... ὄχι, τὸν διέκοψα, μὴ ξέροντας ὅμως και τι νὰ πῶ, πῶς νὰ ἀρχίσω.

Μὲ εἶχε ἀποθαροῦνει τὸ ὕφος του, ἀρχισα νὰ πεισιμῶνω, νὰ κλείνωμαι στὸν ἑαυτό μου πάλι, ὑποχωροῦσα στὸν ἀγιάτρευτο ἐγωισμό μου. Δὲν θὰ φανερωνόμουν, δὲν θὰ ἀποκάλυπτα τὴν ἀδυναμία μου και οὔτε θὰ τοῦ ἔδινα τὴν ικανοποίηση ὅτι εἶχε ἐπηρεάσει τὴ ζωὴ μου. Ἐκεῖνος τὸ ἤθελε ἔτσι. Γιατί ὄχι; Θὰ ἴλεγα γιὰ τὸ φίλο μου. Πέρασα νὰ τὸν ρωτήσω ἂν μπορούσε νὰ δώσει μαθήματα σὲ κάποιο φίλο. Αὐτὸ ἦταν ὄλο. Μιὰ εὐκολία ἔκανα.

—Πρόκειται γιὰ κάποιο φίλο μου, ἀρχισα. Θὰ ἤθελε νὰ τοῦ δώσετε μερικά μαθήματα.

Ἀπόρησα μὲ τὸν ἐγωισμό μου. Πῶς μιλοῦσα! Συναντοῦσα ἐπιτέλους τὸν ἄνθρωπό μου, ὕστερα ἀπὸ σκέψη και δισταγμὸ πολὺ, αὐτὸς ἕνας γέρος και ἴγὼ ἕνα παιδί, αὐτὸς ἕνας φτασμένος, κι ἐγὼ μὲ τόση ἀπειρία, τόσο πλούσιος στὴ λιτότητα τῆς ὁμορφῆς ψυχῆς του αὐτὸς, μὲ τόσο πενιχρὰ ἐγκωκεντρικὰ αἰσθήματα ἐγὼ. Κι ὅμως! Ἐξακολουθοῦσα νὰ κρατῶ τὸν ἐγωισμό μου. Ἐξακολουθοῦσα νὰ βάζω τὸν ἑαυτό μου, τὸν ἀγαπημένο μου ἑαυτό, πρὸ πάντα ἀπ' ὅλα. Πῶς τολμοῦσε ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ καρφάνῃ τὸ βλέμμα ἀπάνω μου, νὰ μὲ ἀπογυμνώνῃ, νὰ θυβίξεται στὸ εἶναι μου, νὰ ἀνακαλύπτῃ τὴν ἀλήθεια ποὺ ἔκρυβα! Και μὲ τι δικαίωμα ζητοῦσε νὰ τοῦ τὴν φανερώσω! Ἄλλα εἶχα σκεφθῆ, μὰ ἄλλα θὰ ἔλεγα, μᾶλλον δὲν θάλεγα περισσότερα ἀπ' ὅσα εἶπα. Εἶχα κάμει τὸ καθήκον μου. Τοῦ ἀνταπέδωσα κάτι θρίσκοντάς του μαθήματα.

Φάνηκε νὰ μὴ περιμένη τὴν ἀπάντησή μου τέτοια. Μὰ ἐπεβλήθηκε και πάλι στὸν ἑαυτό του. Πῆρε τὸ ἡμερολόγιό του, ἀφμμένο σ' ἕνα τραπεζάκι δίπλα στὴν πολυθρόνα και καθώρισε τίς ὥρες τῶν μαθημάτων. Ἐβγάλα ἕνα σημειωματάριο ἀπ' τὴν τσέπη μου και πήρα νὰ γράφω, ἐνῶ ἐκεῖνος πολὺ ἀργὰ ὑπαγόρευε. Και τότε γύρισα πίσω. Μέσα μου ἔνοιωσα ἕνα κῆμα συγκίνησης νὰ μὲ τυλίγῃ. Νόμισα πῶς θρίσκοντο στὸ γραφεῖο τοῦ σπουτιῶς μας, πῶς ἦταν ἀκόμη ὁ δάσκαλός μας, μαθητὲς ἐγὼ κι ὁ ἀδελφός μου. Κι ἔνοιωσα ὅτι ἦταν, ἀκόμη, ὁ μεγάλος φίλος, ὁ ἀναντικατάστατος, ὁ ἀπαραίτητος. Ὁ φίλος, ποὺ γι' αὐτὸν δὲν ἤξερα τίποτα και ξεκίνησα τώρα νὰ μάθω.

Παράτησα τὸ γράψιμο, τράβηξα μιὰ καρτέλα, κάθησα ἀπέναντί του και λησμόνησα τὰ πάντα. Μίλησα, μιλήσαμε, ὥσπου ἀδειασαν οἱ καρδιὲς και δὲν εἶχαμε πιά τι νὰ ποῦμε.

Ἐξω συνεχιζόταν τὸ μονότονο τραγοῦδι τῆς βροχῆς. Μέσα μας κάποιο χαρούμενο ἀηδῶνι τιτίβιζε. Ὁ γέρος εἶχε γυμμένο τὸ κεφάλι στὸ στήθος, λὲς και τ' ἀφουγκραζόταν. Ἐνοιωθα ξαλάφρωμα, χαρὰ, ικανοποίηση. Τώρα ἤξερα. Εἶχα πάρει και εἶχα δώσει, εἶχα κατορθώσει νὰ σηκώσει τὸ βάρος μᾶς ἄλλης ψυχῆς, γιὰ πρώτη φορὰ, μᾶς μεγάλης ψυχῆς.

Πόλεμος, κατοχή, πείνα. Μιὰ μεγάλη, ἀγαπημένη οἰκογένεια, ποὺ ἀφανίζεται, ξεκληρίζεται κριολεκτικά. Ἐνας ἄνθρωπος, ποὺ καλεῖται νὰ θάψῃ ὅλα τὰ θνεῖα του, τὴ ζωὴ του, κι ἀποδιωγμένος ἀπὸ τὴ μοῖρα, σπρωγμένος μόνο ἀπὸ τὸ ἔνστικτο τοῦ αὐτοσυντηρητισμοῦ του, φάχνει γι' ἄλλο λημέρι. Ἐνα δράμα ἀπὸ τὰ πάμπολλα ποὺ δημιούργησε ὁ τελευταῖος πόλεμος. Ἐνα δράμα ποὺ συγκλόνησε μιὰ ψυχὴ, ποὺ τὸ σήκωσε ὀλομόναχη, ἐπὶ χρόνια ἀτέλειαιτα, βρασανιστικά, ἀνήλεα. Ἐνα δράμα, ποὺ δὲν παίχτηκε σὲ καμμιά σκηνὴ θεάτρου και δὲ γυρίστηκε σὲ καμμιά ταινία, ἀλλὰ ξεδιπλώθηκε σὲ ὄλο τὸ ρεαλισμὸ του προπαντὸς μέσα στὴ ψυχὴ του, ποὺ τὸ χῶρεσε ὀλάκερο μόνῃ της. Μέρος τοῦ δράματος τοῦτου γινόταν και δικό μου τώρα. Τώρα μπορούσα νὰ καταλάβω γιατί τὸ λευκὸ χρώμα παντοῦ. Γιατί αὐτὴ ἡ λάμψη ποὺ γρήγορα ἔσβυνε, γιατί ἡ ἐπίμονη κλεισούρα, ἡ ἄμυνα, ἡ μετάπτωση. Τὰ αἰσθήματά μου συνωθοῦντο. Δὲν ἦταν οἶκος, δὲν ἦταν ἀπλὴ συμπάθεια, δὲν ἦταν στοργή. Ἦταν ὅλα μαζί πολὺ δυνατά, πολὺ δεμένα, πολὺ ἐξαρτωμένα. Ἦταν ἕνας σεβασμὸς πρὸς τὸ μεγαλεῖο μᾶς ψυχῆς.

Ἐπαιρνα πιά μεγάλες ἀποφάσεις. Θὰ τὸν συμπαραστέκουμουν ὅσο μπορούσα ἀπὸ τὴ μέρα ἐκείνη. Θὰ φρόντιζα νὰ σπάσω τὴ μονοτονία του, νὰ εἰσχωρήσω στὴ μισαξιά του, νὰ ζωηρέψω τὴ φλόγα, νὰ βάρω κόκκινες τὶς λευκὲς κουρτίνες. Στὸν ἄνθρωπο αὐτό, ποὺ ἔθεσε πολὺτιμη σφραγίδα στὴ ζωὴ μου, θὰ πρόσφερα στὴ δύση του ὅσο μπορούσα ἀγάπη καὶ στοργή.

Ἐλύσα κάποιον κόμπο στὸ λαμό μου καὶ πῆρα τὰ χέρια του. Ἦσαν παγωμένα. Σήκωσε τὸ κεφάλι. Μὲ κοίταξε μὲ σιωπηλό, ἀνέκφραστο βλέμμα, σὰν ἓνα ξένο. Ὅσοτετρα τὸ βλέμμα ξέφυγε ἀπὸ πάνω μου, πλανήθηκε ἓνα γύρω σ' ὅλο τὸ δωμάτιο, στοὺς τοίχους, στὰ λιγοστὰ ἐπιπλα καὶ σταμάτησε σὲ μιὰ μεγάλη φωτογραφία. Τόσα πολλὰ πρόσωπα, τόσο χαρούμενα, ζωντανά. Ἀνύπαρκτα ὅμως. Παραξενεύτηκα. Προσπάθησα νὰ ξεπεράσω τὴ δύσκολη στιγμή.

—Θὰ σὰς ξαναδῶ αὔριο τὴν ἴδια ὥρα. Θὰ ἴρθῶ γιὰ ἓνα περίπατο.

Ἐανάσκυψε τὸ κεφάλι στὸ στῆθος. Ἐραχνε ν' ἀκούση ξανά τὸ χαρούμενο τιτίβισμα ποὺ γινόταν ὅλο καὶ πιὸ ἀπόμακρο, ὥστουτου δὲν τὸ ἄκουγε καθόλου, γιατί πίκρα πολλὴ ἀπλώθηκε στὴ βασιανισμένη μορφή του. Κούνησε τὸ κεφάλι ἀδιάφορα. Δὲν θέλιστα νὰ ἐπιμείνω γιὰ κουβέντα. Ἦξερα πὼς θὰ τοῦ ἦταν δύσκολο στὴν ἀρχὴ ν' ἀλλάξη τὶς συνήθειές του, νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸν κόσμο του. Μὰ δὲ θὰ τὸν ἄφιναι ἄλλο δέσιμο στὰ παλιά. Τὸν καληνύχτισα καὶ ἀκροπατώντας ἔφυγα. Ἡ βροχὴ εἶχε δυναμώσει καὶ ὁ καιρὸς γινόταν ψυχρὸς. Στάθηκα στὸ κάγκελλο τοῦ σπιτοῦ, ἐνῶ ἀπ' τὸ καπέλλο μου ἔσταζαν τὰ νερά καὶ στράφηκα πρὸς τὸ δωμάτιό του. Πὼς οἱ τοῖχοι ἐκεῖνοι χωροῦσαν τὴ ψυχὴ ποὺ γνώρισα! Πὼς μπορούσαν νὰ τὴν ἀνθέξουν καὶ δὲν ὑποχωροῦσαν σφαιρισμένοι σ' ἐρείπια ἀπ' τὸ συγκλονιστικὸ πέταγμα τῆς! Προχώρησα σ' αὐτοκίνητό μου. Εἶχα βραχὴ ὡς τὸ κόκκαλο, μὰ ἔνοιωθα ὅσο ποτὲ πρὶν ζεστασιά καὶ ἄνεση.

Αὐτὸ ποὺ συνέβη τὴν ἄλλη μέρα, φαινόταν ψεύτικο, εὐκόλο συγγραφικὸ εὔρημα, μελὸ κινηματογραφικῆς ταινίας. Ὁ φίλος μου πέθανε! Ὁξεία περιπνευμονία μὲ μοιραῖο ἀντίκτυπο στὴν ἀδύνατη καρδιά. Ἀδύνατη καρδιά! Ἡ τζαμένια μπαλκονόπορτα βρέθηκε ὀλιγοκαιρὴ τὸ πρωὶ ἀπ' τὴ νοικοκυρά του ποὺ ἀνήσυχη μπῆκε ἐπιτέλους στὸ δωμάτιο. Ὁ ἴδιος βρισκόταν ξαπλωμένος στὴν κουνιστὴ πολυθρόνα, ἀντικρυ στοὺν οὐρανό, μὲ τὸ κεφάλι γυρισμένο στὸ στῆθος, ὅπως τὸν ἄφισα. Κατὰ τὸ μεσημέρι ξεψύχησε στὰ χέρια δυὸ γιαιτρῶν. Δὲν τὸν ξαναεἶδα ζωντανό. Ὅταν ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα ἔφθασα στὸ σπίτι, βρέθηκα νὰ κοιτάζω βουθὰ τὴ μορφή του πάνω ἀπὸ τὴ μαύρη κάσα. Μερικὰ λουλούδια, νεπὰ ἀκόμη ἀπ' τὴ βραδυνὴ βροχὴ, ἔσπαζαν τὴ λευκὴ συνέχεια τοῦ ἀσπροντυμένου σώματος. Δὲν συνειδητοποιοῦσα τὴ στιγμή. Πάσχιζα νὰ βρῶ μιὰ σκέψη, ἓνα στήριγμα στὸν κατήφορο ποὺ ἔνοιωθα νὰ κυλῶ καὶ νὰ χάνωμαι. Τὸν σήκωσα, τὸν πῆρα. Δὲν τοὺς ἀκολούθησα. Ἀπέμεινα στὸ ἔρημο δωμάτιο. Ψυχρὴ πνοὴ ἀγέμου μὲ τύλιξε. Γύρισα πρὸς τὴ μπαλκονόπορτα. Οἱ λευκὲς κουρτίνες σάλευαν ἑλαφρά. Τίποτα δὲν εἶχα προφθάσει νὰ κάνω. Ἐσουρα τὸ βῆμα ἀργὰ καὶ στύλωσα τὸ βλέμμα στὴ φωτογραφία. Τόσα πολλὰ πρόσωπα, τόσο χαρούμενα, ζωντανά. Κι ἀνάμεσα στὰ ξεῖ ἀγόρια ξεχώριζα τὸ σοβαρό, γνώριμο πρόσωπο πλάι σ' ἓνα ἄλλο γυναικεῖο, τόσο ἀρμονικὰ τοποθετημένα στὸ ζεστὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον. Κανένα ἀπὸ τὰ πολλὰ πρόσωπα δὲν ὑπῆρχε πιά. Ἡ φωτογραφία ἐκείνη δὲν εἶχε σημασία γιὰ κανένα. Τὴν ξεκρέμασα καὶ μὲ ἥσυχη συνειδητοποίησιν τὴν ἔσφιξα κάτω ἀπ' τὴ μασχάλη μου. Μοῦ ἀνῆκε. Πῆρα τὸ ἡμερολόγιο καὶ τὸ ἄνοιξα στὴν ἡμέρα ἐκείνη. Ἡ σελίδα ἦταν λευκὴ. Γύρισα γοργὰ τὶς ἐπόμενες. Τίποτα καὶ σ' αὐτές. Ἀνατρίχιασα. Ὁ φίλος μου ἦταν ἀπὸ καιρὸ ἀρρωστος. Κι ἴσως γνώριζε πὼς δὲ θ' ἄντεχε πολὺ. Βγῆκα ἀπὸ τὸ δωμάτιο μὲ τὴ φωτογραφία καὶ τὸ ἡμερολόγιο κολλημένα ἀπάνω μου, κειμήλια ἀγαπημένα.

Βρέθηκα στὸ δρόμο καὶ ἔφυγα χωρὶς νὰ γυρίσω ξανά τὸ βλέμμα πίσω. Ἐνοιωθα πὼς θὰ ξεσπούσα σὲ κλάμα. Καὶ δὲ θὰ τὸ ἔλεε. Οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ καὶματός του θὰ γράφονταν ὅπως καὶ οἱ πρῶτοι. Δοξαστικοί, θριαμβευτικοί, πανηγυρικοί. Θὰ ἦταν ὅλη ἡ σφραγὴ ἢ φωμάλια κατακαλεῖδα τῆς ἱστορίας τῆς ζωῆς του. Πῆγα γοργορα στὸ σπίτι μου. Σὲ λίγα λεπτὰ οἱ ἦχοι τῆς Βαγκνερικῆς μουσικῆς γέμιζαν τὴν ἀτμόσφαιρα. Χωμένη σὲ μιὰ πολυθρόνα μιλοῦσα μὲ τὸ μεγάλο φίλο μου.

Ἡ ζωὴ εἶναι ἓνα ποίημα.

—Πέστε μας κάτι ἀπὸ τὸ ποίημα.

—Μὰ τὰ ξέρεις ὅλα!

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ Ή ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

(Ἔ ρ ε υ ν α)

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος)

Τὸ νόημα τῆς νέας ἢ σύγχρονης ποίησης, ποῖο ἄλλο μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ νὰ χωρέσει μέσα τῆς καὶ νὰ ἐκφράσει τὸ νέο ἄνθρωπο καὶ τὴ νέα περίοδο ζωῆς, ὅπως αὐτὴ ἐκδηλώνεται καὶ μορφοποιεῖται;

Μ' αὐτὸ ὑποδηλῶ, καὶ πρέπει ἀπαρχῆς νὰ προβῶ στὴν παραδοχὴ, πὼς ἡ ποίηση ὅπως καὶ κάθε τέχνη, δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ καὶ νὰ ὑπάρξει ἔξω ἀπὸ τὴ ζωὴ. Ὅσο ἡ ποίηση προσδιορίζεται ἀπὸ τὴ ζωὴ, τόσο καὶ ἡ ζωὴ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ποίηση. Εἶναι μιὰ σχέση πού ἐξυπακούει ἕνα ποσὸ ἀπαραίτητης ἐμπειρικῆς γνώσης, ἡ κατάχτηση καὶ ὑπέρβαση τῆς ὁποίας εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ τὴν αἰσθητικὴ γνώση καὶ συγκίνηση. Ἄπ' αὐτὴν τὴν δίσσημη ἀρχὴ πηγάζει κάθε φυσιολογικὴ ἀνανέωση καὶ προσαρμογὴ καὶ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μιλάμε γιὰ παλιὰ καὶ νέα ποίηση.

Αὐτὸ πὺν προσδιορίζει καὶ διαφοροποιεῖ τὴ νέα ποίηση ἀπὸ τὴν παλιά, τὴ σημερινὴ ἀπὸ τὴ χτεσινὴ, εἶναι ὁ διαφορετικὸς σήμερα μῦθος τῆς ζωῆς· οἱ νέες διαπιστώσεις καὶ ἀποκαλύψεις στίς ὁποῖες προβαίνουμε, οἱ νέες ἀνιχνεύσεις καὶ σημάνσεις τῆς ζωῆς. Ἡ νέα ὄραση μὲ τὴν ὁποία βλέπουμε τὰ πράγματα καὶ ἡ νέα διάθεση μὲ τὴν ὁποία τὰ προσεγγίζουμε. Ἀκόμη θὰ ἔλεγα, ὁ νέος στόχος πὺν τοξεύει ἡ νέα ποίηση.

Γιὰ μένα τουλάχιστο, τὰ πράγματα ἔχουν χάσει τὸ λυρισμὸ τους, ὅπως τὸ νιώθει ὁ περισσότερος κόσμος. Σ' αὐτὰ ὅπως καὶ στὸν ἑαυτὸ μου βλέπω τὴν ὑλοποιημένη θέληση τοῦ θεοῦ, ὁ σκοπὸς τους καὶ ἡ ὑπαρξὴ τους εἶναι ὁ μεγάλος ἄγνωστος, στὰ μυστικὰ καὶ στοὺς νόμους τοῦ ὁποίου ἐμβυθίζομαι γιὰ ν' ἀνιχνεύσω καὶ ν' ἀποκαλύρω.

Ὁ σημερινὸς ἀληθινὸς ποιητὴς ἔχει ὑπερβῆ τὴν ὕλικὴ πραγματικότητα τοῦ ἀντικειμένου, τὴ φαινομενικότητα. Ἐπιδιώκει ν' ἀποτυπώσει τὸ λυρισμὸ τῶν πραγμάτων ὅπως τὸ δημιουργεῖ τὸ ἐπέκεινα τῆς φαινομενικότητας, ἡ οὐσία καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ ἀντικειμένου.

Ἡ σημερινὴ μοντέρνα ποίηση αὐτὴ καθεαυτὴ σὰν συγκεκριμένο, ἀποτυπωμένο γεγονός καὶ πράξι καὶ σὰν διάθεσι, εἶναι μιὰ πρώτη σήμεριση καὶ μεταφυσικὴ ἀνησυχία.

Σ' αὐτὴν τὴ θέσι δὲν ἔχει βέβαια καταλήξει ὅλη ἡ μοντέρνα ποίηση, γιὰ αὐτὸ θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ γίνεαι ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη, ἔχουν ὅμως καταλήξει ἀρχετοὶ μοντέρνοι ποιητὴς, ὅπως ὁ Ἐλύτης, ἀπὸ τοὺς πρώτους διδάξαντες τὴ νέα ποίηση στὴν Ἑλλάδα. Ἐνῶ λοιπὸν ὁ Ἐλύτης ἀρχίζει τὴν ποίησὶ του μὲ τὸν ἔρωτα καὶ τὸ ἀρχιπέλαγος, φτάνει στὸ «Ἄυλο περίβλημα» καὶ στὸ: «Μᾶς τραβάει ἄπ' τὸ χέρι ἄορατο χέρι», γιὰ νὰ ὑψοθεῖ κατὰ κόρυφα καὶ νὰ ἐμβυθιστεῖ στὴ μεταφυσικὴ:

«Βλέπεις, εἶπε, εἶναι οἱ Ἄλλοι
καὶ δὲ γίνεται Αὐτοὶ χωρὶς Ἐσένα
καὶ δὲ γίνεται μ' Αὐτοὺς χωρὶς, Ἐσὺ
Βλέπεις, εἶπε, εἶναι οἱ Ἄλλοι

καὶ ἀνάγκη πᾶσα νὰ τοὺς ἀντικρίσεις
ἡ μορφὴ σου ἂν θέλεις ἀνεξάλειπτη νὰ ἴναι
καὶ νὰ μείνει αὐτὴ.

Ἐπειδὴ πολλοὶ φοροῦν τὸ μελανὸ πουκάμισο
καὶ ἄλλοι μιλοῦν τὴ γλώσσα τῶν χοιρογρουλλίων
καὶ εἶναι οἱ Ὠμοφάγοι καὶ οἱ Ἄξεστοι τοῦ Νεροῦ
οἱ Σιτόφοβοι καὶ οἱ Πελιδνοὶ καὶ οἱ Νεοκόνδορες
ὄραθος καὶ ἀριθμὸς τῶν ἄκρων τοῦ σταυροῦ
τῆς Τετρακτίδος.

Ἄν ἀλήθεια κρατήσεις καὶ τοὺς ἀντικρίσεις, εἶπε,
ἡ ζωὴ σου θ' ἀποκτήσει καὶ θὰ ὀδηγήσεις, εἶπε
ἡ ζωὴ σου θ' ἀποκτήσει αἰχμὲς καὶ θὰ ὀδηγήσεις, εἶπε
Καὶ αὐτὸς ἀλήθεια πὺν ἤμουνα Ὁ πολλοὺς αἰῶνες πρὶν
Ὁ ἀκόμη χλωρὸς μὲς στὴ φωτιὰ Ὁ ἄκοπος ἄπ' τὸν οὐρανὸν

Πέρασε μέσα μου 'Έγινε
αὐτὸς πὸν εἶμαι»
(ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ)

—'Ο καημὸς τοῦ θανάτου τόσο μὲ πυρπόλησε, πὸν ἡ λάμψη
μου ἐπέστρεψε στὸν ἥλιο.

—Λοιπὸν, αὐτὸς πὸν γύρευα εἶμαι.

Στὴν τραχύτη τοῦ βράχου, ἀνάσραγου
ἀπὸ τὴν κορφὴ ὡς τὰ βάραθρα, γνώρισα πεισμα-
τικά σαγόνια μου. Πὸν σπάραζαν τὸ κτῆνος μέσα
στὸν ἄλλον αἰῶνα.

(ΕΞΗ ΚΑΙ ΜΙΑ ΤΥΦΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ)

Ἡ σημερινὴ ποίηση συνθέτοντας τὴ νέα πραγματικότητα, δημιούργησε τὸ κλίμα καὶ ἀπο-
τύπωσε τὸν τρόπο τῆς σημερινῆς ἐποχῆς. Τὸ κλίμα καὶ ὁ τρόπος τῆς σημερινῆς ἐποχῆς τὴν
προσδιορίζουν ὡς ἓνα βαθμὸ, δὲν ἀποτελοῦν ὅμως τὴν ἴδια τὴν ἐποχὴ. Γιατὶ ἡ σημερινὴ ἐπο-
χὴ δὲ βρῆκε ἀκόμη τὴν πλήρη τῆς κατάληξη. Ἀποτελοῦν τὴν ἀντίδραση τοῦ ἀνθρώπου στὴν
ἀλλαγὴ καὶ τὴ νέα πραγματικότητα, καὶ τὴ δυσκολία τῆς προσαρμογῆς του. Βρισκόμαστε,
πράγμα πολὺ γνωστὸ καὶ πολὺ εἰπωμένο, σὲ μιὰ ἀλματωδῶς ἐξελισσόμενη τεχνολογία, ὥστε
νὰ μὴν προλαβαίνει ὁ μέσος ἄνθρωπος νὰ προσαρμόζεται στὶς δημιουργούμενες νέες καταστά-
σεις, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάνει τὴ σιγουριά τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τὴ βεβαιότητα τῆς ἐποχῆς, τὴν
αἰσιοδοξία καὶ τὴν κατάφαση τῆς ζωῆς. Ἡ σημερινὴ ἐποχὴ εἶναι μεταβατικὴ. Τὸ συνακό-
λουθὸ τῆς, τὸ ροικὸ, ἔχει ἐπαυξήσει σὲ βαθμὸ δυσβάσταχτου φόρτου τὴν πολλαπλότητα τῆς
ζωῆς καὶ ἔχει διασαλεύσει τὸ κύρος πολλῶν ὡς τὰ τώρα ἰσχυροσῶν ἀληθειῶν, μὲ ἀποτέλεσμα
τὴ σύγχυση. Αὐτὸ θέλω νὰ τονίσω: ὅτι ἡ σύγχυση εἶναι τὸ ὕψος πὸν δώσαμε στὴν ἐποχὴ μας,
δὲν εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἐποχὴ μας. Οἱ περισσότεροι σύγχρονοι καλλιτέχνες καὶ μαζί οἱ ποιητὲς
στάθηκαν στὴ σύγχυση ἐκφράζουν τὸ ἄγχος, τὴν ἀγωνία, τὴ μοναξιά καὶ τὴν ἀπιστία πὸν
δημιουργεῖ ἡ σύγχυση, ἀκόμα καὶ τὴν ὀργή τους. Δυστυχῶς οἱ περισσότεροι δὲν ἔχουμε ὑπερ-
βεῖ αὐτὴ τὴν κατάσταση, καὶ δὲ νομίζω ὅτι ἐκφράζουμε πλεῖρα τὴν ἐποχὴ μας, τὴ στιγμὴ μά-
λιστα πὸν ἡ μεταψυχικὴ ἔχει γίνει ἐπιστήμη. Πρέπει νὰ ξεκολλήσουμε ἀπὸ τὴν ἀντίδραση
στὴν ἀλλαγὴ καὶ νὰ δοῦμε τὸ καινούργιο. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ εἶναι ἐξέλιξη καὶ ὄχι παρέκκλιση
ἀπὸ τὸ ὀρθό.

Ἄσκοπὸς καὶ τὸ νόημα τῆς σύγχρονης ποίησης εἶ-
ναι νὰ φέρει τὸ μήνυμα τῆς νέας περιόδου ζωῆς, ἀ-
κριβῶς σὰ μιὰ θερησκεία. Ἄν αὐτὸ πάει πολὺ, ἐπιτέ-
λους ν' ἀποκρυσταλλώσει αὐτὸ τὸ καινούργιο πὸν
πάει νὰ πάρει τὴ θέση τοῦ παλίου. Ὁ μοντέρνος ποιητὴς ἀνα-
ζητεῖ τὴν ἀλήθεια τοῦ καινούργιου. Γι' αὐτὸ καὶ ἐνδοσκοπεῖται, ἐξομολογεῖται. Εἶναι ἓνας
ἐνορατικὸς, ἓνας προφήτης τοῦ καινούργιου. Ἀκόμη θὰ ἔλεγα, ἓνας ἐραστὴς τῆς χαμένης
βασιλείας, τοῦ ἀπολεσθέντος παραδείσου, γιατί κάποτε συνηθειοποιεῖ καταστάσεις πὸν δὲν
ὑπάρχουν παρὰ σὰ σύνθεση σπασμένων ἔνστιχτων μνημῶν.

Ἄν ἡ νέα ζωὴ εἶναι δύσκολη καὶ ἰδιάξουσα, τὸ ἴδιο δύσκολη καὶ ἰδιάξουσα εἶναι καὶ ἡ
νέα ποίηση.

Ἡ νέα ποίηση δὲν εἶναι αὐτὸ πὸν νομίζουν πολλοί, δηλ. ὁ ἐλεύθερος στίχος. Ὁ ἐλεύ-
θερος στίχος, χωρὶς ἐσωτερικὴ ὀργανικὴ λειτουργία, ἀλλὰ σὰν ἐξωτερικὸ γνώρισμα καὶ ἐπί-
πλαστο ὕψος, δὲν κάνει τὸν ποιητὴ σύγχρονο. Ἡ ἀλλαγὴ τῆς φόρμας δὲν εἶναι μόνον ζήτημα
αἰσθητικῆς ἀντίληψης τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ εὐρύτερης ποιητικῆς διάθεσης. Ἐτσι ὅπως εἶχε
καταντήσει ἡ ποίηση, στὴν ὑλικότητα τοῦ τυπισμοῦ, δὲν μπορούσε πιά ν' ἀνταποκριθεῖ στὸν
πνευματικὸ δέχτη τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου σὰν περιεχόμενο καὶ στὸ συγκινησιακὸ σὰν αἰσθη-
τικὴ μορφή. Βέβαια, ἡ τέχνη εἶναι δημιουργία μορφῶν. Αἰσθητικῶν ὅμως μορφῶν. Καὶ
δὲν μπορούν ν' ἀποτελοῦν αἰσθητικὴ μορφή τὰ τυπωμένα γράμματα. Ποιητικὴ αἰσθητικὴ
μορφή δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἀλλὴ μορφή, οὔτε τὸ περιεχόμενο. Εἶναι καὶ τὰ δύο μαζί καὶ περι-
πλέον ἡ οὐσία πὸν τὰ συνέχει. Κάτι σὰν ζωικὸ ρευστὸ στὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Ἐνα ποίημα
εἶναι ἓνας ζωντανὸς ὀργανισμὸς, ἀπαράλλαχτα σὰν τὸν ἄνθρωπο. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δημιουρ-
γήθηκε μὲ τὴν πνοὴ τοῦ θεοῦ, τὸ ἴδιο καὶ ἓνα ποίημα δημιουργεῖται μὲ τὴν πνοὴ τοῦ ἀνθρώ-
που. Κάθε ἀληθινὸ ποίημα παίρνει κάτι ἀπὸ τὸν ψυχισμὸ τοῦ δημιουργοῦ του. Αὐτὸς ὁ ψυ-
χισμὸς ζωοποιεῖ τὴν ποιητικὴ μορφή ὥστε νὰ ἐπιδοῖ αἰσθητικά. Δὲν μπορούσε λοιπὸν ν' ἀλ-
λάξει τὸ περιεχόμενο, ὄχι ὅμως καὶ ἡ μορφή, ἀλλὰ σὰν ἐνιαῖος ζωντανὸς ὀργανισμὸς ἡ ποίη-

ση δέχτηκε την αλλαγή και την εξέλιξη στο σώμα της ένιαια και παράλληλα. Ἡ εικόνα, τὸ σύμβολο καὶ τὰ λοιπὰ μορφικὰ στοιχεῖα ἔχουν χάσει κάμποσο ἀπὸ τὸ βάρος καὶ τὴν ὑλικότητά τους· ἔχουν γίνει πῶς πνευματικά, πῶς μεταφυσικά. Ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ γενική ἢ αἰσθητικὴ τῆς σημερινῆς μοντέρνας ποίησης προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ἐννοιολογικὴ πληρότητα τῶν λέξεων καὶ τὴν ἠχητικὴ (μουσικὴ) τους διάρθωση μέσα στὸ στίχο.

Ἄν ἓνα ποίημα δὲ λειτουργεῖ αἰσθητικὰ στὸν ἀναγνώστη, δὴ πράγματα πρέπει νὰ συμβαίνουν: ἢ τὸ ποίημα εἶναι ψεύτικο, ἓνας νεκρὸς ὄργανισμὸς χωρὶς ποιητικὸ ἐπέκεινα, ἀλλὸ μορφικὸ κατασκευάσμα ἢ ὁ ἀναγνώστης δὲ διαθέτει τὴν ἀναγκαῖα γνώση καὶ προπαίδεια γιὰ τὴν προσπέλασή του. Ὁ ἀναγνώστης πρέπει νὰ ἀντιδρᾷ στὴ σημερινὴ μοντέρνα ποίηση ἐμπνευστικὰ καὶ ὄχι παθητικὰ.

Ἴσως νὰ πλάτειασα, νὰ μίλησα παραπάνω ἀπ' ὅτι ἀπαιτοῦσε ἡ ἐρώτηση. Δὲν μπορούσα ὅμως νὰ προθῶ σὲ ἀφορισμὸς πάνω σ' ἓνα θέμα τόσο ἀπέραντο καὶ δύσκολο ὅπως εἶναι ἡ μοντέρνα ποίηση.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΛΑΖΑΡΟΥ

ΤΟ ΛΥΚΟΦΩΣ ΤΟΥ ΣΟΥΡΡΕΑΛΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Ἡ ποίηση σύμφωνα μὲ τὸν κλασσικὸν ὀρισμὸ εἶναι μιὰ λειτουργία τῆς πνευματικῆς ζωῆς μὲ μορφὴ φαινομένου πὺ ἀποκαρδιώνει καὶ ἀπαγοητεύει πικρὰ τὴν ψυχρὴ λογικὴ καὶ τὴν ἀναλυτικὴ σκέψη. Ἡ παραδοσιακὴ ποίηση ἤγουν ἡ ποίηση μὲ τὸν ρυθμὸ, τὴν προσωδία, τὴν ῥίμα, τὴς χυματιστὲς παρηχῆσεις καὶ συνηχῆσεις, ἱκανοποιοῦσε σχετικὰ τὸν μέσον ἀναγνώστη μὲ τὴν πλαισιωμένη συμβατικὴ λογικὴ. Τὰ ἐπιδερμικὰ της μέσα, (ὑπνωτικὰ μᾶλλον τεχνάσματα) ἀρροβατικῆς λεξιθρίας καὶ μουσικῆς ὑποβολῆς κατόρθωναν σὲ πολλὰς περιπτώσεις νὰ ἐπισύρουν τὴν συγκατάβαση καὶ νὰ δικαιωθοῦν μὲ τὴν ἐνθαρρυντικὴν ἐπιδοκιμασία τῆς καθιερωμένη ἀστικῆς λογικῆς ἢ τοῦ συγκροτημένου στοχασμοῦ. Ὁ χυματισμὸς τοῦ στίχου, ἡ τυμπανοκρουσία τῶν λέξεων, τὰ «λογικά» συναισθήματα, ἡ ὁμαλὴ στιχογραφικὴ ἐξέλιξη ἐγοῆτευαν τὸν παλαιὸν ἀναγνώστη καὶ ἐσημείωναν καταφατικὴν ἀπήχηση. Ἡ αἰσθητικὴ καλλιέργεια τοῦ κοινοῦ ἀπὸ τὰ ρομαντικὰ χρόνια τοῦ Παράσχου καὶ τοῦ Βασιλειάδη δὲν ἐσημείωσε κατὰ τὴς πρώτες δεκαετίες τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα σημαντικὴν πρόοδο. Ὁ μέσος ἢ καλλιεργημένος ἀναγνώστης τῶν ποιητικῶν κεμενῶν ἀναζητοῦσε καὶ πιθανὸν ἀκόμη νὰ ἀναζητεῖ ἀπαραιτήτως νόημα εἰς τὸ ἄλλα ἢ βῆτα ποίημα διὰ νὰ... πεισθῇ ὅτι πρέπει νὰ συγκληθῇ! Ὅταν ὁ Παλαμᾶς ἐξέφυγεν ἀπὸ τὸν καθιερωμένον ποιητικὸν κανόνα καὶ τὸν ἀσφυκτικὸν χῶρο τῶν παλαιῶν σχημάτων τοῦ ποιητικοῦ φαινομένου ἐξακροτηρίσθη αἰνιγματικὸς, ἐρημητικὸς καὶ ἀκατανόητος. Τὸ ἴδιο παρατηρήθη καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν. Ὁ θεατὴς ἀπαιτοῦσε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ζωγράφον συγκεκριμένον θέμα εἰς τὴν σχεδιαστικὴν καὶ χρωματικὴν του ἐμπειρίαν. Ἡ ἀφηρημένη τέχνη, τὸ ἀλληγορικὸν σχέδιον, ὁ μυστικὸς συμβολισμὸς, τὸ ὀραματικὸν στοιχεῖον ἀποθῶν καὶ συχνὰ πυκνὰ ἐξοργίζουν. Ματαίως οἱ καλλιτέχναι προσπαθοῦν νὰ μνήσουν τοὺς ἀπληροφορήτους ὅτι ἡ Τέχνη δὲν εἶνε γεωμετρικὸν θεώρημα, θεματογραφία, χρωματικὴ φωτογραφικὴ ἀπεικόνιση. Ὁ θεατὴς ἐπιμένει νὰ ἀναζητεῖ ὠφελιμιστικούς, ἠθικούς, κοινωνικούς ἢ διδακτικούς σκοποὺς εἰς τὴν ζωγραφικὴν, τὸ γλυπτό, τὴν ποίησιν. Ἄγνοεῖ ἢ ὑποτιμᾷ τὸν δογματισμὸ τοῦ Δογγίνου «Ὅτ' γὰρ εἰς πευθῶ τὸς ἀρροωμένους, ἀλλ' εἰς ἔκστασιν ἄγει τὰ ὑπερφῶς», καὶ θέλγεται μὲ ὅτι συλλαμβάνει ἢ αἰσθητικὴ του κεραία πὺ ἐξακολουθεῖ νὰ παρροσιάζει ὑποτιπῶδη ἀνάπτυξιν ἢ ἀνεπτυγμένην εὐαισθησίαν καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Ἀντίθετα ἡ μοντέρνα ἢ ἀφηρημένη ποίηση, μὲ τὸν ὀρισμὸ τοῦ σουρρεαλισμοῦ ἀπὸ τὴν βρεφικὴν τῆς ἡλικίαν μὲ τὴν παρροϊκὴν ἄρθρωσιν, μέχρι τοῦ γεροντικοῦ μαρσμοῦ τῆς κατέπληξε καὶ ἐθάμβωσε τὸν λογικὸν ἀναγνώστη, ὅταν δὲν τοῦ προκαλοῦσε τὴν ἐξοργιστικὴν ἀντίδρασιν καὶ τὴν σαρκαστικὴν ἀποδοκιμασίαν.

Ὁ σουρρεαλισμὸς ἦτο οὐσιαστικὰ μιὰ ποιητικὴ ἀνταρσία ἐναντίον τῶν καθιερωμένων ποιητικῶν ἀξιών καὶ τῶν ἀκαδημαϊκῶν σχημάτων, ἢ μιὰ μαχητικὴ σταυροφορία ἐναντίον τῶν στιχογραφικῶν πλαισίων μὲ τὴν ἐμψυλιστικὴν μουσικὴ τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ῥίμας. Ὁ σουρρεαλισμὸς ἀναπέτασε τὴν πειρατικὴν του σημαίαν, εἰς τὸ πλοῖον πὺ ἐταξίδευε σὲ μιὰ θάλασσα πνιγμένην εἰς τὴν ὀροιστίαν καὶ τὴν οὐμίχλη τῶν παρροϊκῶν συμβόλων καὶ τῶν σκοτεινῶν ἢ αἰνιγματικῶν ὀραματισμῶν. Οὐσιαστικὰ κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ τέχνη αὐτὴ πὺ ἐξεκίνησε μὲ τὸ ποιητικὸν μαρσμοῦ τοῦ Μπρετόν διὰ νὰ στρατολογήσει εἰς τὴν ποιητικὴν ἀνταρσία τῆς τὰ πραγματικὰ καὶ ὑποθετικὰ ταλέντα. (Εἰς τὰ πρῶτα θθ. πρέπει νὰ περιληφθῇ ὁ Πρε-

βέρο, ὁ Λακώ, ὁ Ρουσελλό, ὁ Ἐλυάρο, ὁ Λεβέκ κλπ.) εἶνε ἡ μεταμφίεση τοῦ παλαιοῦ ρωμαντισμοῦ μὲ προσθήρη ἐξτρεμιστικῶν ποιητικῶν συμβόλων καὶ δραματικῶν ἐνατενίσεων. Ὅπως δὴποτε τὸ κίνημα τοῦ σουρρεαλισμοῦ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ ἀδιέξοδον καὶ ἀντελήφθη τὸ ἀποσυνθετικὸν πεπωμένον του, «ἔβαλε νερό στοῦ κρασί του» καὶ ἐσυνθηκολόγησε μερικῶς μὲ ὠρισμένα δόγματα ἢ θεμελιωμένες καταστάσεις τοῦ παραγινωμένου ποιητικοῦ λόγου καὶ τῆς ποιητικῆς ἐμπειρίας.

Δηλαδή ἡ μοντέρνα ποίηση παρεδέχθη σιωπηρῶς τὸν καθιερωμένο κανόνα ἢ τοὺς ἀπαράβατους αἰσθητικοὺς νόμους τῆς Τέχνης διετήρησεν ὅμως τὸ ψυχικόν της ὑπόστασιμα καὶ τὸ αἰσθητικόν της κλίμα, ἦτοι τὸν κατασκευαστικὸν ρεμβασμόν, τὴν ἐμφητικὴν ἀλληγορίαν, τὴν ἀποκαλυπτικὴν ἐνόρασιν, τὴν ἀκροβατικὴν ποιητικὴν εἰκόνα, τὴν ἀπροσδόκητον ἐκπληξίν. Κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην τὸ ποιητικὸν κείμενον τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη εἶνε τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον σουρρεαλιστικὸν ἀποκαλυπτικὸν θερησκευτικὸν ποίημα μὲ δια τὰ εἰδοποιὰ στοιχεῖα τῆς ὑπερβατικῆς ἐμπνεύσεως καὶ τοῦ μεταφυσικοῦ ποιητικοῦ στοχασμοῦ.

Θὰ πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ ἀφηρημένη τέχνη σὲ τελευταίαν ἀνάλυσιν μᾶς ἐκληροδότησε ἀναμφίβολα τὴν γοητεία τοῦ μυστηρίου καὶ τὴν μαγεία τοῦ θαύματος, συστατικὰ τοῦ ἀναγνωρίζοντος σήμερον καὶ οἱ ἀδυστήροτεροι καὶ νηφαλιώτεροι αἰσθητικοί, κριτικοί κλπ, τῶν ποιητικῶν κειμένων. Ἡ παραδοσιακὴ ποίηση καὶ στίς πρὸ γόνιμες ἢ ἐμπνευσμένες στιγμὲς τῆς ὑπέφερεν ἀπὸ ἀτολίαν καὶ ἐδυναστεύετο ὅσο τὰ πατρογονικά δεσμὰ τῆς προσωδίας, τοῦ μέτρου, τῆς ὁμοιοκαταληξίας. Εἰς τὴν χώραν μας μὲ τὴν δημοτικὴ γλῶσσα ἀκόμη σὲ περιορέουσαν κατάστασιν οἱ ἀνασχητικοὶ φραγμοὶ εἰς τὴν στιχουργικὴν σύνθεσιν παρουσιάζοντο πολὺ περισσότερον ἀνυπέρθλητοι. Ὁ ποιητὴς τοῦ παραδοσιακοῦ στίχου ἀντιμετώπιζε τὴν ποικλοπορομικὴν παρακαταθήκην ὁμοιοκαταλήκτων λέξεων καὶ ἀνέπνευε τὴν ἀσφυκτικὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ περιορισμένου ποιητικοῦ χώρου. Ἡ λέξις «δόξα» λχ., ὁμοιοκαταληκτεῖ μόνάχα μὲ τὰ «τόξα» ἢ λέξις «πέτρα» μόνάχα μὲ τὴν λέξιν «φρατέρα» ἢ... μέτρα, ἢ λέξις τάφος μόνάχα μὲ τὸ λάθος ἢ τὸ βάθος καὶ πάθος καὶ οὔτω καθ' ἑξῆς. Βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ γνηθῆ κανεὶς ὠρισμένα στιχουργικὰ κατορθώματα (ἐννοῶ φυσικά τὴν τεχνικὴ πλευρὰ τοῦ στίχου) μὲ ὁμοιοκαταληξίαι μοναδικὰ εὐρήματα, λεξθηρικά θαύματα, μουσικὲς συνηχίσεις κλπ. πού ἀποτελοῦν «ἐνιαῖον ὀργανικὸν σύνολον» μὲ τὸ θέμα ἢ τὸ ποιητικὸν νόημα. Οἱ «Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι» τοῦ Σολωμοῦ, τὸ «Μήτηρ Θεοῦ» τοῦ Σικελιανοῦ, οἱ «Ἐκατὸν Φωνές» τοῦ Παλαμά, ἢ «Στροφή» τοῦ Σεφέρη κλπ., εἶνε ἀναμφισβήτητα ἄθλοι τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς οἰμας. Ὅταν σ' ἕνα παραδοσιακὸν ποίημα ξεμυτίζει ἐμφαντικὰ σὰν ἕνα ἀλλότριον σῶμα ἢ ὁμοιοκαταληκτικὴ συζυγία, (ζευγάριμα) τὸ ποίημα περιορίζεται ἀποκλειστικά καὶ μόνον εἰς τὴν στιχουργικὴν προβολήν του. Τὸ μυστήριον καταποντίζεται, ἡ γοητεία, ἐὰν ὑπάρχει γοητεία, ἀπογυμνώνεται, ἡ ποιητικὴ οὐσία, καὶ ἡ αἰσθητικὴ συγκίνησι ἐξανεμίζονται μὲ τὴν γραμματικὴ νομοθεσία τοῦ στίχου.

Ὁ Βαλερό εἶπε: «Ὁ στοχασμὸς πρέπει νὰ εἶνε κρυμμένος μέσα στοὺς στίχους, ὅπως ἡ θερηπτικὴ ιδιότητα σ' ἕνα καρπό, πού εἶνε τροφή ἀλλὰ φαίνεται μόνον ἐντρόφημα». Αἰσθανόμεστε μόνον ἦδον, ἀλλὰ δεχόμεστε μὴν οὐσία. Ἡ γοητεία σκεπάζεται μὲ τὸν πέπλο τῆς αὐτῆς τὴν ἀφανὴ τροφή πού φέρνει». Καὶ ὁ Βαλερό ὅπως εἶνε γνωστὸν ἔγραψε σύμφωνα μὲ τὴν κλασσικὴν ἢ καθιερωμένη γαλλικὴ στιχουργικὴ παράδοσι.

Ἡ σύγχρονη ποίηση εἶνε ἕνας συγκερασμὸς ἢ ὑμέναιος τῶν παραδοσιακῶν στοιχείων πού ἐδοκιμάσθησαν στὴ λυδία λίθο τῆς μεγάλης κα' ἀληθινῆς τέχνης μὲ διάρκειαν σὲ τόπο καὶ χρόνον μὲ τίς αἰσθητικὲς ἐμπειρίες, τὰ συναισθηματικὰ βιώματα, τίς μεταφυσικὲς ἢ ὑπερολογικὲς ἐνοράσεις τῆς μοντέρνας ἢ ἀφηρημένης τέχνης. Ἐφορμῶζει δηλαδή τὸ παλαιὸν γνωμικὸν «Καὶ τοῦτο ποιεῖν καὶ ἐκεῖνο μὴ ἀφίεναι». Ἡ συμμαχικὴ αὐτῆ τέχνη θὰ διατηρήσει γιὰ πολλὰ ἀκόμη χρόνια τὸ ποιητικὸν καθεστῶς της. Δηλαδή ἡ συναδέλφωση τοῦ συγκεκομμένου μὲ τὸ ἀφηρημένο, τοῦ λογικοῦ μὲ τὸ ὑπερβατικὸ, τοῦ περιορισμένου μὲ τὸ ἀπεριόριστον, θὰ ἐπιτύχουν νὰ συγκινήσουν τὸν σύγχρονον ἀναγνώστη τῶν ποιητικῶν κειμένων καὶ νὰ γεφυρώσουν τὸ χάσμα μεταξὺ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ δέκτη. Τελικὰ ἡ σύγχρονη Ποίηση μὲ τὴν συζυγίαν αὐτὴν συλλαμβάνει μὲ τὴν λεπτοτάτην εἰσθησίαν της μακρυνούς ἤχους καὶ φθόγγους πού ἀπληροῦν τὴν φωνὴν τοῦ μυστηρίου, σκηνοθετεῖ ὁράματα ἀποκαλυπτικῆς ἐρμηνείας, συνθέτει δεήσεις καὶ ἐπικλήσεις κατασκευαστικῆς ἀφαρέσεως, ἐμβαθύνει στὰ ἄδυτα τῶν ἀδύτων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀνακαλύπτει καὶ εἰκονογραφεῖ νέα σύμβολα, καὶ ξετυλίγει, σὲ τελευταίαν ἀνάλυσιν τὸ μέγα θαῦμα τῆς ὑποβλητικῆς γοητείας καὶ τῆς ἀπροσδοκῆτου μαγείας. Δηλαδή ἐπιτυγχάνει ὅτι κατορθώνει ἢ βαθυτάτη θερησκευτικὴ πίστις πού γίνεται ὀραματισμὸς, συνομιλία μὲ τὸν Θεό, μεταρσίωση.

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΖΩΓΡΑΦΟ Α. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ἡ «Ἑλληνικός Πνευματικός Ὀμιλος Κύπρου» διοργάνωσε τιμητική συγκέντρωση στίς 21 Δεκεμβρίου 1966 στήν αἴθουσα τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Μεγάρου γιά τὸ ζωγράφο Ἀ. Διαμαντή. Μιλῆσανε ὁ πρόεδρος τοῦ Ὀμίλου καί Ὑπουργός Παιδείας δρ Κ. Σπυριδάκης καί ὁ ζωγράφος κ. Τηλέμαχος Κάνθος. Ὁ τιμώμενος ἀπάντησε συγκινημένος. Ὁ πρόεδρος τοῦ Ὀμίλου παρέδωσε στόν Ἀ. Διαμαντή τόν τόμο τῆς «Φιλολογικῆς Κύπρου» 1966, πού εἰδικά ἀφιερῶθηκε σ' αὐτόν καί τὸ ἔργο του. Στόν τόμο αὐτὸ δημοσιεύονται κείμενα γιά τὸν τιμώμενο τῶν δρος Κ. Σπυριδάκι, κ. Τηλ. Κάνθου, κ. Ἀγγελικῆς Πιερίδου καί δρα Κ. Χρυσάνθη, κατάλογος τῶν ἔργων πού ἔχει σὲ τρεῖς ἐκθέσεις του ἀναρτήσει ὁ τιμώμενος, 27 φωτογραφίες (μαῦρο-ἄσπρο) πινάκων του καί ποιήματα τοῦ Κ. Χρυσάνθη εἰδικῶς ἐμπνευμένα ἀπὸ ἔργα τοῦ τιμωμένου (μετάφραση μερικῶν

ἀπὸ αὐτὰ στὰ γαλλικά καί ἀγγλικά δημοσιεύονται μετὰ τὸ ἑλληνικὸ κείμενο).

Στὴν ἐκδήλωση παρευρεθῆκανε ὁ πρέσβης τῆς Ἑλλάδος κ. Μενέλαος Ἀλεξανδράκης καί πλῆθος ζωγράφων καί ἐκτιμητῶν τοῦ τιμωμένου. Οἱ τοῖχοι τῆς αἴθουσας διακοσμηθῆκανε μὲ χαρακτηριστικούς πίνακες τοῦ ζωγραφικοῦ ἔργου τοῦ Ἀ. Διαμαντή. Οἱ φωτογραφίες πού περιλαμβάνονται στόν ἀφιερωματικὸ τόμο τῆς «Φιλολογικῆς Κύπρου» 1966 τοποθετήθηκαν σὲ εἰδικὸ πινάκα πίσω ἀπὸ τὸ βῆμα.

Τὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» συμμετέχει στόν εἰδικὸ αὐτὸ ἑορτασμὸ τοῦ Ἀ. Διαμαντή μὲ τὴ δημοσίευσή τῆς ἀντιφωνήσῆς του, ὅπου ἕνας θά βρῆ ὄχι ἀπλῶς ἀναμνήσεις ἀλλὰ καί τὸ καλλιτεχνικὸ «πιστεύα» τοῦ ζωγράφου, καί μὲ τὴ δημοσίευσή μερικῶν προσωπογραφιῶν ἀπὸ πινάκες του.

Κυρίες καί Κύριοι,

Εὐχαριστῶ τὸν Ἑλληνικὸν Πνευματικὸν Ὀμιλο Κύπρου γιά τὴν τόσο τιμητικὴ γὰ μὲ ἀπόφασή του νὰ μοῦ ἀφιερῶσει τὸν τόμο τῆς Φιλολογικῆς Κύπρου τοῦ 1966 καί νὰ διοργανώσει τὴν συγκέντρωση αὐτῆ. Εὐχαριστῶ θεορὰ τοὺς ὀμιλητὰς γιά τὰ τόσο καλὰ τους λόγια.

Ἡ παρουσία ὄλων σας μὲ συγκινεῖ βαθύτατα. Ἐλπίζω πὼς, ὅτι ἔχω κάνει εἶναι ἀντάξιο τῆς ἐκδηλώσεώς σας αὐτῆς. Δὲν μένει πολὺς καιρὸς γιά νὰ ὑποσχεθῶ περισσότερα — πρέπει ὅμως καὶ νὰ προσθέσω στὴ δουλειά μου, ἔτσι πὺ νὰ δικαιολογεῖται ἡ ἐμπιστοσύνη σας σὲ μένα.

Παρακαλῶ τώρα νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἀναφερθῶ στὰ θέματα πὺ μ' ἀπασχόλησαν σ' ὅλη μου τὴ ζωή.

Εἶναι ἀνάγκη π.χ. νὰ λεχθῆ ὅτι τὸ μάθημα τῆς Τέχνης στὰ σχολεῖα μας εὐρίσκειται σὲ πολὺ στυβαρὰ χέρια μὲ ἀναμφισβήτητη ἐξέλιξη καί ἄνοδο καί γι' αὐτὸ δίκαια ἀναγνωρίζεται στὴν Κύπρο καί στόν ἔξω κόσμο, τὸ ἀξιοζήλευτο ἐπίπεδο πὺ ἔχει φθάσει. Ἡ εὐχαρίστησή μου εἶναι ξεχωριστὴ ὅταν σίς ἐτήσιες μαθητικὲς ἐκθέσεις, εἰδικὰ στοὺς γνωστούς μου χώρους τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, βλέπω τὸ τόσο ψηλὸ ἐπίπεδο τῆς ἐργασίας πὺ γίνεται στὸ μάθημα τῆς Τέχνης, τοὺς καινούργιους πειραματισμοὺς καί τὸν ἀνεξάντλητο πλοῦτο τῶν παιδιῶν μας.

Τὸ Μουσεῖο Λαϊκῆς Τέχνης εἶναι πλέον μιὰ ἀδιάσειστη πραγματικότης πὺ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ προκόψει μὲ τὴ βοήθεια τῆς πολιτείας καί νὰ προχωρήσει στὸ δεῦτερο στάδιο νὰ ἐξελιχθῆ σ' ἕνα ὄργανισμὸ μὲ πλῆρες προσωπικὸ καί τεχνικοὺς γιά τὴν ἀξιοποίηση τῆς συλλογῆς. Ἀκόμα πρέπει νὰ δοῦμε πὼς ἐφύοντας τοὺς σκοποὺς τοῦ Μουσείου θὰ τὸ μεταβάλουμε σιγά σιγά σὲ Ἐθνογραφικὸ Μουσεῖο.

Ἡ πλοῦσια καλλιτεχνικὴ μας κίνηση εἶναι αἰσθητὴ καί γνωστὴ σὲ ὄλους. Παλαιοὶ καί νέοι τεχνίτες, ζωγράφοι καί γλύπτες καλύπτουν μὲ τὰ ιδιαίτερά τους ἐνδιαφέροντα κάθε ἐκδήλωση καί ῥοπή πὺ φέρνει ἡ Τέχνη στὴν ἐποχὴ μας.

Γιά τὴν ἐκπαιδευτικὴ μου ἐργασία εἶναι πολὺ μεγάλο τὸ χρέος πρὸς τίς ἐκάστοτε ἐφορεῖες καί τίς Διευθύνσεις τῶν Σχολείων καί Γυμνασιάρχας, στὴν περίπτωσή δὲ τοῦ Μουσείου Λαϊκῆς Τέχνης, πρὸς τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῆς Ἐταιρείας πὺ ἐνεκολλήθησαν τὸν σκοπὸ καί ἐβοήθησαν μὲ ὅλα τὰ μέσα.

Μεταξὺ ὄλων θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ ἰδιαίτερος καί νὰ εὐχαριστήσω τὸν κ. Ὑπουργὸν Δρα Κωνσταντῖνον Σπυριδάκην Γυμνασιάρχην καί Πρόεδρον τῆς Ἐταιρείας γιά τὸν ἔνθερόν του ζῆλον, τὴν φωτισμένην του ἡγεσίαν καί τὴν ἐμπιστοσύνην πὺ μὲ περιέβαλε. Ἀκόμα θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ στὴν πολύτιμη βοήθεια πὺ μοῦ παρέσχε ἡ ἐκλιπούσα Αὐγὴ Ἰωαννίδου, καί νὰ εὐχαριστήσω τὴν Καν Ἀγγελικὴν Πιερίδου πὺ συχνὰ ἀπασχόλησα καί θὰ ἀπασχολῶσω

για γνώμες και συνεργασία γενικά για την οργάνωση του Μουσείου. 'Ο,τιδήποτε έχει κατορθωθεί στους τομείς αυτούς είναι ανάγκη να κατανοηθή ότι δεν ήταν τούτο δουλειά ενός, πράγμα άλλωστε αδύνατο, αλλά αποτέλεσμα της συνεργασίας όλων των υπευθύνων.

Παρακαλώ τώρα να μου επιτρέψετε να αναφερθώ στην Ζωγραφική μου και τα προβλήματα μου.

Μου εδόθηκε ευκαιρία το 1964 να γράψω ένα αυτοβιογραφικό σημείωμα που μου εξητήθη, και δημοσιεύθη στον κατάλογο της έκθεσώς μου στο Λονδίνο.

Έγραφα τότε: «'Η Κύπρος με τις σιηνές της, τὰ χωριά της, τὸν κόσμο της, ἦταν τὸ ἐνδιαφέρον μου. Μὲ ἔχουν ἐντυπωσιάσει αἱ παραδόσεις, ἡ γλῶσσα, ἡ ἠθική συμπεριφορὰ καὶ αἱ συνθήκες πὸ τὸ νησί ἐκκληρονόμησε σὰν ἓνα μοναδικὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τοὺς 'Ομηρικοὺς χρόνους, διὰ μέσου τῆς μακρᾶς ἱστορίας του. 'Η ἔξω κίνηση ἔφθανε σὲ μένα μέσω τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἀνατυπώσεων, ἀλλὰ δὲν μποροῦσε νὰ μὲ ἀποσπάσει ἀπὸ ἓνα ζωντανὸ ὄνειρο, μᾶς κόρης μσοκορυμμένης πίσω ἀπὸ ἓνα τοῖχο, μᾶς πραγματικῆς Δωρικῆς 'Υδροφόρου, καὶ ἀπὸ τὸ αἰώνιο θέμα τῆς μάννας καὶ τοῦ βρέφους. Αὐτὰ ἀπερροφήθησαν ἀπὸ μένα καὶ ἐνώθησαν μαζί μου...». Καὶ ἐτελείωνα τὸ σημείωμά μου: «Προσωπικὰ θὰ μείνω πιστὸς στὸν κόσμο μου ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἰσχύει, εἶναι ἀληθινὸς καὶ ζωντανὸς καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμπνέει τὸν σεβασμὸ μου».

Τὰ τελευταῖα αὐτὰ λόγια δὲν μπῆκαν τυχαῖα ὅπως μπῆκαν ἐκφράζουν ἤδη μὴ ἀμφιβολία. 'Η ἀλλαγὴ ἐπήρχετο ραγδαία καὶ ἦταν σὲ ὅλους αἰσθητή. 'Η Κύπρος ἄρχισε νὰ ἀλλάξει. 'Απόψεις, τρόποι ζωῆς, ὀμιλία, ἀμφίσηση, σίπια, νοοτροπία — ὅ,τι ἦταν πρὶν ἐκδήλωση καὶ ἔκφραση ζωῆς, ἄρχισε νὰ γίνεται ἓνα ὄνειρο, καὶ ἡ γοητεία πὸ ἐξασκοῦσε αὐτὸς ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ μετατρέπεται σὲ ἀρχαιολογικὸ ἐνδιαφέρον. 'Η ἀμφιβολία μᾶς βασανίζει. Τὸν παλαιὸ ἐνθουσιασμὸ τὸν ἀνυκαθιστᾶ ἡ ἀνάλυση. Οἱ ρίζες ὅμως εἶναι βαθιές...

'Απὸ ἄλλη πλευρὰ ὁ ἐπαναστατημένος λαὸς μας ἀγωνίζεται γιὰ λύτρωση καὶ λευτεριά, καὶ ἀκόμα ἐνώνει τὴν φωνή του γιὰ πανανθρώπινα ἰδανικά.

'Ο παλῆος πολιτισμένος κόσμος ἀπομακρύνεται σταθερὰ ἀπὸ κάθε καλλιτεχνικὴ παράδοση καὶ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ διακόψει καὶ ἕνα σχέση μετὰ τὸ παρελθόν, πὸ αὐτὸν ἦταν γιὰ αἰῶνες θέμα μελέτης καὶ ἔμπνευσης, γιὰ μᾶς δὲ ἓνα κατάλοιπο ζωῆς. 'Ο κόσμος αὐτὸς στρέφεται πρὸς τὴν μελέτη τοῦ δικοῦ του ἀποθέματος καὶ ἐρευνᾶ τὶς δυνάμεις πὸ τὸν συνδέουν ἀμεσώτερα μετὰ τὴν νοοτροπία του καὶ τὶς ἐπιστημονικὲς του ἐπιτευξεις.

'Εμεῖς ἐδῶ κάτω καλούμεθα νὰ κάμουμε τὸ ἴδιο καὶ νὰ κινήθουμε σὲ διεθνεῖς ὀρίζοντες καὶ παγκόσμια πλαίσια.

Θὰ ἀγνοήσουμε κάθε σταθερότητα καὶ ὑγεία πὸ ἔχουμε κληρονόμησει; ἓνα πολιτισμὸ ἐσωματωμένο στὴ ζωὴ μας;

Θὰ κλείσουμε τὰ μάτια μπροστὰ τοὺς νέους πειραματισμοὺς καὶ τὶς νέες ἐξερευνήσεις;

Καθένας μας ἔχει νὰ μελετήσει τὸ πρόβλημά του ἀτομικά, ὅμως πιστεύω πὸς ἡ προσομογή αὐτὴ εἶναι θέμα πλατεῖα 'Εθνικὸ, τὸ θέμα ἓνος λαοῦ, πὸ ἀφοῦ ἐπέζησε χιλιάδες χρόνια βασιζόμενος πᾶνω σὲ αἰώνιες ἀλήθειες πὸ τοῦ ἐκκληρονόμησε ἡ παράδοση καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς του, ζητᾶει τώρα μέσα στὸν ἄλλο κόσμο, μὴν ἀξιόπρητη πνευματικὴ παρουσία. Ζητᾶει τὸ δικαίωμα νὰ ζήσει ἐλεύθερα καὶ νὰ ἐκφρασθῇ σύγχρονα, χωρὶς νὰ προδώσει τὸν ἑαυτό του.

Αὐτὲς εἶναι οἱ σχέψεις πὸ μὲ κατέχουν.

Τελειώνοντας ξανά εὐχαριστῶ ὅλους, τὴν ἐπίσημη γιὰ μένα αὐτὴ στιγμή, γιὰ τὴν τιμὴ πὸ μου ἔκαναν νὰ συγκεντρωθοῦν ἐδῶ καὶ νὰ μὲ ἀκούσουν.

'Ελπίζω πὸς αὐτὸ πὸ ἔχω δώσει, θὰ χρησιμεύσει κατὰ κάποιον τρόπο τοὺς νέους γιὰ νὰ βροῦν τὸν δρόμο τους, ἔστω καὶ ἀφηγητικά. Γιατὶ τοὺς νέους σημεῖουμε ὅλες τὶς ἐλπίδες μας γιὰ τὸ μέλλον.

Εὐχαριστῶ.

Τὸ κίτρινο φουστάνι — The yellow frock

56X81.5 cm

1960-61

Μητρότης — Motherhood

81.5X56 cm

1960-61

ΣΕΛΙΔΕΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΤΟ ΧΑΜΟΜΗΛΑΚΙ

Μόλις φύγη ὁ χειμῶνας
καὶ καλοκαιριὰ γυρίσῃ
τὸ μικρὸ χαμομηλάκι
πρῶτο - πρῶτο θὰ μυρίσῃ.

Ὅπου ὑπάρχει χαματάκι,
δροσερό, θὰ ξεφυτρώσῃ
κι ὅλη τὴ μοσχολιά του,
μὲ χαρὰ θὰ μᾶς τὴν δώσῃ.

Σ' ὅλες τὶς γωνιὲς φυτρώνει
ἀσπρονίτρινα ντυμένο
μὲ μικρούλι κοτσανάκι
«γιατρείες» πλημμυρισμένο.

Τὴν ματιά μας ξεκουράζει
καὶ χαρούλες μᾶς γεμίσει,
γιατὶ ἄνοιξη πὼς ἦρθε
τὸ λουλούδι του θυμίζει...

Ὅλοι μας τὸ ἀγαποῦμε
τὸ μικρὸ χαμομηλάκι
καὶ στὸ κρύο τοῦ χειμῶνα
τῶχοιμε στὸ σακκουλάκι.

Ἔτσι ὅλα τὰ παιδάκια
σὰν πονᾶ τὸ στομαχάκι
πίνουν δίχως φασαρία
τὸ ζεστοῦλι του ζουμάκι.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΣΚΑΝΔΑΜΗ

ΕΚΔΡΟΜΗ

Σήμερα τί χαρά! ἐκδρομὴ θὰ πᾶμε
— Ζήτω, ζήτω! φωνάζουν τὰ παιδιά,
θὰ τραγουδάμε, θὰ χοροπηδάμε
πάνω στοὺς λόφους πέρα ἐκεῖ μακριά.

Δὲ θὰ ἔχοιμε μαθήματα· καὶ θάνα
ἥλιος χρυσὸς καὶ δροσερὴ σκιά
καὶ μυρωμένες αὔρες θὰ φυσᾶνε
πάνω στοὺς λόφους πέρα ἐκεῖ μακριά.

Τριαντάφυλλα στοὺς κήπους θὰ εὐωδᾶνε,
γαλάζια τ' οὐρανοῦ θὰ εἶναι ἡ θωριά,
πολύχρωμα πουλιὰ θὰ κελαηδᾶνε
πάνω στοὺς λόφους πέρα ἐκεῖ μακριά.

Καὶ τὰ παιδιὰ γραμμὴ φεύγουν καὶ πάνε
μὲ γέλια καὶ χαρούμενη καρδιά·
τὴ μέρα ποὺ ἀλησμόνητη θὲ νᾶναι,
πάνω στοὺς λόφους πέρα ἐκεῖ μακριά....

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑΚΙ ΜΑΣ

ΤΟ ΔΑΦΝΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ

Ὁ Πάνος θὰ ἔπαιζε τὸν ἀθάνατο φαντάρο. Ἡ δασκάλα του πίστευε πὸς τοῦ ταίριαζε ὁ ρόλος. Θᾶπρεπε ὅμως ν' ἀπαγγέλλη καθαρὰ καὶ νὰ τονίζη ὠρισμένα σημεία.

Κουράστηκε, λοιπόν, ἀπαγγέλλοντας τὸ μέρος του. Ἄλλὰ τὸ ἔμαθε στὴν ἐντέλεια. Αὐτὸ βεβαίωσεν καὶ ἡ μητέρα του καὶ ἡ δασκάλα του, πού τὸν ἐξέτασε δυὸ φορὲς μπροστὰ σ' ὅλη τὴν τάξη.

— Αὔριο, παιδιά, λείει ἡ δασκάλα, θὰ γιορτάσουμε στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου μας τὴν δοξασμένην 28ην Ὀκτωβρίου. Ὁ διευθυντὴς θὰ μᾶς μίλησῃ γιὰ τὴ σημασίαν τῆς μέρας. Ἐνας δάσκαλός σας θὰ διαβάσῃ τὸ διάγγελμα τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας. Καὶ ὕστερα μιὰ - μιὰ τάξη θὰ παρουσιάσῃ τὸ δικό της πρόγραμμα. Θὰ πῆτε στὸ σπίτι σας νὰ σᾶς φτιάξουν ἓνα δάφνινο στεφάνι.

Τὰ παιδιὰ ἐνθουσιαστήκανε. Δὲν εἶχαν σκεφτῆ πὸς θὰ τοὺς στεφάνωνε ἡ Ἑλλάδα. Στὶς δοκιμὲς δὲν δοκιμάστηκε ἓνα τέτοιο πράγμα.

Ὁ Πάνος μονάχος ἔκοψε ἓνα καλὸ κλωνάρι ἀπὸ τὴ δάφνη, πού φουντώνει στὸ μπροστινὸ κήπο τοῦ σπιτιοῦ. Ἦρθε καμαρωτὸς στὴ μάνα καὶ τὴν παρακάλεσε νὰ τοῦ φτιάξῃ ἓνα πλούσιο κ' ὠραῖο στεφάνι.

— Μὲ αὐτὸ θὰ μὲ στεφανώσῃ, μητερούλα μου, ἡ Ἑλλάδα. Ὅταν θ' ἀπαγγείλω τὸ μέρος μου, θὰ χαιρετήσω κτυπώντας τὴ φτέρνα τῶν παπουτσιῶν. Ἡ Ἑλλάδα θὰ μὲ ἐπαινήσῃ γιὰ τὴν παλληκαριά μου καὶ θὰ μὲ στεφανώσῃ.

— Στάσου, τότε, φρόνιμα νὰ φτιάξω τὸ στεφάνι στὰ μέτρα σου. Ἐτσι θὰ ἐφαρμόξῃ καλὰ καὶ θὰ εἶσαι ὠραῖος, τοῦ ἀπάντησε ἡ μητέρα.

Τὸ δάφνινο στεφάνι φτιάχτηκε. Καὶ τὸ ἀπογευματάκι ὁ Πάνος τὸ πῆρε μὲ καμὰρι στὸ χέρι τραβώντας γιὰ τὸ σχολεῖο. Τὸ πρόσεχε σὰν τὰ μάτια του.

Στὸ σχολεῖο ἔφτασε ἀπὸ τοὺς πρώτους. Ἡ αὐλὴ ἦταν σηματοστολισμένη. Στὴ μέση τῆς αὐλῆς βρισκόνταν ἀράδες - ἀράδες οἱ καρτέλες. Ἐδῶ ἡ πρώτη τάξη, ἐκεῖ ἡ δεύτερη, πὺ πέρα ἡ τρίτη, ἡ τάξη του. Ἀντίκρυ τὰ καθίσματα τῶν ἐπισήμων καὶ τῶν γονιῶν.

Ἡ δασκάλα πῆρε τὰ στεφάνια ὅλων καὶ τᾶδωσε στὴν μαθήτριά, πού θᾶπαιζε τὸ μέρος τῆς Ἑλλάδας.

Σὲ λίγο ἄρχισε ἡ γιορτὴ. Μίλησε ὁ διευθυντὴς, ὁ δάσκαλος καὶ δυὸ τάξεις παρουσιάσανε τὸ ἔργο τους.

Ἦρθε ἡ σειρά τῆς τρίτης τάξης.

Μίλησε τὸ ναυτάκι, μίλησε ὁ τσολιάς. Τώρα μιλά ὁ Πάνος, ὁ ἀθάνατος φαντάρος. Φοροῦσε τὸ κράνος του, τὸ χακί του μακρὸ παντελόνι... Ἀπάγγειλε. Κι' ὅταν τέλειωσε, ἡ Ἑλλάδα τὸν στεφάνωσε.

Ἄλλὰ τὸ στεφάνι πού τοῦ ἔβαλε ἡ Ἑλλάδα στὸ κεφάλι ἦταν ἐνὸς ἄλλου, πολὺ μικρότερο. Ὁ Πάνος γυρίζει πρὸς τὰ δεξιὰ γιὰ νὰ σταθῇ πλάι στοὺς προηγούμενους. Καὶ νά! τὸ στεφάνι πέφτει χάμω. Σκύβει καὶ τὸ μαζεύει. Τὸ βάζει στὸ κεφάλι του. Προχωρεῖ. Τὸ στεφάνι ξαναπέφτει χάμω. Κοιτάζουν οἱ δυὸ προηγούμενοι νὰ τὸν βοηθήσουν. Πέφτει καὶ τὸ δικό τους στεφάνι. Ὅλοι τους νιώθουνε στενοχώρια. Ὁ Πάνος κόντευε νὰ δακρύσῃ.

Κι' ὅμως ἔγινε τὸ θαῦμα. Ἐκεῖ πού ἔσκυβε νὰ μαζέψῃ τὸ στεφάνι, ξεχώρισε δίπλα τὸ δικό του κείνο πού τοῦ ἔφτιαξε ἡ μητέρα. Γρήγορα - γρήγορα τὸ ἀρπάξει. Καὶ χαιρετώντας καμαρωτὰ στάθηκε πλάι, ἐνῶ τὸ στεφάνι του τώρα καμάρωνε ὠραῖο καὶ πλούσιο πάνω στὸ κράνος του.

Κ Α Ο Ε Μ Η Ν Α

ΞΕΝΑ ΑΡΘΡΑ

ΣΤΟΝ ΙΣΚΙΟ ΜΙΑΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

Εκδότες δέν υπάρχουν στην Κύπρο, αλλά οι "Ελληνες Κύπριοι έχουν μιά φιλολογική εταιρεία με 300 μέλη και τόν Υπουργό τής Παιδείας ως πρόεδρο. Δέν υπάρχουν ύποτροφίες (χορηγίες;) για νά ελπίζης. Δίν νται δυο λογοτεχνικά βραβεία τόν χρόνο, αλλά αυτά είναι καθαρώς τιμητικά βραβεία — και δέν συνοδεύονται από χρήματα.

Αλλά βιβλία γράφονται και δημοσιεύονται. Πόλλά περιοδικά που περιέχουν ποιήματα, διηγήματα και δοκίμια πάνω στη λογοτεχνία, τέχνη και μουσική κυκλοφορούν κανονικά.

Οι συγγραφείς χρηματοδοτούν τά βιβλία τους πού εκδίδονται με βήθησια από άλλες έργασίες. Ο ποιητής Μάνος Κράλης είναι δάσκαλος στην Πάφο, ό ποιητής, μυθιστοριογράφος, δραματογράφος κλπ. Κύπρος Χρυσάνθης είναι γιατρός, ό ποιητής και πεζογράφος Νίκος Κρανιδιώτης είναι ό πρόεδρος τής χώρας του στην Αθήνα κλπ.

Τά πράγματα δέν είναι καλύτερα για τούς ζωγράφους. Αν έχουν τύχη μπορεί να τούς έπιτραπή να αναρτήσουν τά έργα τους σε μερικά ξενοδοχεία και εστιατόρια. Αλλά δέν κατορθώνουν να πωλήσουν τίποτα. Ο κόσμος εδώ δέν αγοράζει πίνακες. Ο πού έπιφανής, και φημισμένος έπίσης, Α. Διαμαντής δευλεύει στην Κύπρο άπ' τις άρχές του εικοστού αιώνα. Γνωρίζει καλά τά μοντέρνα ρεύματα στην τέχνη. Με τά χρόνια τó στυλ του γίνεται όλο και πού πολύ αρχαϊκό. Ζωγραφίζει ένα άχρονο δράμα. Έχει σχεδόν την όλη του παραγωγή, τέσσερεις τόσες δεκάδες χρόνια, φυλαγμένη σε άποθήκη. Λέγει: «Η τέχνη άνθίζει για χιλιάδες χρόνια στην Κύπρο. Αλλά δέν έχουμε τή δική μας παράδοση. Πάντοτε οικοδομούμε πάνω στην Έλληνική. Οφείλουμε να συνεχίσουμε αυτό τόν δρόμο. Νά! γιατί είναι φυσικό να στρέφουμε τά βλέμματα προς τήν Ελλάδα».

Ο Χριστόφορος Σάββα έχει μιά άλλη άποψη. Για όσους ενδιαφέρονται για τήν τέχνη τόν θεωρούν σαν τόν πού έπιφανή άνάμεσα στους νέους ζωγράφους. «Ασφαλώς είμαστε άδύνατοι», λέγει, «χωρίς μιά δική μας παράδοση. Αλλά δέν θέλουμε να στραφούμε προς τήν Ελλάδα, αλλά προς τήν Εύρώπη». Υπάρχουν πολλοί με τήν ίδια γνώμη. Οι νέοι πού έχουν γευτή τούς διεθνείς άνέμους.

Απίστευτα, όπως μπορούν να ήχουν, τά πράγματα είναι λιγάκι καλύτερα για τούς Τούρκους. Οι έθνικιστές Τούρκοι φαίνεται να φροντίζουν για τούς άμοεθούς των στην ταραγμένη νήσο παρά ό,τι οι Έλληνες. Ένας από τούς Τουρκοκύπριους ποιητές, ό Οζκέρ Γιασίν (Ozker Yasin), έχει ένα εκδότη πού τυπώνει τά βιβλία του σε 3 χιλιάδες άντίτυπα

— σε μιά περίπτωση και 5 χιλιάδες.

Οι ζωγράφοι τών τουρκικών τμημάτων έχουν τά ίδια προβλήματα όπως και οι Έλληνες συνάδελφοι των: ό κόσμος δέν αγοράζει πίνακες. Μιά φορά τó χρόνο διοργανώνεται έκθεση στο ξενοδοχείο «Σεράι».

Οι Τούρκοι έχουν ιδρύσει τó δικό τους ραδιοφωνικό σταθμό. Μεταδίδει προγράμματα 10 ώρες τήν ήμέρα — τó περισσότερο μονότονη μουσική, σχόλια και κείμενα από τήν Άγκυρα. Ο Έλληνικός Ραδιοφωνικός Σταθμός είναι θέβαια καλύτερος, με περισσότερες ώρες και περισσότερα προγράμματα.

Για τήν Ειρηνευτική Δύναμη τών Ηνωμένων Έθνών ό σταθμός μεταδίδει προγράμματα διάρκειας 45 λεπτών τήν ήμέρα στις διάφορες γλώσσες τών στρατιωτών.

AXEL LIFFNER
(μετ. Κ. Χρ.)

Έφημ. AFTONBLADET.

φύλλο τής 21.6.1966.

Σημείωση μεταφραστή: Ο Alex Liffner έχει έπισκεφθή κατά καιρούς τήν Κύπρο. Έγραψε ξανά για τήν Κύπρο. Τελευταία δημοσίευσε πέντε άρθρα στην έφημερίδα Aftonbladet. Τó πέμπτο άπ' αυτά άφορούσε τήν πολιτιστική μας κίνηση.

Από άγγλομαθή σουηδό έγινε περίληψη σε άγγλικά όλων τών άρθρων κατά παράκληση κυβερνητικής υπηρεσίας. Πήραμε για τó περιοδικό τó πέμπτο άρθρο πού δημοσιεύουμε πού πάνω (άγγλική περίληψη).

Μας έχουν έπιδείξει τó φύλλο τής έφημερίδας. Μ' ένα κοίταγμα έχουμε άντιληφθή πως σε ένα σημείο γίνεται αναφορά στην ειδική έκδοση του "Charioteer" και στα όνόματα Κράλης και Γιάννης Παπαδόπουλος. Σ' ένα άλλο σημείο αναφέρεται ό Πολ. Γεώργιος Γεωργίου και Κώστας Ίωακείμ και στο μέρος με τις αναφορές για τούς Τούρκους ό Σεβνέτ Τσαγκιντάς.

Τó άρθρο διακοσμείται με τρεις φωτογραφίες: μιά με ένα πίνακα του Α. Διαμαντή, μιά με τόν Διαμαντή πού δείχνει τούς πίνακές του και ξεχωρίζει στο βάθος ή «Υδροφόρος» και μιά με τόν Τούρκο ποιητή Γιασίν, πού κρατά τó μικρό του.

ΠΕΝΘΗ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΑΦΕΙΡΗΣ

Είναι πολύ βαρύ τó έργο πού άνετέθη σε έμέ να άποχαιρητώ τόν άλησμόνητο συνάδελφο Γιώργο Ζαφειρη πού έφυγε από άνάμεσά μας, τόσο νωρίς, στην άκμή τής ηλικίας του, σε μιά έποχή πού ή οικογένειά του, τó τμήμα στο όποιον ειργάζετο και

ή πατρίδα του περιμένα τόσα πολλά απ' αυτόν. Και είναι ιδιαίτερα βαρύν ο κλήρος γιατί δεν άποχαριτωό μόνο ένα συνάδελφο αλλά ένα συμμαθητή και ένα άδεχαστο παιδικό φίλο.

Ο Γιώργος Ζαφεύρης σάν έπιστήμονας και σάν καθηγητής διεκρίνεται για τó ανώτερο ήθος, τήν μετριοφροσύνη και τήν έργατικότητα του. Σάν άνθρωπος ξεχώριζε για τήν πραότητα του χαρακτήρος του, τήν ευγένεια τών τρόπων του και τήν μετριοπάθειά του. Πολύ λίγα χρόνια έργαστηκε στο σχολείο, γιατί ή έφεσή του για έπιστημονική έργασία και μάθηση τόν ώδηγησαν στις Ήνωμένες Πολιτείες για ανώτερες σπουδές. Και όμως τά λίγα αυτά χρόνια ήσαν άρκετά για νά άφήσει τις καλύτερες έντυπώσεις στους συνάδελφους και τούς μαθητές του.

Ή μοίρα του θανάτου είναι κοινή για όλους και τó βασίλειο του "Αδη αιώνια κατοικία όλων τών θνητών. Δεν είναι όμως κοινή μοίρα όλων νά φεύγουν και νά αφήνουν πίσω τους τις πιό καλές έντυπώσεις και τις πιό δυνατές συγκινήσεις. Γιατί αυτό δεν είναι ζήτημα μοίρας, είναι ζήτημα που άνάγεται στην προσωπική εθούνη του καθενός, είναι κάτι που έπιτυγχάνεται μόνο από ανθρώπους με ήθος, με φρόνηση και καλωσύνη. Τέτοιος άνθρωπος ήταν και σάν τέτοιος θα μείνη άληρομόνητος στις ψυχές όλων μας, συνάδελφων και μαθητών του.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΠΕΡΣΙΑΝΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Άνθου Λυκαύγη: Μετά τὰ φυσικά, Λευκωσία, 1966.

...Κι' ύστερα που τó κλάμα / σταμάτησε, φωνάζεις: / «Διψώ» / Και σήκωσες τó στόμα / προς τά σύγνεφα / που στρατάριζαν / πάνω από τόν σταρό της δούνης. / Μην περιμένεις συμπόνοια / από τήν ποίηση. / Μην καρτερές έλεος / από τόν στοχασμό. / Νά φωνάζεις «Διψώ» / μέσα στο αώνιο σύμπλεγμα / του σταυρού σου. / Μή ζητάς έλεος / από τόν στοχασμό..

Έχουμε σήμερα στα χέρια μας μιá καινούργια ζωντανή μορφή της ποιητικής παρείας του Άνθου Λυκαύγη. Ο τίτλος «Μετά τὰ Φυσικά» δεν είναι τυχαίος ούτε έχει σκοπό νά έντυπωσιάσει. Είναι ή προσθήκη μπρός στον μικρόκομο του ανθρώπου μιás άτέλειωτης άλυσίδας άγνωνος, άφου ο καθορισμός της γής μας δεν είν' άρκετός να πείσει τόν θαυμασμό του ποιητού, σ' όλο τó βάθος και τήν έχταση της Θεότητας. Ή άναζήτηση στέρεων προτύπων άναφοράς και βιοθεωρίας στρέφει τόν πόνο και τήν άγάπη του ποιητού, μέσα από τήν τομή τών μορίων της γής, στην ούράνια τάξη όπου βασιλεύει ο ρυθμός της ποής του Θεού.

Ή άρμονία και ή μουσική βρίσκονται ταξινομημένα μέσα στην εφρήνη του πόνου, μέσα στην άγάπη του έρωτα, που γεμίζουν κάθε πτυχή του νοϋ και της καρδιάς του Άνθου Λυκαύγη. Γιατί ο Άνθος Λυκαύγη στα «Μετά τὰ Φυσικά» έρχεται σάν ένας ποιητής της Καρδιάς και του Νοϋ. Δυό καταστάσεων που συνεπάγονται εθούνη και συμβίωση, του κάθε

λεπτού παρουσίας στον ίστορικό χώρο. Ή γνώση συνταιριάζεται με τήν ποίηση και ή ποίηση βρίσκει τήν έπαλήθευσή της μέσα στα σχήματα της ζωής, είτε σάν έπιστήμης, είτε σάν άγώνα έλευθερίας, είτε σάν έσωτερικής έρμηνείας της πραγματικότητας.

...Νοιώθω τó μύθο τών καιρών / μέσ' στους παλμούς τών άδρανών σωμάτων / ο μύθος ανάλυθηκε στο αίμα / άλγεβρική έξίσωση. / Τραγουδώ τούς ήλιους / που φωλιάζουν στα στεγανά σώματα. / Τραγουδώ τις άκτίνες / που διαπερνούν και τó τελευταίο πρωτόνιο. / «Έκλυση της άγάπης... ...Οί πυρήνες στοχάζονται θεϊκά. / Οί πυρήνες έκδηλώνουν τήν αιώνια θέληση / για τόν όρθό θηματισμό στο διάστημα / του χορού τών ήλεκτρονίων.

Ή ζύωση με τó «όπως είναι» ο κόσμος σήμερα, προσφέρει τήν εύκαιρία, μέσα από τήν άταξία και τήν έρημο της άποξένωσης, για μιá στροφή προς τις πηγές της ούσίας του ανθρώπου που σύμφωνα με τόν ποιητή είναι «...μιá δέση Άγάπη. Σάν τó "Άπειρο». Ο άνθρωπος είναι ένας ίσχυρος άξωνας μέσα στην κίνηση της δημιουργίας κι' έχει νά άνακαλύψει τήν τελετολογία του άφου πρώτα άπαγκιστραφεί από τήν αυτοκαταδική που επέβαλε ο ίδιος στον έαυτό του, ύπακούοντας στις κλήσεις του χρόνου και της άπάτες της αυτοϊκανοποίησης και της άγνοιας.

...Συντρίβω ο άνθρωπος τήν πλάνη τών ειδώλων / Συντρίβω τó πρόσωπο / Τά μάτια και τά χέρια.. / Σήμερα φτιάχνω ρήματα / με προσδοκίες έαρινές / πουλιά του στοχασμού / χωρίς είρμους / ψές στο τραγουδι / τραχεία / σάν τήν ένέργεια που ξεχύνεται / άσυγκράτητη απ' τήν ύλη / όντας ξυπνά μέσ' απ' τó παρελθόν / που τήν ναούριζε / στον δίχασμό της πλάνης.

Ο ίδιος ο ποιητής είναι ένας μέτοχος κι' ένας θεατής τών συμβαινόντων στα γήινα σύνορά μας. Πιστεύει, πώς ή κακοδαιμονία τών χρόνων μας δεν λύνεται με συνταγές και ά priori καθορισμούς, ούτε και τά προβλήματα τά σημερινά ύπάρχουν για νά θροϋν διέξοδο, μολοντί εμφανίζεται σάν ένας πονεμένος έραστής του άδελφού. Γνωρίζει στα βάθη τών στίχων του τήν μοίρα τών ανθρώπων και τήν νομοτέλεια της γέννας του Φωτός και της Άγάπης, που δεν είναι μιá κατάσταση συναισθηματικής ήσυχίας και δοσίματος, αλλά είναι μάχαρα και άσπίδα πνεύματος για τήν υλοποίηση του Σκοπού τών Θεών.

...Έσ' που κρύβεσαι / στις πτυχές της δούνης μου / βοήθα να σηκώσουμε / τόν Σταυρό. / Βοήθα να κατεβάσουμε / τόν Ήλιο / στον όριζοντα / της καρδιάς.

Μέσα από τήν μοναξία του και τόν μονόλογο της συντροφιάς, έρχεται ο Ά. Λυκαύγη νά εισηγηθεί τήν ένότητά της τριθής με τó φως και τήν Άγάπη. "Όχι για νά γαληνέψει ή σκέψη-και ν' άδρανήσει ή ή Καρδιά αλλά για νά θρει ο Θάνατος τó νόημά του, νά γίνει ύμνος και γεγονός εδυτόχεστορο από τόν γάμο και τή γέννηση. «...Ή θεϊκή άποδέσμευση έλκει τις ρίζες της στον Θάνατο...». Παρ' όλη τήν πίστη του στην... «σωπή του άπειρού» όπου «πλέκεται τó ειδύλλιο της άθανασίας, σάν ένας μουσικιστής άφίνει τα δείγματα της ανθρωπείας του, στα γυναι-

κεια στήθη στο νεκροταφείο της Πάφου», στη συμφωνία της όργης στη Θάλασσα της Τυλληρίας, ή στο μικρό ψαμί της μάννας που ζει με την ανάμνηση του πυροβόλου. Και τούτο για την ανάγκη της αγρύπνιας, μήπως άφισουμε την όργη του θανάτου να καθυστερήσει στο σκοτάδι το φως, που ή μια στιγμή του είν' αρκετή για τή μεταμόρφωση της μνήμης.

...Αφήστε πιά το σταυροδρόμι λεύτερο / και λδ-
στε τ' άτια από το μάγγανο / για μια θραδυά. /
"Άστε τὰ μάτια λεύτερα/ — για μια στιγμή — /
ν' αποθαμάσουμε το ούράνιο τόξο.

"Όμως είν' άδύνατο να γραφτούν οι λεπτές αποχρώσεις και ή πληθώρα των προβλημάτων επιστροφής μέσα σ' ένα σημείωμα. Στά «Μετά τὰ Φυσικά» ο Α. Λ., άγγίζει μέσα από την πυκνότητα του στοχασμού του πολλά άτομικά και συλλογικά θέματα πορείας προς τὸ φῶς. "Ένας θά μπορούσε να διαπιστώσει μέσα στη συλλογή αντιφάσεις άχτίων λήψεως και αποδόσεως και ποιότητα κραδασμικής δύναμης σ' ότι σχετίζεται με τή φύση της αναζητήσεως και της πληρωμής του αντιτίμου της 'Αγάπης. 'Εν τούτοις, μια ψυχή που αδιάλειπτα δλοκληρώνεται και θεάται τον τόπο και τὸ χρόνο, ξεπηδᾶ σὲ μια έσωτερική σύνθεση και θεβαιότητα του τί θέλει. 'Ο Α. Λυκαύγης είναι μέσα από τον ποιητικό του λόγο ο συνειδητός έργατης του άμπελώνος της πνευματικής ελευθερίας, που είναι άπόλυτα συυφασμένη με την μοίρα των ανθρώπων, και είναι άποτέλεσμα της έκφράσεως σὲ έργο συγκεκριμένο, του Φωτός και της αλήθειας της Καρδιάς. Μέσα από δλόκληρη την ποιητική συλλογή διακρίνεται ή ευγένεια ενὸς πνεύματος που περισσότερο αγαπᾶ τὸν άνθρωπο παρά την ποίηση. Πάνω άπ' όλα, κρύβεται ή τιμότητα, σὲ τόλμη και άπόφαση, για ένα γένος ανθρώπων άπλο και δλόκληρο, μέσα στους ήχους της Δημιουργίας.

Διαθάζοντας την ποιητική συλλογή χρειάζεται να συναγωνιστείς με τὸν λόγο της και να ταυτιστείς με τὸ αίμα σου, σὸ αίμα της. Γιατί αληθινά χρειάζονται μυστικές ώρες, για την βίωση και τὸν ρόλο της. 'Ο πόνος της 'Αγάπης δὲν λέγεται, ζεΐται, κι' ή ποίηση παΐζει κι'. αυτή με τὸν πόνο μας ὡστε να ποῦμε μαζί με τὸν ποιητή «Μὴν περιμένεις συμπόνια / άπό την ποίηση. / Μὴν καρτερᾶς έλεος / άπό τὸν στοχασμό.

'Εν τούτοις, ή ύπαρξη Θεοῦ είναι πραγματική.

ΚΛΕΙΤΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΠΙΕΡΙΔΕΙΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ

Τὸ περιοδικό «Πνευματική Κύπρος» προκηρύσσει τούς δυο καθιερωμένους διαγωνισμούς του τὸν «Πιερίδειον Διαγωνισμό Διηγήματος» και τὸν «Πιερίδειον Ποιητικὸν Διαγωνισμό». Καί τῶν δυο διαγωνισμῶν ἀθλοθέτης είναι ὁ φιλόμουσος δήμαρχος Λάρνακος κ. Ζήνωνας Πιερίδης, πού, σύμφωνα με οικογενειακή παράδοση, προωθεΐ με ποικίλους τρόπους τὰ

γράμματα και τις τέχνες στην Κύπρο.

'Ο «Πιερίδειος Ποιητικὸς Διαγωνισμός»

"Όροι: (1) Ποιήματα ή ποιήματα ὄχι πὸ πολύ άπό δυο τυπογραφικά ή γύρω στους 200 στίχους, (2) Τεχνοτροπία ελευθέρας, (3) τὸ ή τὰ ποιήματα πού θά βραβευτὸν, θά δημοσιευτὸν πρῶτα στην «Πνευματική Κύπρος» και ὕστερα θά επανέλθουν στην ιδιοκτησία του ποιητή, (4) θά αναγράφεται σὸ χειρόγραφο τὸ ὄνοματεπώνυμο κι' ή πλήρης διεύθυνση του συγγραφέα (δὲν γίνονται δεκτὰ ψευδώνυμα), (5) ή κριτική επιτροπή μπορεί να μη άπονείμη βραβείο αν δὲν την ικανοποιήσουν τὰ έργα πού ἔχουν ὑποβληθῆ, (6) τὸ βραβείο είναι χρηματικό ποσὸν εΐκοσι λιρῶν (£20). (7) Τελευταία μέρα ὑποβολῆς 1 Μαΐου 1967 στη διεύθυνση 'Ανδροκλέους 2, Λευκωσία.

Κριτική 'Επιτροπή: Μιχ. Μαραθεύτης, Χρῦσανθος Κυπριανός, Νίκος Σπανός (εισηγητής).

«Πιερίδειος Διαγωνισμός Διηγήματος»

"Όροι: (1) Διήγημα ή διηγήματα με περιεχόμενο ελευθέρας ή κατά προτίμηση άπό τούς άπελευθερωτικούς αγῶνες της Κύπρου (τὸυτο θ' άποτελή επιπλέον προσόν. (2) Τεχνοτροπία ελευθέρας, (3) τὸ ή τὰ διηγήματα, πού θά βραβευτὸν, θά δημοσιευτὸν πρῶτα σὸ περιοδικό «Πνευματική Κύπρος» και ὕστερα θά επανέλθουν στην ιδιοκτησία του συγγραφέα τῶν, (4) θά αναγράφεται σὸ ή στὰ χειρόγραφα τὸ ὄνοματεπώνυμο και ή πλήρης διεύθυνση του συγγραφέα (δὲν γίνονται δεκτὰ ψευδώνυμα), (5) ή κριτική επιτροπή μπορεί να μη άπονείμη βραβείο αν δὲν την ικανοποιήσουν τὰ έργα πού ἔχουν ὑποβληθῆ. (6) Τὸ βραβείο είναι χρηματικό ποσὸν δέκα λιρῶν (£10). (7) Τελευταία μέρα ὑποβολῆς 1 Μαΐου 1967, στη διεύθυνση 'Ανδροκλέους 2, Λευκωσία.

Κριτική 'Επιτροπή: Μιχ. Μαραθεύτης, Χρῦσανθος Κυπριανός, Νίκος Σπανός (εισηγητής).

ΓΕΝΙΚΑ

ΓΕΝΙΚΑ: Στὸ «Β ή μα» (1.1.67) κριτική του Β. Βαρίκα για τή συλλογή «Μετά τὰ φυσικά» του 'Ανθου Λυκαύγη — Στὸ βιβλίο *Cyprien* του A'lex Liffner (με σκίτσα Stig Claesson) πού ὄηκε στὰ σουηδικά στη Στοκχόλμη (1966) γίνεται αναφορά στους ἔξῃς Κυπρίους: Κ. Σπυριδάκι, Μάνο Κράλη, Κύπριο Χρυσάνθη, Νίκο Κρασιδιώτη, 'Α. Διμαντή, Γ. Πολ. Γεωργίου, Χριστόφορο Σάββα, Γιάννη Παπαδόπουλο, Τεῦκρον 'Ανθία και Κώστα 'Ιωακείμ. — Στην «Καθημερινή» (1.1.67) ὁ 'Α. Καραντώνης γράφει για τὸ βιβλίο της κ. Τερέζας Χατζηπαύλου «'Ο δρόμος πρὸς τή θῆβα». — Στην «Επιθεώρηση Τέχνης», άρ. 142, ὁ κ. Νίκος Βρετάνος γράφει για τὸ βιβλίο του Κ. Μόνη «Γράμματα στη μητέρα». — Στη «Μεσημβρινή» (7 'Ιαν. 1967) ὁ 'Αλεξ. Κοτζιάς ἐπισημαίνει στὸν άπολογισμό του τὸ «Θέματα και 'Απόψεις» του κ. 'Α. Χριστοφίδη. — Στη «Νέα Ἐστία» (1 Δεκ. 1966) δημοσιεύεται ποιήματα του Παύλου Κριναίου.

- Ἰωσήφ : Καιρὸς θαυμάτων! Τί νὰ σπαταλᾶμε
χρόνο πολὺ γιὰ δίχως νόημα ἐξηγήσεις;
Πᾶμε, λοιπόν, νὰ φέρουμε τὰ ξύλα.
Πρέπει κι' ἐγὼ τὸ σπίτι νὰ συνδράμω
σὲ κόπο κι' ἴδρωτα.
(Φεύγουν Ζαχαρίας καὶ Ἰωσήφ)
- Ἐλισάβετ : Μὲς τὸ κουτί, Μαρία, τί κρύβεις;
Μαρία : Σμύρνα, χρυσὸ καὶ λίθαινα.
Ἐλισάβετ : Μὰ τοῦτα εἶν' δῶρα βασιλιά
ἀπ' ὅ,τι λένε οἱ πιὸ παλαιοὶ μας.
Μαρία : Δὲν ξέρω τί λέει ὁ κόσμος.
Μὰ σὰ μητέρα κολακεύτηκα.
Ἐλισάβετ : Μὰ ποιὸς τὰ δῶρα πρόσφερε;
Μαρία : Τρεῖς Μάγοι ἀπ' τὴν Περσία.
Ὁ ἕνας βαρὺς σὲ χρόνια, ἀρχοντικός.
Ὁ ἄλλος μελαχροινὸς βαθύς.
Κι' ὁ τρίτος νιὸς μὰ πολυσπουδαγμένος.
Ἐλισάβετ : Καὶ φέρανε τὰ δῶρα ἐκεῖ στὸ φτωχικὸ σας σπίτι.
Μαρία : Ἦρθανε στὸ φτωχόσπιτο καὶ γονατίσανε
μπροστὰ στὸ βρέφος ταπεινά.
Προσέφεραν τὰ δῶρα κι' εὐχαρίστησαν
τὸ Θεὸ τοῦ τοῦς ἀξίωσε βασιλιά
νὰ προσκυνήσουνε καινούριο, τὸ παιδί μου.
Ταράχτηκα σὲ βεβαιώνω. Κι' ὅμως ρώτησα
πῶς βρήκανε τὸ σπίτι,
ποιὰ προφητεῖαν ἀκολουθοῦνε,
κι' ἄλλα...
- Ἐλισάβετ : Αὐτὸ ἴναι τὸ παράξενο.
Μαρία : Κάποιος ἀστέρας τοῦς ὠδήγησε.
Τὸν εἶδαν, λένε, πέρα στὴν πατρίδα τους
καὶ τὸν ἀκολουθήσανε στὴν ἔρημο.
Ὅταν στὰ Γεροσόλυμα κοντέψανε
χάσανε τὸν ἀστέρα.
Καὶ τότε πιὰ ρωτήσανε ποιοὺς ξέρει
γιὰ τὸν καινούργιο βασιλιά.
Σοφοὶ κυττάξαν τίς Γραφῆς
κι' εἶπανε πέρα στὴ Βηθλεέμ.
Τότε κινήσανε ἀπ' τὴν πόλη οἱ μάγοι.
Μόλις τὰ τελευταῖα τὰ σπίτια προσπεράσαν
νάτος ὁ ἀστέρας βγήκε ἐκεῖ ψηλά
καὶ περπατοῦσε πρὸς τὴ Βηθλεέμ.
- Ἰωσήφ : (Μπαίνει κρατώντας ξύλα)
Τάραξεν ἡ χιονιά τὸν τόπο.
Τὰ ξύλα λιγοστεύουνε (Πάει πρὸς τὸ τζάκι)
Πῆγε ὁ Ζαχαρίας στὴν πόλη.
Ἦχει καθῆκον στὸ νασό.
Καὶ τὸ καθῆκον πρῶτα, τί χιόνια,
τί ζέστη, τί πλημμύρα καὶ σεισμὸς
ὀλόγυρα ἂν φουντώνουν.
Αὐτὰ ταιριάζουνε στὸν ἄντρα
τὸ μυαλωμένο.
Καὶ στὴ γυναῖκα τὰ παιδιά κι' ἡ ἀνάθρεψή τους
καθῆκον πρῶτο καὶ μεγάλο.

- Μ α ρ ί α : Τὴν ἱστορία τῶν Μάγων ἱστορῶ.
- Ἰ ω σ ή φ : Κουθέντες λογικὲς καὶ δίκαιες τιμοῦνε τὸ παιδί κι' ἐμᾶς.
- Μ α ρ ί α : Καὶ ξαφνικὰ ὁ ἀστέρας σταματᾷ, Ἐλισάβετ. Κι' ἓνα ποτάμι φῶς ξεκίνησε καὶ τρύπησε τὸ θόλο. Οἱ Μάγοι νοιώσανε τὸ μήνυμα. Ἄπ' τις γκαμηλὲς κατεβαίνουν μπαίνουνε μέσα καὶ μπροστά μου γονατοῦν, τὸ βρέφος προσκυνοῦν κι' ἀράδα τὰ τρία τὰ δῶρα ἐναποθέτουν.
- Ἐ λ ι σ ά θ ε τ : Δῶρα βασιλικά.
- Ἰ ω σ ή φ : Δὲν εἶν' ἀνθρώπινο τ' ὅ,τι συμβαίνει.
- Ἐ λ ι σ ά θ ε τ : Αὐτοὺς ὁ Ἡρώδης γύρω ἀναζητᾷ.
- Μ α ρ ί α : Αὐτὸ πολὺ μ' ἀνησυχεῖ.
- Ἐ λ ι σ ά θ ε τ : Ὡστε δὲν ξέρεις τίποτα;
- Μ α ρ ί α : Παρακαλῶ, ἐξηγήσου καθαρά, Ἐλισάβετ.
- Ἐ λ ι σ ά θ ε τ : Ὁ Ζαχαρίας με πληροφορήσε πῶς πέρασαν ἀπ' τὸ παλάτι του τρεῖς βασιλιάδες πέρα ἀπ' τὴν Ἀνατολὴ κι' ἀναζητούσανε τὸ βασιλιά τῶν Ἰουδαίων. Ταράχτηκε ὁ Ἡρώδης. Ρώτησε σοφοὺς συμβούλους κι' ἱερεῖς. Μεγάλῃ ταραχῇ παντοῦ κι' ἀμφιβολία καὶ σκέψεις πονηρὲς καὶ φόβοι. Καὶ μιὰ πού ὁ Ἡρώδης δὲ μπορούσε νὰ βρῆ τὸ βρέφος, ποῦναι ὁ βασιλιάς, τοὺς Μάγους παρακάλεσε ἂν τὸ βροῦνε μήνυμα γι' αὐτὸ νὰ στείλουν γιὰ νὰ τὸ τιμῆση κι' αὐτὸς βασιλικά. Μὰ κοίταξε, Μαρία. Ἡ ὀπτασία τ' ἄγγελου τοὺς πρόσταξε νὰ μὴν τὸ μολογήσουν. Κι' οἱ Μάγοι φεύγουνε κρυφὰ χωρὶς τὴν εἶδηση νὰ στείλουν στὸν Ἡρώδη· θεριεύει, σκούζει κι' ἀπειλεῖ ὁ Ἡρώδης· καὶ νά, προστάζει νὰ σκοτώσουν ὡς δυὸ χρονῶν τὰ γεννημένα, ἐλπίζοντας πῶς ἔτσι θ' ἀφανίσῃ καὶ τὸ βρέφος, τὸ βρέφος τὸ βασιλικό.
- Μ α ρ ί α : Πολὺ μοῦ δίνεις ταραχὴ, Ἐλισάβετ.
- Ἐ λ ι σ ά θ ε τ : Ἐλπίζω στοῦ Θεοῦ τὴν προστασία. Ἄγγελος σκέπει ἐδῶ τὴν κατοικία μας.
- Μ α ρ ί α : Κοίταξε πῶς κουνιέται ὁ Ἰωσήφ; Σὰν κάτι νὰ τὸν πνίγη. Τάχα γνωρίζει τὸ κακὸ καὶ μοῦ τ' ἀπόκρυψε; Μεγάλῃ ἢ καλωσύνη του...
- Ἰ ω σ ή φ : (Παραμιλᾷ στὸν ὕπνο του) Ἀδύνατο, ἄγγελέ μου. Τὸ παιδί σὲ σίγουρο φυλάγω τόπο.
- Μ α ρ ί α : Παραμιλᾷ στὸν ὕπνο του ὁ Ἰωσήφ.
- Ἐ λ ι σ ά θ ε τ : Ἡ ζεστασιά ἀπ' τὸ τζάκι ὄνειρατα γεννᾷ γλυκὰ.

- Κι' εἶναι κι' ἡ κούραση τ' ἀνθρώπου...
 Ἡ ἔγνοια σκοτώνει περισσότερο
 κι' ἀπὸ τὸ πιὸ βαρὺ τὸ μόχτο.
- Μαρία** : Κι' ἄρχισεν ἡ σφαγή;
- Ἐλισάβετ** : Ὁ Ζαχαρίας μιὰ προφητεία ξηγᾷ
 κι' ἔτρεξε σπίτι.
 Ὁ φόβος δίνει καὶ στὰ γέρικα ποδάρια
 γερά φτερά.
 Ταράχτηκα ὡς τὸν ἄκουσα νὰ λήη τὴν ὑποψία του.
 Ταράχτηκα ὡς ταράχτηκες κι' ἐσύ.
 Κι' ἔπεσα χάμω τὸν Θεὸ ἱκετεύοντας
 νὰ σώσῃ τὸ παιδί μου.
- Ἰωσήφ** : |(Παραμιλᾷ στὸν ὕπνο του)
 Στὴ μακρυνὴ Αἴγυπτο νὰ φύγω;
 Νὰ πάρω τὸ πουλᾶρι καὶ τὴν ἔρημο
 τὴν ἄξινη νὰ σκίσω;
- Μαρία** : Τὴν προσαγὴ ἱστορεῖ ἀπὸ τὶς εἰκόνες
 τοῦ ὄνειρου τοῦ ὁ Ἰωσήφ.
 Ἐμπνευση οὐρανικὴ στὸν ὕπνο;
- Ἐλισάβετ** : Καὶ τότε ὁ Θεὸς στὰ δυὸ χωρίζει τὸ βουνὸ
 αὐτοῦ πού βρίσκεται τὸ σπίτι μας
 σὰν κρεμασμένο.
- Μαρία** : Καὶ πῶς ὁ Ζαχαρίας ἐδῶ
 στὸ σπίτι τὸ πραγματικὸ μᾶς ἔφερε;
- Ἐλισάβετ** : Ἄγγελος στέκει καὶ μᾶς σκέπει,
 μὲς τὶς φτεροῦγες του σκεπάζει
 κι' ἀθώρητο κρατᾷ τὸ σπιτικὸ
 κι' ἀθώρητο τὸ δρόμο πού ὀδηγεῖ
 στὴν ἐξόπορτά μας.
- Ἰωσήφ** : (Παραμιλᾷ στὸν ὕπνο του)
 Τὴν παραλία φοβᾶμαι; Ναί!
 Τὰ καρναβάνια ὄλο περνᾶνε ἐκεῖ
 κι' εἶν' εὐκόλο ἡ πορεία μας νὰ γνωστῇ.
 Ἄλλὰ φοβᾶμαι καὶ τὴν ἄξινη ἔρημο,
 δίχως νερό, δίχως σκιά, γεμάτη
 φίδια, σκορπιούς, τσακάλια.
- Μαρία** : Μὲ κάποιον ὁ Ἰωσήφ μιλᾷ.
 Παράξενα μιλᾷ. Δὲν εἶναι παραμιλητό.
- Ἐλισάβετ** : Ἐχουν σειρὰ τὰ λόγια του.
 Νὰ τὸν ξυπνήσουμε καλύτερα.
- Μαρία** : Ἄς τὸν ἀφήσουμε νὰ ξαποστάσῃ.
 Κουράστηκε. Κι' ἐγώ. Μὰ μέσα μου
 τῆς μάνας λάμπει ἡ εὐτυχία.
 Τοῦ δύστυχου μνηστήρα μου μὴδὲ παιδί,
 μὴδὲ χαρά, παρ' ἀγωνία καὶ δέος
 κι' ὁ φόβος τί θὰ ποῦνε οἱ χωριανοί.
- Ἐλισάβετ** : Κι' ὅμως λιγόπιστος δὲν ἦταν
 σὰ τὸ δικό μου πού βουβάθηκε.
- Ἰωσήφ** : (Παραμιλᾷ στὸν ὕπνο του)
 Στοῦ Φαραῶ τὴ χώρα ἐκεῖ πού Ἑβραῖοι
 ζοῦνε ἀπὸ χρόνια νὰ κατασταλάξω;
 Καλά! Καὶ πόσα χρόνια
 στὴ ξένη γῆ θὰ ζῶ, στὴ Ναζαρέτ

- ἀφήνοντας τοὺς γιουὺς μου καὶ τὰ σύνεργα
καὶ τὶς πολλὰς δουλειὰς μου;
- Μ α ρ ί α : Ἄκοῦς; Μιλᾶ σωστά. Ρωτᾶ σωστά.
- Ἐ λ ι σ ἄ θ ε τ : Κι' ἄργησε νάρθη ὁ Ζαχαρίας ν' ἀκούσουμε
τὴ γνώμη του στὴ δύσκολη ὥρα!
Στὰ τέτοια ὁ ἄντρας γρήγορη καὶ σίγουρη
παίρνει μιὰ ἀπόφαση.
- Ἰ ω σ ή φ : (Παραμιλᾷ στὸν ὕπνο του)
Τῆς ἐρήμου οἱ νομάδες θὰ μᾶς δώσουν
λίγο φαί, νερὸ κι' ἐλπίδα;
Τέσσερις μέρες μὲς τὴν ἔρημο
ἥλιος ζεστός νὰ ψήνη μας;
Ριγῶ νὰ τὸ σκεφτῶ καὶ λαχανιάζω
ἀπὸ τὴ ζέστη καὶ πνιγούρα.
καὶ τρέμω τὴν εὐθύνη. Λόγο θεὸ νὰ δώσω
σ' Αὐτὸ πού κατοικεῖ στοὺς οὐρανοὺς.
- Μ α ρ ί α : Σὰν κάποιος νὰ τοῦ λήη τὸ δρομολόγιο.
- Ἐ λ ι σ ἄ θ ε τ : Παραγγελιά τοῦ Θεοῦ στὸν ὕπνο του
γιὰ νὰ σωθῆ τὸ βρέφος σου.
Δὲν εἶναι κι' ἄλλη ξήγηση.
- Ἰ ω σ ή φ : (Παραμιλᾷ στὸν ὕπνο του)
Πρὶν μπῶ στὴν πόλη νὰ σταθμεύσω
σὲ τόπο ἀπόμερο κατάξερο κι' ἐκεῖ
ἄγγελος θάρθη νὰ τρυπήση τὸ ἔδαφος
καὶ ν' ἀναβλύση δροσερὸ νερὸ
γιὰ τὴ Μαρία...
- Μ α ρ ί α : Αὐτὸ πολὺ μ' ἀνακουφίζει
μὰ καὶ τὴν ἔγνοια μου γεννᾷ.
(Κτυπᾷ ἢ πόρτα)
- Ἐ λ ι σ ἄ θ ε τ : Τὰ φύτρα μας, Προστάτεμέ μας, Θεέ μου.
- Ἰ ω σ ή φ : (πετιέται ἀπάνω)
Ποιὸς ἔρχεται τὴν ὥρα αὐτή;
Μήπως ἐχτρός
ἢ μήπως φίλος;
- Ἰ ω ν ᾱ ς : (ἀπ' ἔξω)
Ἰερέας, τὰ βρέφη νὰ εὐλογήσω.
Ἀνοίξτε, Ἰωσήφ, καὶ πάγωσε τὸ σῶμα μου
κι' ἀγωνιᾷ ἡ ψυχὴ μου, πάγος δεύτερος
ὁ πιὸ μεγάλος.
- Ἰ ω σ ή φ : Ἄγνωστη καὶ γνωστὴ φωνή.
- Ἐ λ ι σ ἄ θ ε τ : Ὁ Κύριος καὶ προστάτης μας.
- Μ α ρ ί α : Θαρρῶ δὲν εἶναι κίνδυνος.
Αὐτὸ μου λέει ἡ καρδιά μου.
- Ἐ λ ι σ ἄ θ ε τ : Καὶ τότε ποῦναι ὁ Ζαχαρίας;
- Μ α ρ ί α : Γιὰ νάρθη ὁ ἱερέας τοῦ ἐπέτρεψε
ὁ ἄγγελος πού μᾶς σκέπει.
(Κτυπᾷ ἢ πόρτα)
- Ἰ ω σ ή φ : (ἀνοίγει) Ἔλα πιά μέσα. Πῶ, πῶ, πῶ χιονιάς.
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Ὁ Κύριος σκεπὴ μας
- Ἰ ω σ ή φ : Καὶ καταφυγὴ μας.
- Μ α ρ ί α καὶ
Ἐ λ ι σ ἄ θ ε τ : Ἀμήν.

- Ἰω ν ᾱ ς : Τὰ βρέφη σας στήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ
ἄς ἔχουν κι' ὄλων τῶν ἀνθρώπων
μέ τήν ἀγνή καρδιά
καί τόν καθάριο λογισμό.
- Ἰω σ ή φ : Παρηγοριά μεγάλη τοῦ ἱερέα
ὁ λόγος ὁ προσεκτικός.
Τονώνει τήν ψυχή τήν πᾶσαν ὦρα
χαρούμενη γιά λυπημένη.
Καλόδεκτη ἢ ἐπίσκεψή σου.
- Ἰω ν ᾱ ς : Ὁ Ζαχαρίας μέ παρακάλεσε νάρθῶ
κι' ἄς εἶναι ἀνάστατοι οἱ καιροί
καί δίχως πίστη.
Λέγει: «τὸ πρῶμα εἶν' βία.
Καί πρέπει νά τολμήσω. Φόβο
δέν ἔχω ἐγὼ ἢ κανεὶς δικός μου».
- Ἰω σ ή φ : Ὑπάρχει κίνδυνος πραγματικός;
Ἰω ν ᾱ ς : Ὁ Ἡρώδης πρόσταξε σφαγή
γιά ὅλα τὰ ὡς δυὸ χρονῶν παιδιά.
Πρέπει νά βρῆτε τρόπο
νά φύγετε ἀπ' τή χώρα.
- Ἰω σ ή φ : Μὲς τή χιονιά μὲς τὸ βοριά,
μέ τοὺς κινδύνους γύρω,
ποιὸ τρόπο νά βρῶ, ποῦ ν' ἀποταθῶ
σὲ φίλο ἢ συγγενῆ;
- Ἰω ν ᾱ ς : Ἕνα πουλάρι στήν αὐλή προσμένει.
Ἰω σ ή φ : Πουλάρι;
Ἰω ν ᾱ ς : Στὸ λίκνο αὐτὸ εἶν' τὸ βρέφος.
Τὸ βρέφος ὁ Ἰησοῦς ποῦ σφράγισα;
- Μα ρ ί α : Ὁ Ἰησοῦς. Παράγγειλε ἔτσι ὁ ἄγγελος.
Ἰω ν ᾱ ς : Ἰησοῦς Σωτῆρας... λυτρωτής...
Ἰω σ ή φ : Εἶναι δεμένο τὸ πουλάρι στήν αὐλή;
Ἰω ν ᾱ ς : Τί μουρμουρᾷς μονάχος σου, Ἰωσήφ;
Ἐ λ ι σ ᾱ β ε τ : Τοὺς μπόγους νά ἐτοιμάσουμε.
Τὰ χράμια, τὰ ταγάρια...
- Ἰω σ ή φ : Τ' ἀγγέλου ἢ συμβουλή!
Μα ρ ί α : Ποῦδες μὲς τ' ὄνειρό σου;
Ἐ λ ι σ ᾱ β ε τ : Κι' ὅ,τι ἔβλεπες τὸ μολογοῦσες
μέ παραμιλητό!
- Ἰω σ ή φ : Μὲ πρόσταξε χωρὶς ἀναβολές,
μητέρα καὶ παιδί νά πάρω καὶ νά φύγω
στήν Αἴγυπτο, γιὰ τὴ σφαγή ὁ Ἡρώδης
θὰ ξεκινήση ἀπόνετα.
Τὸ δρόμο λέει νά πάρω τῆς ἐρήμου.
- Ἰω ν ᾱ ς : Τί κάθεστε, λοιπόν; Σᾶς εἶπα
ἄρχισε κι' ὅλας ἡ σφαγή.
- Μα ρ ί α : Θὰ προστατέψω τὸ παιδί μέ τὸ αἷμα μου.
Ἰω ν ᾱ ς : Λόγο βαρὺ μὴ λές, γυναῖκα,
κι' ἄς εἶσαι εὐλογημένη.
Μήτε κι' ἐσύ, Ἰωσήφ, ν' ἀργοπορῆς
καὶ στοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοια νά κρεμάζης
τὴ σωτηρία μητέρας καὶ παιδιοῦ.

Ὁ Ἡρώδης σέβας δὲ μετῶ,
 ἢ πονηριά δὲν ἔχει μέτρο,
 ὁ φόβος ἄμετρος τοῦ τύραννου
 κι' ὅλα μετῶ καὶ τὰ ζυγιάζει
 μὲ τὸ συμφέρον κι' ὄχι μὲ τὸ δίκιο.
 Ψυχὴ δὲν ἔχει ὁ τύραννος.
 Ἱερά πατᾶ, τσαλαπατᾶ ἱερεῖς
 ρημάζει, καταστρέφει καὶ ληστεύει,
 σφάζει κι' αἰχμαλωτίζει...

- Ἐλυσάβετ : Κακὸ προμήνυμα στὰ λόγια σου.
 Διακρίνω κάτι ποῦ ἀποκρύβεται
 μὲς τὸ θυμὸ σου...
- Μαρία : Ἐτοίμασα τοὺς μπόγους, Ἰωσήφ.
 Ἰωσήφ : Θὰ στρώσω τὸ πουλᾶρι. Δόσε μου τὰ χράμια.
 Ἐλυσάβετ : Γιατὶ σιωπᾶς, σεβάσμιε γέροντα,
 φίλε τοῦ Ζαχαρία.
- Μαρία : Κουκούλωσε τὸ βρέφος,
 στὴν πιὸ βαρειὰ βελέντζα.
 Ἰωσήφ : Δόσε τὸ μπόγο. Ὁ κίνδυνος
 νιάτα σοῦ κάνει τὰ γεράματα (φεύγει)
 Ἐλυσάβετ : Γιατὶ σιωπᾶς; Μὴν τάχατε κακὸ
 στοὺς ὤμους ἔπεσε τοῦ γέροντα ἄντρα μου;
 Ἰωνᾶς : Ὁ Ἡρώδης λύσσιαξε κι' ἀναζητᾶ
 τὰ βρέφη ποῦχουν κάποια φήμη.
 Μαρία, θαρρῶ πὼς πρέπει πιά
 ν' ἀναχωρήσης. Στὴν εὐχή μου.
- Μαρία : Καλὴ Ἐλισάβετ, φάνηκες καλὴ
 στὴ δύσκολη περίστασή μας.
 Ὁ Θεὸς προστάτης καὶ σωτήρας σου.
 Κι' εὐτυχισμένα μεγαλώματα στὸ γυιό σου.
- Ἐλυσάβετ : Καλὴ πορεία, εὐλογημένη
 μὲ τὸν εὐλογημένο σου καρπό, τὸν Ἰησοῦ.
 Κοίταξε, ὁ Ἰωάννης μου ταράχτηκε
 μὲς στὴ ζεστή του κούνια.
- Μαρία : Κ' ἔμένα ὁ Ἰησοῦς.
 Ἰωνᾶς : Βιαστήτε πιά. Καὶ στὴν εὐχή μου.
 Τὴν ἔρθει ὁ Ἰωσήφ γιὰ ἀποχαιρετισμούς.
- Ἐλυσάβετ : Χαιρετισμούς.
 Μαρία : Καὶ τὴ δεξιὰ τοῦ Ζαχαρία
 τὴν προσκυνῶ μὲ σέβας.
 Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φιλοξενία
 καὶ τὴν ἀγάπη σας.
- Ἰωνᾶς : Πολυλογεῖτε κι' οἱ καιροὶ δὲν περιμένουν.
 (φεύγει ἡ Μαρία)
- Ἐλυσάβετ : Καὶ τώρα πιά μολόγησέ μου
 τὸ μέγα μυστικό.
 Κάτι μοῦ κρύβεις φοβερό.
 Γέρος κι' ἂν εἶσαι δὲν μπορεῖς νὰ κρύψης
 τὴν ταραχὴ.
- Ἰωνᾶς : Διστάζω. Κι' ὅμως πρέπει.
 Ἐλυσάβετ : Ὁ Ζαχαρίας γιὰτὶ δὲν ἦρθε
 τὸ φύτρο τῆς Μαρίας γιὰ νὰ εὐλογῆση

- πρὶν νὰ τοὺς πῆ γιὰ τὸ φευγιό;
- Ἰωνᾶς : Ἐδῶ ἔναι τὸ μεγάλο μυστικό.
Ἄλλὰ σὲ λίγο ἡ Ἰουδαία θὰ τὸ γνωρίζη.
Κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο τίποτα δὲν κρύβεται.
Μηδὲ καὶ πρέπει νὰ κρυφτῆ.
Ξάστερα νὰ τὰ μάθη πιά ὁ λαὸς
καὶ τῆς δουλείας τὸ βᾶρος νὰ μισήσῃ
κι' ὄχι μ' ὑπομονὴ νὰ τὸ κρατᾷ.
Θᾶρθῃ ὁ Μεσσίας...
- Ἐλισάβετ : Ἦρθε ὁ Μεσσίας.
- Ἰωνᾶς : Νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπ' ὄλα.
Μὰ πρέπει τάχατε νὰ μένησ
καὶ νὰ προσμένῃς;
ἀφοῦ οἱ ἀνώμαλοι καιροὶ κι' οἱ καταστάσεις,
αὐτὲς ποὺ ζοῦνε τὴν ὀργή, ἀναδείχνουν
ἀπ' τὴ φωτιά τους τὸ Μεσσία;
- Ἐλισάβετ : Δὲ νοιώθω τὸ θυμὸ σου.
Θαρρῶ ξεφεύγεις, γέροντα, ξεφεύγεις.
Ὁ Ζαχαρίας, ρωτῶ, ποῦ βρίσκεται
κι' ἀρνήθηκε ναρθῆ γιὰ νὰ εὐλογῆσῃ
τὸ βρέφος ποῦ μισεῖ.
- Ἰωνᾶς : Ἦρθανε οἱ ἀλλόπιστοι τοῦ Ἡρώδη
κι' ἀναστατώσαν τὸν ναό, γυρεύοντας
τὸ γυιὸ τοῦ Ζαχαρία, τὸν Ἰωάννη.
Ὁ Ζαχαρίας ἀρνήθηκε νὰ δώσῃ
πληροφορία γιὰ τὸ παιδί.
Κι' ἐκεῖ μπροστὰ στὸ θυσιαστήριο,
στ' Ἁγία τῶν Ἁγίων, τὸν σπρώξαν
καὶ τὸν κυλήσαν χάμω καὶ τὸν σκότωσαν.
- Ἐλισάβετ : Κατάρρα.
- Ἰωνᾶς : Εἶναι βαμένες μ' αἵματα οἱ βαθμίδες.
Στόμα μὲ στόμα θὰ τὸ μάθη ὁ κόσμος.
Μακάρι τὰ μυαλά τους ἢ ἀνταρσία
νὰ ξεσηκώσῃ.
- Ἐλισάβετ : Δίχως πατέρα τὸ παιδί...
- Ἰωνᾶς : Τὴν προστασία προσφέρουν οἱ ἱερεῖς.
- Ἐλισάβετ : Πρόδρομος ὁ Ἰωάννης μου γιὰ νὰ ἐτοιμάσῃ
τὴν ἔλευση Ἐκείνου ποῦ θὰ μᾶς σώσῃ...
Κι' ἐκεῖνος, ὁ Μεσσίας ποῦ καρτεροῦμε
στὸ θεῖο τὸ βρέφος τῆς Μαρίας.
- Ἰωνᾶς : Στὸ βρέφος τῆς Μαρίας!
- Ἐλισάβετ : Στὸ θεῖο τὸ βρέφος τῆς Μαρίας φωλιάζει.
Μὰ θ' ἀντρωθῆ στὴν ὥρα του κι' ἐμᾶς
κι' ὄλο τὸν κόσμο θὰ λυτρώσῃ.
- Ἰωνᾶς : Καὶ πρῶτα αὐτὴ τὴ σκλαβωμένη γῆ μας.
- Ἐλισάβετ : Πρεσβύτη εὐσεβῆ,
ἄντρα μου Ζαχαρία, σεπτὴ μορφή,
ὁ γυιὸς σου ὁ Ἰωάννης, θ' ἀναδείξῃ
τὸ φωτεινὸ ὄνομά σου
καὶ θὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ὑποδοχή.
- Ἐλισάβετ καὶ
Ἰωνᾶς : Τοῦ λυτρωτῆ.

ΠΕΜΠΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΔΕΙΠΝΟ ΛΙΤΟ*

ΠΡΟΣΩΠΑ :

ΜΑΡΙΑ
ΣΑΛΩΜΗ
ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ
ΙΩΑΝΝΗΣ
ΙΩΣΗΦ
ΑΝΝΑ (ή προφήτισσα)
ΑΓΓΕΛΟΣ
ΣΥΜΕΩΝ

(Δωμάτιο φτωχικού έβραϊκού σπιτιού).

- Μ α ρ ί α : Τους λύχνους άναψε, ώ Σαλώμη.
Φτωχοί είμαστε, χωρίς πιθάκια λάδι,
μά δέ μπορεί νά ζούμε στό σκοτάδι.
- Σ α λ ώ μ η : Έχει ή ψυχή μας λάδι
νά συντηρήση λύχνους.
- Μ α ρ ί α : Αύτή ή κουβέντα σου μέ συγκινεί.
Άπό μητέρες φωτισμένες πόχουνε τό μέσα κάλλος,
Σαλώμη μου, γεννιούνται
τά ζωντανά παιδιά.
Γι' αυτό ό Ίησοός ό γυιός μου διάλεξε
για πρώταπόστολο τό γυιό σου
καί τούδωσε φίλια κι' αγάπη
άπό τά πρώτα κι' όλας χρόνια.
- Σ α λ ώ μ η : Σπίτι για μάς ό Κύριος κι' οί όδοί του.
Πιστά τών γυιών μας τή σκιά άκολουθάμε.
- Μ α ρ ί α : Αύτό 'ναι τό γραφτό της μάνας, είτε
φτωχιά 'ναι τούτη κι' είτε άρχόντισσα.
'Η μάνα δέν παραπονιέται για τους κόπους της,
'Η μάνα ζή μονάχα για τόν κόπο.
Κι' άκολουθεί παντού τόν Ίσκιό τών παιδιών της,
είτε κοντά της βρίσκονται είτε άλλάργα της,
στόν τόπο μας τόν γονικό ή στην ξενητιά.
- Σ α λ ώ μ η : Μέ μία λαχτάρα τόν μεγάλωνα, Μαρία,
καί όνειρευόμουν νά σπουδάση τους προφήτες

* Μεταδόθηκε άπό τό Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου στις 3.2.64.

ΓΕΝΙΚΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Τέλλου Άγρα: Τριαντάφυλλα μανής μέρας, έκδ. Φέξη, (έπιμέλεια Κώστα Στεργιόπουλου), Άθήνα, 1966.

Χάρη Σακελλαρίου: Ό Άγρὸς τοῦ Κεραμέως, Άθήνα, 1966, έκδ. Νεοελληνικός Λόγος.

Κώστα Πηγαδιώτη: Δρόμοι χωρίς άσφαλτο, Άθήνα, 1966, έκδ. Δωδεκάτη Ώρα.

Νικολάου Ίακωβίδη: Μακροβίτης και ύγεια, Λευκωσία, 1966.

Κούλη Άλέπη: Εὐριπίδου Μήδεια, Άθήνα, 1966, έκδ. Μαυρίδης.

Γ. Ζώρα: Ήπιστημονική Ήπετηρίς τής Φιλοσοφικής Σχολής Άθηνών, Άθήνα, 1965-1966.

Άνδρέα Χριστοφίδη: Εισαγωγή στην Προπαγάνδα, Λευκωσία, 1966, έκδ. ΡΙΚ.

Ίωάννου Νοτάρη: Άνέκδοτα Ήγγραφα για τήν επανάσταση τοῦ 1878 στη Μακεδονία, Θεσσαλονίκη, 1966, έκδ. Ήταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν.

Κούλη Άλέπη: Εὐριπίδου Ήλέκτρα, Άθήνα, 1966, έκδ. Μαυρίδης.

Κ. Μιχαηλίδη: Ό άνθρωπος και ό κόσμος, Λευκωσία, 1967.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Δωδεκανησιακά (Άθήνα) άρ. 2 — Ήλεϋθερο Πνεϋμα (Γιάννινα) άρ. 11 — Ήνδοχώρα (Γιάννινα) άρ. 37 — Κρίκος (Λονδίνο) άρ. 191/192 — Ήποχές (Άθήνα) άρ. 44.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

→ Τὸ βραβεῖο Γκονγκούρ, τὸ πὸ σημαντικό λογοτεχνικό τῆς Γαλλίας, ἀπονειμήθηκε στὸ χρόνο πὸν πέρασε στὴν Ήντιμόντ Σάρλ-Ρου γιὰ τὸ μυθιστόρημά τῆς «Λημονώντας τὸ Παλέρμω».

Γυναίκες πὸν τιμήθηκαν προηγούμενως μὲ τὸ βραβεῖο αὐτὸ εἶναι ἡ Ήλσα Τριολέ τὸ 1944, ἡ Μπεατρίξ Μπέκ τὸ 1952, ἡ Σιμόν ντέ Μπαουάρ τὸ 1954 καὶ ἡ Άννα Λανγκφύς τὸ 1962.

Ή Σάρλ-Ρου ἦταν ἴσαμὲ τώρα γνωστὴ σὰν δημοσιογράφος. Στὸ συγγραφικὸ ἐνεργητικὸ τῆς εἶχε μόνω μιά βιογραφία τοῦ Δὸν Ζουάν καὶ ἓνα βιβλίο καλῆς συμπεριφορᾶς. Χρειάστηκε ἕξη χρόνια γιὰ νὰ γράψει τὸ τελευταῖο τῆς ἔργο πὸν ἔτυχε μᾶς τόσο τιμητικῆς διάκρισης. Όπως τὸ χαρακτήρισαν «τὸ μυθιστόρημά τῆς εἶναι ἓνα θιθίλο ρομαντικὸ καὶ ρεαλιστικὸ μαζί, τρυφερὸ καὶ σκληρὸ πὸν φέρνει ἀντιμέτωπος δυὸ κόσμους. Τῆ φτώχεια καὶ τὴν ἀθλιότητα τῆς νότιας Ήταλίας μὲ τῆ σύγχρονη βιομηχανοποιημένη Ήμερικῆ».

→ Στὸ χρόνο πὸν πέρασε τιμήθηκε ἔπισης στὴ Γαλλία καὶ ὁ Ζοζέ Καμπάνης μὲ τὸ βραβεῖο Ρενωντὸ γιὰ τὸ μυθιστόρημά του «Ή μάχη τῆς Τουλούζης» πὸν κυκλοφόρησε ὁ οἶκος «Γκαλιμάρ».

Ό Καμπάνης ἦταν ἦδη γνωστὸς στοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους καὶ ἡ βράβευση ἔδραῖωσε ἀπλῶς τῆ φήμη του. Στὰ γαλλικὰ γράμματα ἐμφανίστηκε τὸ 1952 μὲ τὸ βιβλίο του «Ή ἄχαρη ἡλικία». Ἀκολούθησαν ἡ «Ζυλιέτ Μονβιόλ», «Ό γάμο τῆς λογικῆς», «Ή καθημερινὴ εὐτυχία» καὶ «Τὰ παιχνίδια τῆς νύχτας».

→ Ἀπὸ τὰ θεατρικὰ ἔργα πὸν παρουσιάστηκαν πρόσφατα στὸ Λονδίνο τὸ μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον προκάλεσε τὸ ἔργο «US» (στ' ἀγγλικά σημαίνει «Ήνωμένες Πολιτείες» ἢ «Ήμᾶς») πὸν χαρακτηρίστηκε σὰν μιά «βαθιὰ ἀνθρώπινη διαμαρτυρία στὸ θέατρο».

Τὸ ἔργο ἀναφέρεται στὸν πόλεμο τοῦ Βιετνάμ. Τὸ σκηνοθέτησε καὶ τὸ ἔγραψε μαζί μὲ ἄλλους ὁ Πῆτερ Μπρούκ. Ή ἀσάφεια τοῦ τίτλου εἶναι σκόπιμη θέλοντας ἔτσι νὰ συγκεντρῶσει τὴν εὐθύνη σ' ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, γιὰτὸ οὐσιαστικὰ τὸ ἔργο δὲν εἶναι ἀντιαμερικανικὸ. Ὁποθᾶλλο μόνω τὴν ἀπέβρανη θλίψη τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴν τραγωδία αὐτὴ τοῦ πολέμου καὶ κατ'ερώνη ν' ἀναταράξει τὸν θεατῆ. Ἀπὸ τεχνικὴ ἀποψη τὸ «US» συνδυάζει δυὸ μοντέρνες θεατρικῆς μορφές: Τὸ θέατρο τῶν γεγονότων καὶ τὸ «happening».

Ή παράσταση φαίνεται πῶς ὑπῆρξε συγκλονιστικῆ. Ἀπὸ τῆς κριτικῆς πὸν γράφτηκαν μερικῆς ἦσαν διθυραμβικῆς. Ό Χάρολντ Χόπκωο τέλειωσε ἔτσι τὸ σημειώμά του στοὺς «Σάνταναι Τάϊμς»: «Ήταν τὸ πὸν ὠραῖο κι εὐγενικὸ πρᾶγμα πὸν εἶδα σ' ἀγγλικὴ σκηνῆ σ' ὄλη μ:υ τῆ ζωῆ».

→ Στὴ Ρουμανία σημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία τὸ ἔργο τῆς Κατερίνας Ήοπράτιου «Δὲν εἶμαι ὁ Πύργος τοῦ Ἀϊφελ» πὸν τὸ ἀνέβασαν τελευταῖα τέσσερα θέατρα.

Γιὰ τῆ Ρουμανία ἡ Ήοπρούου ἀποτελεῖ αὐτὴ τῆ στιγμή μιά μεγάλη ἐλπὶδα γιὰ τὸ θέατρο τῆς, γιὰτὸ ἀντίθετα μὲ ὄτι συμβαίνει στὴν Πολωνία ὄπου μεγαλύτερος δραματοϋργὸς εἶναι ὁ Σλάβωμιρ Μρόζεκ καὶ στὴ Τσεχοσλοβακία ὄπου κυριαρχεῖ ἡ μορφὴ τοῦ Βακλάβ Χάβελ, πὸν εἶναι ἀνθρώποι νεοί, στὸ θέατρο τῆς Ρουμανίας ἡ πὸν ἐπιθλητικὴ παρουσία εἶναι ἀκόμη τοῦ Χόρια Λοβινέσκου πὸν ἀνήκει σὲ μιά παλαιότερη παράδοση.

→ Τὸ «μεγάλο θέαμα τῆς χρονιάς» χαρακτηρίστηκε τὸ ἀνέβασμα ἀπὸ τὸ «Θέατρο τῆς Γαλλίας» τοῦ σαξπηρικῶ ἔργου ὁ «Ήρρίκος ὁ Ἐκτος», πὸν οὐδέποτε προηγούμενως παίχτηκε στὴ Γαλλία, σὲ διασκευὴ καὶ σκηνοθεσία Ζάν - Λουί Μπαρρῶ.

Όι ἐννέα ὄρες πὸν διαρκεῖ τὸ ἔργο περιορίστηκαν χάρη στὸν Μπαρρῶ σὲ τέσσερις περίπου καὶ οἱ ἑκατὸν περίπου ρόλοι τευ στοὺς ὄγδοντα πὸν τοὺς ἐρμηνεύουν σαρανταπέντε ἦθοποιοί.

Λόγω τῆς ἰδιουτυπίας καὶ τῆς δυσκολίας πὸν παρουσιάζει τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Σαίξπηρ, πὸν εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα του, σπάνια παίζεται ὄπουδήποτε ἄλλω. Ό Βασιλικὸς Σαίξπηρικὸς Θίασος τὸ ἀνέβασε μὲ ἀξιόλογο τρόπο καὶ χωρὶς περικοπῆς στὸ Στράτφορντ πρὶν δυὸ χρόνια πὸν τρεῖς κατὰ συνέχεια παραστάσεις. Ό τρόπος αὐτὸς τῶν παραστάσεων, ὄπως διαθᾶσαμε, παρόλο πὸν εἶναι πολὺ ἀνιαρὸς, εἶναι ὄμως καὶ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον. Καὶ τοῦτο γιὰτὸ μὲγάλο αὐτὸ ἔργο μὸρεῖ νὰ θρεῖ κανεῖς τὴν ἀπαρχὴ ἕξη τουλάχιστον ἀπὸ τῆς μετέπειτα μεγαλύτερες ἐπιτυχίας τοῦ κορυφαίου Ἁγγλο δραματοϋργῶ.

→ Στὴ Στοκχόλμη κυκλοφόρησε σὲ βιβλίο, ταυτόχρονα μὲ τὴν πρεμιέρα, τὸ σενάριο τῆς τελευταίας ταινίας τοῦ Σουηδοῦ σκηνοθέτη Ήνγκμαρ Μπέργκμαν «Περσόν» πὸν ἔγραψε ὁ ἴδιος.

Φίλμ καὶ βιβλίο ἄφησαν ἄριστες ἐντυπώσεις.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΕΡΕΖΗΣ

ΘΕΜΑΤΑ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

Πνευματική Όμάδα: Ι. ΚΟΥΤΣΑΚΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΤΣΙΔΗΣ, ΘΕΟΔΩ-
ΡΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ -
ΠΕΡΝΑΡΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΟΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣ-
ΑΝΘΗΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΥΣΟΧΟΣ.

Διευθυντής: Δρ ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗ ΜΟΝΟ ΜΕ ΣΤΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ.

Συνδρομή Έσωτερικού: £1,250

Συνδρομή Έξωτερικού: £1,500

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ, ΣΤΖΗΤΗΣΕΙΣ, ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ.

Έγγραφες στο περιοδικό «Πνευματική Κύπρος»

Άνδροκλέους 2, Λευκωσία,

ή Παιδαγωγικήν Ἀκαδημίαν Κύπρου, Λευκωσία.